

Ketkä harrastavat ohjatusti?

Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla

Hanna Ahtiainen & Suvi Määttä

Ketkä harrastavat ohjatusti?

Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla

Hanna Ahtiainen & Suvi Määttä

Tiedustelut

Hanna Ahtiainen, p. +358 40 564 5238
Suvi Määttä, p. +358 40 588 7891
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Työpajankatu 8)

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 43297
kaupunkitieto@hel.fi

Käännökset

Acolad Finland Oy (ruotsi), Pamela Kaskinen (englanti)

Kannen kuvat

Ylin: ©Maija Astikainen/Helsingin kaupunki,
alhaalla vasemmalla: ©Konsta Linkola/Helsingin kaupunki,
alhaalla oikealla: ©Emilia Tammisto/Helsingin kaupunki

Kuviot

Hanna Ahtiainen, Suvi Määttä, Lotta Haglund

Taitto

Lotta Haglund

Verkkajulkaisu

ISSN 2954-1786
ISBN 978-952-386-502-0

Sisällys

Esipuhe	4
Förord	5
Preface	6
Tiivistelmä	7
Sammandrag	9
Summary	11
1 Johdanto	13
2 Teoreettinen tausta	16
3 Tutkimusasetelma ja -menetelmät	20
3.1 Tutkimuskysymys	20
3.2 Aineistot ja osallistujat	20
3.3 Muuttujat	22
3.4 Tutkimusmenetelmät	25
3.5 Analyysivaiheet	26
4 Tulokset	27
4.1 Ohjattu liikunta	27
4.2 Ohjattu taide ja kulttuuri	34
4.3 Ohjattu harrastustoiminta	41
4.4 Tulosten yhteenveto	56
5 Pohdinta	59
6 Yhteenveto	85
Lähteet	87
Liitteet	101

Esipuhe

Harrastukset tarjoavat lapsille ja nuorille mahdollisuuden viettää turvallista ja merkityksellistä vapaa-aikaa, oppia uusia taitoja ja luoda vertaissuhteita. Ohjattuihin harrastuksiin osallistumisen edistäminen on keskeinen keino lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta. Harrastamisen mahdollisuuden takaaminen taustasta riippumatta on Helsingille tärkeä tavoite, joka näkyy niin kaupungin strategiassa kuin hyvinvointisuunnitelmassa. Lasten ja nuorten harrastamista ja sen puitteita onkin edistetty Helsingissä viime vuosina lukuisten eri toimenpiteiden avulla.

Lasten ja nuorten harrastamisen ja vapaa-ajan tutkimiselle on Helsingin kaupungilla pitkät perinteet. Aiemmasta tiedetään, että valtaosalla helsinkiläislapsista ja -nuorista on jokin harrastus. Kuitenkin on havaittu, että harrastaminen eriytyy nuoren taustan mukaan. Oman haasteensa harrastamisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi loi koronapandemia, jonka seurauksena monen lapsen ja nuoren ohjattuun harrastukseen osallistuminen vaikeutui tai keskeytyi kokonaan.

Miltä helsinkiläisnuorten ohjattu harrastaminen näyttää nyt, tuoreimman tiedon valossa? Tässä tutkimuksessa selvitetään Helsingin perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjattua harrastamista sekä siinä tapahtuneita kehityskulkuja. Tutkimus kysyy, mitkä yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvät taustatekijät ovat yhteydessä ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiseen. Säännöllisen osallistumisen ohella tarkastellaan myös nuoria, jotka harrastavat epäsäännöllisesti tai eivät lainkaan. Lisäksi selvitetään, miten harrastaminen on viime vuosina kehittynyt ja onko muutos ollut samansuuntaista eri väestöryhmissä ja asuinalueilla. Tutkimuksen aineistona hyödynnetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman Kouluterveyskyselyn vastauksia Helsingissä vuosilta 2023, 2021 ja 2019. Tuloksia syvennetään käymällä läpi kattavasti niin kotimaista kuin kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta aihepiirin ympäriltä.

Tulokset kertovat, että ohjattu harrastaminen eriytyy yhä monin tavoin. Nuoret, jotka asuvat korkean sosioekonomisen aseman perheissä, molempien vanhempien kanssa ja harrastusmahdollisuuksiltaan tai sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita yleisemmin harrastuksiin, etenkin liikuntaharrastuksiin. Myös sukupuoli ja syntyperä näyttelevät keskeistä roolia harrastamisen säännöllisyydessä: Ulkomaalaistaustaiset tytöt osallistuvat muita harvemmin liikuntaharrastuksiin, mutta toisaalta suomalaistaustaisilla pojilla kokonaan harrastustoiminnan ulkopuolelle jääminen on muita todennäköisempää. Asuinalueiden välillä on huomattavia eroja ohjatun harrastamisen yleisyydessä. Asuinalueen yhteys nuoren harrastamiseen säilyy senkin jälkeen, kun huomioidaan yksilöön tai perhetaustaan liittyvät tekijät.

Tulokset osoittavat, että harrastamisen edistämisen toimenpiteitä tulisi aiempaa paremmin kohdentaa tiettyihin väestöryhmiin ja tietyille asuinalueille. Lisäksi jatko-tutkimuksessa tulee tunnistaa yhä paremmin ne nuoret, jotka haluaisivat harrastaa, mutta eivät taustatekijöihin liittyvien syiden vuoksi pääse säännölliseen harrastamiseen mukaan.

Lämpimät kiitokset tutkijoille Hanna Ahtiaiselle ja Suvi Määtälle sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle yhteistyöstä ja mahdollisuudesta hyödyntää Kouluterveyskyselyn aineistoa tutkimuskäytössä. Aineiston avulla Helsinki saa arvokasta tietoa, jonka pohjalta suunnata toimia lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Helsingissä syyskuussa 2024

Katja Vilkama

Tutkimuspäällikkö

Helsingin kaupunki

Förord

Hobbyer ger barn och unga möjligheter att tillbringa en säker och meningsfull fritid, att lära sig nya färdigheter och att skapa kamratrelationer. En viktig metod att öka välbefinnandet och delaktigheten hos barn och unga är att främja deltagande i handledda hobbyer. Att garantera möjligheterna till hobbyer oavsett bakgrund är ett viktigt mål för Helsingfors, och målet ingår i såväl stadens strategi som välfärdsplan. De senaste åren har Helsingfors därför främjat hobbyer för barn och unga och förutsättningar för hobbyer genom flera olika åtgärder.

Helsingfors stad har långa traditioner när det gäller att undersöka hobbyer och fritid för barn och unga. Sedan tidigare är det känt att de flesta barn och unga i Helsingfors har någon hobby. Upptäckterna visar ändå att det finns skillnader i utövande av hobbyer beroende på vilken bakgrund var och en har. Coronapandemin medförde en viss utmaning att främja jämlikheten i hobbyverksamheten. Till följd av pandemin blev det svårt för många barn och unga att delta i handledda hobbyer eller så avbröts verksamheterna fullständigt.

Hur ser den handledda hobbyverksamheten för unga i Helsingfors ut nu, enligt den senaste kunskapen? Denna undersökning utreder de handledda hobbyverksamheterna för elever i årskurs 8 och 9 inom den grundläggande utbildningen i Helsingfors samt i vilken riktning verksamheterna har utvecklats. Undersökningen frågar vilka bakgrundsfaktorer rörande individ, familj och bostadsområde som har samband med deltagande i en handledd hobbyverksamhet. Vid sidan av regelbundet deltagande granskas även unga som oregelbundet eller aldrig utövar hobbyer. Dessutom utreder undersökningen på vilket sätt utövandet av hobbyer har utvecklats de senaste åren och om förändringen har varit likadan i olika befolkningsgrupper och bostadsområden. Som material i undersökningen används svaren i enkäten Hälsa i skolan, som Institutet för hälsa och välfärd genomförde i Helsingfors 2023, 2021 och 2019. Resultaten fördjupas genom en omfattande genomgång av såväl inhemsk som internationell forskningslitteratur om temat.

Resultaten visar att det fortfarande finns många olika skillnader i deltagande i en handledd hobbyverksamhet. Unga som kommer från familjer med hög socioekonomisk bakgrund, som bor tillsammans med båda föräldrarna eller som bor i bostadsområden med bättre hobbymöjligheter eller bättre socioekonomisk status deltar oftare i hobbyverksamheter, framför allt motionsintressen, än vad andra gör. Kön och ursprung spelar också en viktig roll i hur regelbundet deltagandet är. Flickor med utländsk bakgrund deltar mer sällan i motionsintressen än vad andra gör. Å andra sidan är det, jämfört med andra, mer sannolikt att pojkar med finländsk bakgrund inte deltar i någon hobbyverksamhet alls. Mellan bostadsområden finns det stora skillnader i hur allmänt deltagandet i en handledd hobbyverksamhet är. Det finns ett samband mellan bostadsområde och en ung persons utövande av hobby, även om de faktorer som rör individ och familjebakgrund beaktas.

Resultaten visar att åtgärder för att främja deltagande i hobbyverksamhet bör riktas till vissa befolkningsgrupper och vissa bostadsområden bättre än tidigare. I en fortsatt undersökning gäller det dessutom att bättre identifiera unga som skulle vilja utöva en hobby, men som på grund av bakgrundsfaktorer inte kan delta i en regelbunden hobbyverksamhet.

Ett varmt tack till forskarna Hanna Ahtiainen och Suvi Määttä samt till Institutet för hälsa och välfärd för samarbetet och möjligheten att använda materialet från enkäten Hälsa i skolan i forskningen. Med hjälp av materialet får Helsingfors värdefull information som kan användas för att rikta åtgärder för att förbättra välbefinnandet hos barn och unga.

Helsingfors september 2024
Katja Vilkama
Forskningschef
Helsingfors stad

Preface

Hobbies offer children and young people the opportunity to spend their leisure time in a safe and meaningful way, while learning new skills and cultivating peer relationships. Promoting participation in guided hobbies is an essential means for enhancing children's and young people's feelings of wellbeing and inclusion. Guaranteeing the possibility of a hobby, regardless of a person's background, is an important goal of the City of Helsinki, reflected in both our City Strategy and Welfare Plan. In recent years, the City of Helsinki has introduced numerous measures to actively promote children's and young people's hobbies and the structures that support them.

The City of Helsinki has a long tradition of studying children's and young people's hobbies and leisure time. Previous research has established that the vast majority of children and young people in Helsinki do have some kind of hobby. Yet it has also been observed that the hobby differs according to the young person's background. The COVID-19 pandemic either hindered or halted participation in guided hobbies for many children and young people for a time, further complicating efforts to provide equal access to hobbies.

So how does the situation look now, in light of the latest information? In this study, we have investigated the guided hobbies of 8th and 9th graders in Helsinki's basic education, as well as the development trajectories that have taken place in this area. The research seeks to establish which factors associated with the individual, family or residential area are linked to participation in guided hobbies. In addition to the analysis of young people who regularly participate in such activities, we also look at those who participate irregularly or don't participate at all. We also explore how hobbies have developed in recent years and whether the change has followed the same trajectory in different population groups and residential areas. The research material draws on the Finnish Institute of Health and Welfare's School Health Promotion Survey, which was conducted in Helsinki in the years 2023, 2021 and 2019. A comprehensive review of both domestic and international research literature on the topic allowed us to delve more deeply into the issue in our analysis of the survey responses.

Results indicate that guided hobbies differentiate in several ways. Young people who live in two-parent families or families with a high socio-economic status or live in residential areas with better leisure time opportunities or socio-economic status tend to participate in hobbies more often than others, especially hobbies that include physical activity. Gender and origin also play a key role in regular participation in hobbies: Girls with a foreign background participate less often than others in hobbies that include physical activity, while boys with a Finnish background are more likely to not participate in hobbies at all. There are also considerable differences between the city's residential areas in the prevalence of guided hobbies. A link between residential area and young person's hobbies remains, even after factors related to the individual or family background are taken into account.

Results of this study indicate that measures to promote hobbies should be better targeted to certain population groups and certain residential areas. Further research should better identify those young people who would like to have a hobby but cannot participate regularly due to reasons associated with the background factors.

I would like to warmly thank our researchers Hanna Ahtiainen and Suvi Määttä as well as the Institute of Health and Welfare for the cooperation and opportunity to use the School Health Promotion Survey in our research. The City of Helsinki uses data of this nature to gain valuable information for steering measures to improve the wellbeing of children and young people.

Helsinki, September 2024
Katja Vilkama
Research Director
City of Helsinki

Tiivistelmä

Säännöllisellä ohjatulla harrastustoiminnalla on todettu olevan lukuisia hyvinvointivaikutuksia, minkä vuoksi on syytä ymmärtää aiempaa paremmin ketkä harrastavat ohjatusti ja ketkä eivät. Tämä tutkimus vastaa tähän kysymykseen tarkastelemalla, miten yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä helsinkiläisnuorten ohjattuun harrastamiseen ja onko mahdollisissa väestöryhmien välisissä eroissa tapahtunut muutoksia viime vuosien aikana Helsingissä.

Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on se, että helsinkiläisten nuorten ohjatun harrastamisen polut eriytyvät yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan. Siinä missä vajaa 70 prosenttia helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista (n=4 387) harrastaa ohjatusti liikuntaa, taidetta tai kulttuuria viikoittain, 18 prosenttia ikäryhmästä (n=1 139) ei harrasta koskaan ohjatusti mitään. Nuoret, jotka asuvat korkeamman sosioekonomisen taustan perheessä, molempien vanhempien kanssa tai harrastusmahdollisuuksiltaan tai sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan. Tämä pätee erityisesti puhuttaessa ohjatun liikunnan harrastamisesta. Sukupuoli ja syntyperä ovat yhteydessä ohjatun harrastamisen säännöllisyyteen. Ulkomaalaistaustaiset tytöt osallistuvat muita harvemmin ohjatun liikunnan harrastamiseen, mutta toisaalta suomalaistaustaisilla pojilla kokonaan ohjattujen harrastusten ulkopuolelle jääminen on muita todennäköisempää. Myös taiteen tai kulttuurin ohjattu harrastaminen on muita harvinaisempaa suomalaistaustaisilla pojilla. Helsingin eri asuinalueiden välillä on selkeitä eroja harrastustoimintaan osallistumisessa. Tietyissä peruspiireissä jopa yli 80 prosenttia nuorista on mukana säännöllisessä ohjatussa harrastamisessa, kun joissain peruspiireissä vastaava osuus jää noin 60 prosenttiin. Asuinalueiden itsenäinen yhteys harrastamiseen säilyy senkin jälkeen, kun huomioidaan yksilöön tai perheeseen liittyvät tekijät.

Tutkimus selvitti myös ohjatussa harrastamisessa tapahtuneita muutoksia vuodesta 2019 alkaen. Keskimäärin ohjattuun harrastamisen osallistuneiden osuus on noussut korona-aikana tapahtuneesta notkahduksesta, mutta väestöryhmien väliset erot ovat pysyneet selkeinä. Esimerkiksi vuonna 2023 todetut erot ohjatun liikunnan harrastamisessa perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan tai syntyperän ja sukupuolen mukaan eivät ole juurikaan kaventuneet verrattuna vuoteen 2019. Toisaalta väestöryhmien väliset erot taiteen ja kulttuurin harrastamisessa eivät ole yhtä selkeät ja harrastaminen on yleistynyt kaikissa väestöryhmissä. Erityisesti ulkomaalaistaustaiset osallistuvat ohjattuun taide- tai kulttuuriharrastamiseen aiempaa useammin. Myönteistä on myös se, että ei koskaan harrastavien osuus on laskenut erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa harrastamattomuus on ollut muita korkeampi ja näin väestöryhmien väliset erot ovat kaventuneet. Silti harrastamattomuus on selkeästi muita yleisempää matalan sosioekonomisen aseman perheissä asuvilla nuorilla. Edellä esitetyt tulokset pohjautuvat Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen toteuttamaan Kouluterveyskyselyyn ja siihen Helsingissä kouluja käyvien 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksiin vuosina 2019, 2021 ja 2023.

Jatkossa harrastamisen lisäämiseksi tehtävien toimenpiteiden tulisikin keskittyä kaventamaan näitä väestöryhmien välillä havaittuja eroja. Se, että harrastamisen polut tämän tutkimuksen – kuten myös lukuisten muiden tutkimusten – mukaan eriytyvät selkeästi yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien seikkojen takia, puoltaa ajatusta siitä, että toimenpiteitä pitäisi aiempaa paremmin kohdentaa tiettyihin ryhmiin tai tietyille alueille. Ajatusta kohdentamisen tarpeesta tukee myös se, että väestöryhmien väliset erot etenkin liikunnan ohjatussa harrastamisessa eivät ole juuri muuttuneet vuosien aikana. Vaikka jatkossakin kaikkien lasten ja nuorten mahdollisuuksia harras-

taa on syytä edistää, erityishuomiota toimenpiteiden toteuttamisessa tulisi kiinnittää paitsi matalan sosioekonomisen taustan perheissä tai yksinhuoltajaperheissä asuviin, mutta myös matalan sosioekonomisen aseman asuinalueille tai niille alueille, joissa harrastusmahdollisuudet koetaan heikoksi. Toimenpiteissä tulee lisäksi ottaa aiempaa paremmin huomioon sekä sukupuolen että syntyperän merkitys harrastamiseen. Ylipäätään noin 30 prosentilla helsinkiläisnuorista ei ole mitään säännöllistä ohjattua harrastusta. Jos tavoitteena on taata kaikille säännöllinen ohjattu harrastus, tulevilla toimenpiteillä tulisikin edistää tämän ryhmän mahdollisuuksia päästä mukaan harrastustoimintaan. Jatkotutkimuksessa on kuitenkin tarpeen kyetä tunnistamaan entistä paremmin se ryhmä nuoria, jotka haluaisivat harrastaa ohjatusti, mutta eivät sitä voi tehdä yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien seikkojen takia.

Sammandrag

En regelbunden handledd hobbyverksamhet har konstaterats ha flera effekter på välbefinnandet. Därför finns det skäl att ha bättre kännedom om vilka som deltar i handledda hobbyverksamheter och vilka inte. Denna undersökning svarar på den frågan genom att granska vilka samband det finns mellan faktorer som rör individ, familj eller bostadsområde och handledd hobbyverksamhet för unga i Helsingfors och om det de senaste åren har skett några förändringar i de eventuella skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper i Helsingfors.

En viktig slutledning av undersökningen är att det finns skillnader i deltagande i handledd hobbyverksamhet bland unga i Helsingfors beroende på faktorer som rör individ, familj eller bostadsområde. Medan knappt 70 procent av eleverna i årskurs 8 och 9 (n = 4 387) deltar i handledd hobbyverksamhet med motion, konst eller kultur varje vecka, deltar 18 procent av åldersgruppen (n=1 139) inte i någon handledd hobbyverksamhet. Unga som kommer från familjer med hög socioekonomisk bakgrund, som bor tillsammans med båda föräldrarna eller som bor i bostadsområden med bättre hobbymöjligheter eller bättre socioekonomisk status deltar oftare i handledd hobbyverksamhet än vad andra gör. Detta gäller framför allt handledd idrott och motion. Dessutom spelar både kön och ursprung en viktig roll i hur regelbundet deltagandet i handledd hobbyverksamhet är. Flickor med utländsk bakgrund deltar mer sällan i handledd hobbyverksamhet med motion än vad andra gör. Å andra sidan är det, jämfört med andra, mer sannolikt att pojkar med finländsk bakgrund inte deltar i någon handledd hobbyverksamhet alls. Dessutom deltar pojkar med finländsk bakgrund mer sällan i handledd hobbyverksamhet med konst eller kultur än vad andra gör. Mellan olika bostadsområden i Helsingfors finns det klara skillnader i deltagande i hobbyverksamheter. I vissa distrikt deltar mer än 80 procent av de unga i regelbunden handledd hobbyverksamhet medan motsvarande andel i andra distrikt är bara cirka 60 procent. Det finns ett självständigt samband mellan bostadsområde och utövande av hobby, även om de faktorer som rör individ och familjebakgrund beaktas.

Undersökningen utredde även vilka förändringar det har skett i de handledda hobbyverksamheterna sedan 2019. I genomsnitt har andelen som deltagit i handledd verksamhet ökat efter svackan under coronatiden, men skillnaderna mellan befolkningsgrupper har varit fortsatt klara. De år 2023 upptäckta skillnaderna i deltagande i handledd idrotts- och motionsverksamhet, beroende på familjens ekonomiska situation eller ursprung och kön, har till exempel nästan inte alls blivit mindre jämfört med 2019. Å andra sidan är skillnaderna i deltagande i hobbyverksamhet med konst och kultur mellan befolkningsgrupper inte lika klara, och utövandet av hobbyer har blivit vanligare i alla befolkningsgrupper. Det är framför allt personer med utländsk bakgrund som oftare än tidigare deltar i handledd hobbyverksamhet med konst eller kultur. Det är också positivt att andelen som aldrig haft några hobbyer har minskat, särskilt i de befolkningsgrupper där andelen har varit större än i de övriga grupperna, och att skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper därmed har minskat. Trots detta är det jämfört med andra klart vanligare bland unga med låg socioekonomisk status att dessa inte har några hobbyer. Resultaten ovan bygger på enkäten Hälsa i skolan, som Institutet för hälsa och välfärd har genomfört, och på de svar som elever i årskurs 8 och 9 i Helsingfors gav på enkäten 2019, 2021 och 2023.

Framöver bör åtgärderna för att öka deltagandet i hobbyverksamheter därför fokusera på att minska de upptäckta skillnaderna mellan befolkningsgrupper. Det faktum att skillnaderna i deltagande i hobbyverksamhet, som denna undersökning och även många andra undersökningar visar, klart beror på faktorer som rör individ, familj

eller bostadsområde, talar för tanken om att åtgärder bör riktas till vissa grupper eller vissa områden bättre än tidigare. Tanken om behovet av riktning understöds även av att skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, särskilt i deltagande i handled hobbyverksamhet med idrott och motion, nästan inte alls har förändrats de senaste åren. Trots att möjligheterna för alla barn och unga att utöva hobbyer även framöver bör främjas, bör särskild uppmärksamhet inte enbart ägnas åt barn och unga från familjer med låg socioekonomisk status eller från enföräldersfamiljer utan även åt bostadsområden med låg socioekonomisk status eller områden där hobbymöjligheterna anses vara dåliga. Åtgärderna bör ännu bättre ta hänsyn till vilken betydelse kön och ursprung har för utövandet av hobbyer. Omkring 30 procent av de unga i Helsingfors deltar överhuvudtaget inte i någon regelbunden handled hobbyverksamhet. Om målet är att garantera alla regelbundna handledda hobbyverksamheter, bör de framtida åtgärderna därför främja möjligheter för ovan nämnda grupp att delta i hobbyverksamhet. En fortsatt undersökning ska dock allt bättre kunna identifiera den grupp unga som skulle vilja delta i handled hobbyverksamhet, men som inte kan göra det på grund av faktorer som rör individ, familj eller bostadsområde.

Summary

Participating regularly in guided hobbies have been found to have numerous beneficial effects on people's wellbeing. This is why it is necessary to gain a better understanding of who participates in guided hobbies and who does not. This study answers this question by looking at how factors associated with the individual, family or residential area are linked to the guided hobbies of young people in Helsinki, and whether over the last few years there have been any changes in possible differences between population groups in Finland's capital.

The central conclusion of this study is that the paths Helsinki's young people take towards guided hobbies differ according to factors associated with the individual, family or residential area. While almost 70 per cent of Helsinki's 8th and 9th graders (n=4,387) participate weekly in guided sports, art or culture, 18 per cent of the age group (n=1,139) never participate in any guided activities whatsoever. Young people who live in a two-parent family or family with a higher socio-economic background or live in residential areas that have better hobby opportunities or socio-economic status tend to participate in guided hobbies more often than others. This is especially true for guided hobbies that include physical activity. In addition, both gender and origin play a key role in regular participation in guided hobbies. Girls with a foreign background are less likely than others to participate in guided hobbies that include physical activity, while boys with a Finnish background are more likely to not participate in guided hobbies at all. The pursuit of art or culture-related guided hobbies is also rarer among boys with a Finnish background. There are clear differences in participation in hobby activities among Helsinki's different residential areas. In certain districts, 80 per cent or more of young people regularly participate in guided hobbies, while in other districts, the corresponding share is around 60 per cent. This stand-alone link between residential areas and hobbies remains even after factors associated with the individual or family are taken into account.

The study also investigated the changes that have taken place in the field of guided hobbies since 2019. On average, the proportion of those who participated in guided hobbies has risen from the drop that occurred during the pandemic, but differences between population groups have remained distinct. For example, differences noted in 2023 in guided physical activity participation according to the family's perceived economic situation or according to origin and gender have not diminished significantly when compared to 2019. On the other hand, the differences between population groups participating in art and culture hobbies are not as clear, as participation has become more commonplace in all of the groups. Foreign background young people in particular participate in guided art or cultural activities more often than they did before. Another positive development is a decrease in the proportion of young people who do not participate in hobbies at all, especially in those population groups where the percentage of people without hobbies has been higher than others. Thus, the differences between the population groups have lessened. Even so, a total lack of hobbies is clearly more common among young people living in families of low socio-economic status. The results presented above are based on the School Health Promotion Survey conducted by the Finnish Institute of Health and Welfare and a survey of 8th and 9th graders attending schools in Helsinki in 2019, 2021 and 2023.

Future measures to increase hobby participation should concentrate on narrowing these observed differences between population groups. The findings of this study and numerous others like it indicate that the paths leading to hobbies are clearly differentiated, due to factors associated with the individual, the family or the residential

area. This supports the idea that the measures should be better targeted to certain groups or neighbourhoods than it has in the past. The need for targeting is also supported by the fact that the differences between population groups, especially in guided physical activity, have not changed much over the years. Although it is necessary to continue to promote opportunities for all children and young people to participate in hobbies, special attention should be devoted to the implementation of these measures for those living in low socio-economic background families or single-parent families, as well as in residential areas of low socio-economic status or those areas where the opportunities for hobbies are perceived to be weak. The measures should also better take into account the importance of gender and origin. All in all, about 30 per cent of young people in Helsinki do not participate regularly in any guided hobbies. If the goal is to guarantee everyone a regular guided hobby that they can enjoy, future measures should promote opportunities for this 30 per cent to get involved in such activities. Further research is however necessary to be able to better identify the group of young people who would like to participate in guided hobbies, but who cannot do so due to factors associated with the individual, family or residential area.

1 Johdanto

Mielekäs vapaa-ajan tekeminen ja harrastaminen ovat keskeinen osa lasten ja nuorten hyvinvoinnin kokonaisuutta. Harrastus antaa parhaimmillaan tilaisuuden kokeilla uusia asioita, oppia erilaisia taitoja sekä mahdollisuuden saada onnistumisen ja yhteisöön kuulumisen kokemuksia. Harrastamisen tiedetään muun muassa tukevan lapsen ja nuoren elämään tyytyväisyyttä, itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehitystä, osallisuutta sekä mielen hyvinvointia (Badura ym., 2022; Badura ym., 2015; Bjornarå ym., 2021; Eime ym., 2012; katso tarkemmin luku 2.).

Viime vuosikymmeninä etenkin aikuisen ohjaaman harrastamisen painoarvo myönteisenä vapaa-ajan kasvuympäristönä on yhä laajemmin tunnustettu. Yleisesti ottaen kiinnostus lasten ja nuorten vapaa-aikaan on Suomessa verrattain tuore ilmiö, joka seurasi teollistumista ja kaupungistumista. Elämäntapoja muovaavien suurten yhteiskunnallisten muutosten myötä myös lasten ja nuorten vapaa-ajan merkitys muuttui, kun nuorten ei enää samaan tapaan odotettu osallistuvan esimerkiksi maataloustöihin tai muuhun työhön koulun jälkeen. Ohjattu vapaa-ajan harrastaminen nähtiin ratkaisuna nuorten lisääntyneen vapaa-ajan täyttämiseen ja joutilaisuuden ehkäisemiseen. Harrastaminen näyttäytyi siis sosiaalisen kontrollin keinona, jonka avulla pyrittiin edistämään kansalaiseksi kasvattamista (Allardt ym., 1958). Harrastamisen näkökulma on vuosien saatossa muuttunut. Ajan myötä kansalaiskasvatuksen sijaan on alettu korostaa harrastamisen myönteisiä vaikutuksia terveydelle, hyvinvoinnille ja sosiaaliselle elämälle (Haanpää, 2019). Nykyisin harrastamisen painoarvo lasten ja nuorten hyvinvoinnille on laajasti tunnustettu niin tutkimuksessa kuin poliittisessa ja julkisessa keskustelussa. Harrastamisen edistäminen onkin noussut esiin useissa valtionhallinnon ohjelmissa 2010-luvulla (OKM, 2019).

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa lasten ja nuorten harrastaminen on perinteisesti käsitetty kouluympäristön ulkopuolella tapahtuvana ja yhdistysten toteuttamana toimintana, kun taas angloamerikkalaisissa maissa tyypillisesti juuri koulu on mielletty lasten ja nuorten harrastusympäristöksi. Käsitteet ovat pohjoismaissakin viime vuosikymmeninä olleet muutoksessa. Harrastamista pyritäänkin myös Suomessa nyt viemään siihen suuntaan, että harrastaa voisi koulupäivän jälkeen, kouluympäristössä.

Tavoitetta edistämään Sanna Marinin hallituskaudella käynnistettiin Harrastamisen Suomen malli, jonka tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia järjestämällä jokaiselle lapselle ja nuorelle toiveiden mukaista maksutonta harrastamista koulupäivän yhteydessä, ennen ja jälkeen koulupäivän (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, 10.12.2019). Helsingissä Harrastamisen Suomen mallin toimintaa on järjestetty vuodesta 2021 alkaen. Maksuttomia harrastuksia tarjotaan 3.–9. luokkien oppilaille koulupäivän jälkeen koululla tai sen lähiympäristössä. Vuoden 2023 alusta nuorisolaikiin (955/2022) kirjattiin säännökset Harrastamisen Suomen mallin mukaisesta nuorten harrastustoiminnasta ja siihen myönnettävästä valtionavustuksesta, minkä myötä tavoitteena on juurruttaa malli pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. Kyseessä on mitaluokaltaan merkittävä uudistus lasten ja nuorten harrastamiseen, jonka toivotaan edistävän harrastamisen yhdenvertaisuutta.

Harrastamisen merkitys tunnustetaan juridisissa säädöksissä. Perustuslaissa yhdeksi julkisen vallan toimien tehtäväksi on asetettu turvata jokaisen mahdollisuus itsensä kehittämiseen varattomuuden sitä estämättä (Perustuslaki 731/1999, 16 §). Tätä asetusta täydentää esimerkiksi liikuntalaki, jonka yhtenä tavoitteena on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua, edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä ja vähentää eriarvoisuutta liikunnassa (Liikuntalaki 390/2015, 2 §). Suomi on myös sitoutunut YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka velvoittaa huolehtimaan jokaisen lapsen oikeudes-

ta lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991, 31 artikla.). Lasten ja nuorten harrastamisen edistämisestä on lisäksi säädetty nuorisolaissa (1285/2016), jonka 2 §:n 3. kohdassa todetaan, että lain tarkoitus on tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa.

Yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaaminen lasten ja nuorten harrastamiselle on Helsingin kaupungille keskeinen tavoite, joka näkyy kirjauksina erinäisissä toimintaa suuntaavissa dokumenteissa. Harrastustoiminta tunnistetaan olennaisena hyvinvoinnin, osallisuuden, kotoutumisen ja syrjäytymisen ehkäisyn välineenä. (Helsingin kaupunkistrategia, 2021; Helsingin kaupunki Koulutus 2030, 2024; Helsingin kaupungin hyvinvointisuunnitelma, 2023). Nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista onkin tutkittu Helsingissä säännöllisin väliajoin ainakin 1980-luvulta lähtien (Keskinen, 2001; Keskinen & Nyholm, 2011; Lankinen, 1984; Lähteenmaa, 2021; Määttä, 2021; Määttä, 2022). Nykyään lähes jokainen helsinkiläislapsi ja -nuori harrastaa viikoittain jotain joko omatoimisesti tai ohjatusti (Määttä, 2023). Nuorten harrastuneisuudessa ja harrastusmahdollisuuksien kokemuksissa on kuitenkin havaittu eroja taustatekijöiden, kuten perhetaustan ja asuinalueen mukaan (Määttä, 2021; Määttä, 2022). Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että harrastaminen on muita yleisempää korkeamman sosioekonomisen perhetaustan nuorilla.

Jos pyrkimyksenä on taata ohjattu harrastus ja sen mukanaan tuomat hyödyt kaikille helsinkiläislapsille ja -nuorille, on tärkeää ymmärtää syvällisemmin, miten ja miksi harrastaminen eriytyy. Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin tutkimaan aiempaa syvällisemmin jo aiemmin havaittuja eroja helsinkiläisnuorten harrastamisessa. Tutkimuksessa hyödynnetään tuoreinta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamaa Kouluterveyskyselyn aineistoa aiempaa monipuolisemmin, muun muassa tarkastellaan säännölliseen ohjattuun harrastamiseen osallistumisen ohella myös niitä nuoria, jotka harrastavat ohjatusti epäsäännöllisesti tai eivät lainkaan. Ohjatulla harrastustoiminnalla puolestaan tarkoitetaan sekä liikunta että taide- tai kulttuuriharrastamista ja väestöryhmien välisten erojen tarkastelussa huomioidaan niin yksilöön, perheeseen kuin asuinalueeseen liittyviä tekijöitä. Tämän kattavan tarkastelun avulla voidaan mahdollisesti tunnistaa sellaisia väestöryhmiä, joiden harrastamisen säännöllisyyttä tulisi erityisesti edistää ja joille palvelutarjontaa tulisi kohdentaa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää helsinkiläisten 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista ja sen viimeaikaista kehitystä paneutuen erityisesti siihen, mitkä yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvät taustatekijät ovat yhteydessä ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiseen. Ketkä Helsingissä oikeastaan harrastavat ohjatusti, ketkä jäävät ulkopuolelle?

Perusteluja tutkimuksen tarpeellisuudelle on useita. Edelliset tutkimukset helsinkiläisnuorten harrastamisesta ajoittuvat vuonna 2019 kerättyyn kyselyyn eli aikaan ennen koronapandemian aikaisten poikkeusolojen rajoitustoimia, jotka heijastuivat usean vuoden ajan erityisesti helsinkiläislasten ja -nuorten harrastamisen mahdollisuuksiin. Nuorten harrastamista korona-ajan jälkeen Helsingissä ei ole kattavasti tutkittu, eikä näin ollen tiedetä, mihin suuntaan jo ennen korona-aikaa havaitut väestöryhmittäiset erot harrastamisen yleisyydessä ovat sittemmin kehittyneet. Ylipäätään helsinkiläisnuorten harrastustoimintaan osallistumisen muutosta ajassa on aiemmin tutkittu vain vähän – erityisesti onko kehitys ollut samansuuntaista kaikissa väestöryhmissä. Harrastamisen viimeaikaisten kehityskulkujen tarkastelemisen relevanssia ja ajankohtaisuutta lisää myös aiemmin jo mainitun Harrastamisen Suomen mallin käyttöönotto. Sen lisäksi, että Helsinki järjestää koulupäivän jälkeistä harrastustoimintaa, kaupunki on monin eri toimenpitein edistänyt lasten ja nuorten harrastamista ja harrastusmahdollisuuksia viime vuosina. Vaikka tällä tutkimuksella ei pystytä mittaamaan suoraan Harrastamisen Suomen mallin tai muidenkaan toimenpiteiden vaikutuksia harrastami-

seen, voidaan kuitenkin olettaa, että mallin myötä tarjotut uudet harrastamisen mahdollisuudet heijastuvat harrastamiseen yleisesti ja näkyvän siten ajallisina muutoksina nuorten harrastamisessa. Tarvetta ymmärtää entistä syvällisemmin nuorten harrastamista ennustavia taustatekijöitä alleviivaavat myös useat tutkimushavainnot harrastustoimintaan osallistumisen hyvinvointivaikutuksista (katso luku 2.).

Tutkimuksen pyrkimyksenä on ymmärtää juurisyitä ohjatun harrastamisen erojen taustalla ja tehdä myös näkyväksi sitä, mitkä tekijät näitä eroja voivat selittää sekä millaisia mahdollisia esteitä harrastamiselle voidaan aiemman tutkimuksen pohjalta tunnistaa. Vastausten löytämiseksi tutkimuksen tuloksia syvennetään käymällä läpi kattavasti niin kotimaista kuin kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta aihepiirin ympäriltä. Lisäksi tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata harrastamisen eriytymisen suuntaa eli sitä, miten erot väestöryhmien ja asuinalueiden välillä ovat viime vuosina Helsingissä kehittyneet. Alueiden välisiä eroja ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa tarkastellaan useista eri näkökulmista ja perhetaustan vaikutus samanaikaisesti huomioiden, jotta päästään aiempaa paremmin kiinni siihen, ketkä harrastavat ja ketkä eivät. Alueellisen eriytymisen ehkäiseminen on yksi Helsingin kaupungin strategisista kärjistä (Vilkama ym., 2023) ja täten myös nuorten harrastamisen yhdenvertaisuutta alueiden näkökulmasta on yhä tärkeämpää ymmärtää. Tässä tutkimuksessa tehtävät alueelliset tarkastelut voivatkin edesauttaa kohdentamaan ja kehittämään palvelutarjontaa niillä alueilla, joissa nuoret mahdollisesti harrastavat toisia alueita vähemmän.

Tutkimusjulkaisun rakenne etenee siten, että luvussa 2. esitellään ohjatun harrastustoiminnan käsitteen teoreettista taustaa sekä luodaan katsaus siihen, mitä harrastamisen mahdollisista hyödyistä aiemman tutkimuksen pohjalta tiedetään. Luvussa 3. avataan tutkimusastelema ja -menetelmät. Luvussa 4. kuvataan tutkimuksen tulokset jaoteltuna tarkastelun kohteena olevien harrastamisen eri ryhmien mukaisesti seuraaviin alalukuihin: ohjatusti liikuntaa harrastavat, ohjatusti taidetta ja kulttuuria harrastavat sekä ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvat. Luvussa 5. pohditaan tutkimuksen tuloksia laajasti peilaamalla niitä aiempaan tutkimukseen. Luvussa 6. tehdään yhteenveto tutkimuksen johtopäätöksistä sekä esitetään mahdollisia keinoja, joilla voitaisiin parantaa lasten ja nuorten harrastamisen yhdenvertaisuutta.

2 Teoreettinen tausta

Sanakirjoissa harrastaminen tai harrastus määritetään toiminnoksi, jota tehdään säännöllisesti vapaa-ajalla ajan kuluksi, rentoutumisen takia, mielihyvää, huvin vuoksi, työn vastapainoksi tai kunnon kohottamiseksi (Kotimaisten kielten keskus, 2024; Sivistys-sanakirja, 2024). Suomen kielessä 'harrastaa' on esiintynyt jo Mikael Agricolan ajoista alkaen, jolloin sen merkitys oli 'tavoitella' (Kotimaisten kielten keskus, 2024). Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa harrastamisen tai harrastuksen on määritelty tarkoittavan säännöllisesti harjoitettua vapaa-ajantoimintaa. Se voi tarkoittaa kulttuurin, liikunnan, järjestö- tai vapaaehtoistoiminnan tai erilaisten arjentaitojen parissa toimimista vapaa-ajalla eli siis työ- tai kouluajan ulkopuolella. Harrastaminen voi tapahtua niin omatoimisesti kuin myös ohjastusti, yksin tai kavereiden kanssa sekä niin kotona kuin kodin ulkopuolella. Harrastamisen muoto voi vaihdella kestoltaan, toistettavuudeltaan ja säännöllisyydeltään. Harrastamista yleensä harjoitetaan, koska se kehittää erilaisia taitoja ja tuottaa mielihyvää ja nautintoa toteuttajalle. (Bohnert ym., 2010; Eccles & Gootman, 2002; Mahoney ym., 2005; Stebbins, 2001; Stebbins, 1982.)

Tutkimuskirjallisuudessa harrastamista on myös lähestytty usein teoreettisesti Stebbinsin (1982, 2001) käsitteillä vakava vapaa-aika (serious leisure) ja rento vapaa-aika (casual leisure). Vakavalla vapaa-ajalla tarkoitetaan säännöllistä sitoutumista toimintaan, joka on haastavaa, monitahoista ja kiehtovaa. Sen harrastaminen pohjautuu taitoihin, tietämykseen tai kokemukseen ja parhaimmillaan johtaa huomattaviin myönteisiin vaikutuksiin, kuten itsensä toteuttamiseen, omien taitojen tai tietämyksen ilmaisemiseen ja oman identiteetin kehittämiseen. Tällä termillä on pyritty tekemään rajanvetoa suhteessa vapaamuotoisempaan, rennompaan vapaa-aikaan, mikä ei välttämättä vaadi erityistaitoja eli rentoon vapaa-aikaan. (Stebbins 1982, 2001.) Viime vuosina vakavan ja rennon vapaa-ajan käsitteiden rinnalle on ehdotettu myös perheen vapaa-aikaa eli perheenjäsenten yhdessä tekemistä vapaa-ajalla, kun tarkastelun kohteena on lasten ja nuorten vapaa-aika (Mukherjee, 2020). Tällä kolmijaottelulla on haluttu erotella lasten kodin ulkopuolella ohjatun harrastamisen parissa vietettyä aikaa, lasten omaehtoista vapaa-aikaa ja perheen yhdessä viettämää vapaa-aikaa.

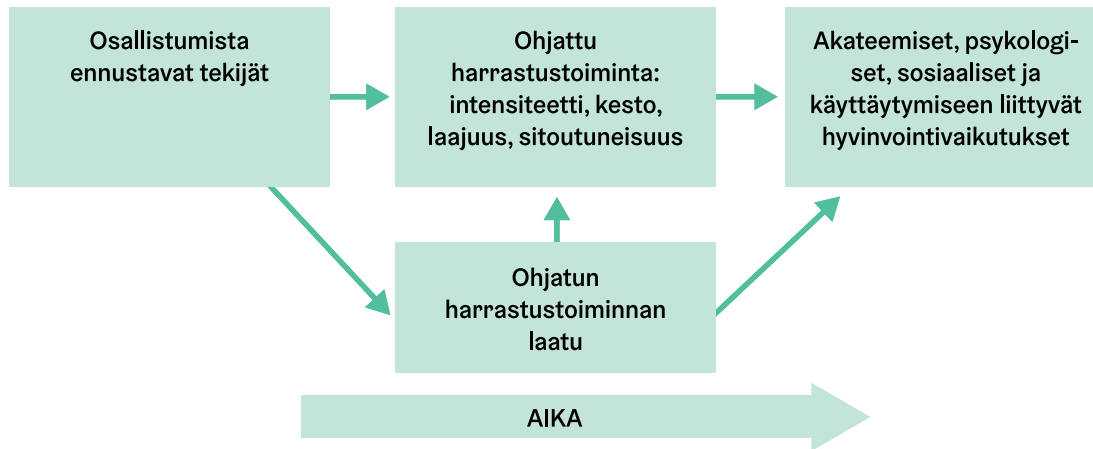
Harrastamisesta puhuttaessa erotetaan toisistaan usein käsitteet ohjattu ja oma-toiminen. Ohjattu harrastustoiminta on määritelty sellaisiksi toimintoiksi, joita ohjaavat säännöt, säännölliset tapaamiskerrat sekä ohjaajan valvonta. Toiminta painottuu tiettyjen taitojen tai tietämyksen kehittämiseen ja siihen sitoutumiseen. Osallistuminen perustuu osallistujan omaan vapaaehtoisuuteen sekä halukkuuteen kehittyä harrastuksen parissa. (Bohnert ym., 2010; Eccles & Gootman, 2002; Mahoney ym., 2005.) Osallistuessaan ohjattuun harrastustoimintaan osallistuja noudattaa tiettyä toiminnan rakennetta ja aikataulua, ja toiminnalle on yleensä ennalta määritetty tavoitteet ja säännöt. Toiminnan ohjaajalla on yleensä erityistaitoja ja -osaamista harrastettavasta ilmiöstä. Tavallisesti ohjattu harrastustoiminta tapahtuu kodin ulkopuolella ja on hyvin usein ryhmämuotoista. Keskityttäessä tarkastelemaan lasten ja nuorten ohjattua harrastamista määritelmässä erotellaan myös se, että ohjattu harrastaminen tapahtuu kouluajan ulkopuolella, eikä ole sidottu koulun opetussuunnitelmaan. (Bohnert ym., 2010; Mahoney ym., 2005.) Sen sijaan omatoiminen harrastaminen on enemmänkin itsestä lähtevää toteuttamista, jota voi harjoittaa yksin ja ilman ulkopuolisen ohjaajan valvontaa. Toiminta ei välttämättä ole sidottu tiettyyn aiemmin sovittuun, muiden laatimaan aikatauluun ja rakenteeseen, vaan sen toteuttaminen kumpuaa omista toiveista, haluista ja kiinnostuksesta. (Bohnert ym., 2010; Eccles & Gootman, 2002; Mahoney ym., 2005.) Kun puhutaan ohjatusta harrastustoiminnasta, rajanveto suhteessa kilpailutoimintaan on osin häilyvä ja päällekkäinen. Osalle osallistuminen ohjattuun harrastustoimintaan

tarkoittaa myös valmennuksellista toimintaa ja tällöin tähtäimessä on tavoitteellisempi, jopa ammattiinkin tähtäävä harjoittelu.

Ohjatun harrastustoiminnan merkitystä lapsille ja nuorille on usein lähestytty teoreettisesti sosioekologisen teorian (Bronfenbrenner, 1977) ja siitä johdettujen lukuisien erilaisten teoreettisten mallien (esimerkiksi the positive youth development theory (Benson ym., 2006), the youth physical activity promotion model (Welk, 1999)) kautta. Mallit pohjautuvat käsitykseen, että ohjatussa harrastustoiminnassa rakentuvat turvalliset ja mielekkäät vertaissuhteet, ja harrastustoiminnan säännöllisyys ja selkeä rakenne vahvistavat nuorten hyvinvointia monipuolisesti. Nuori myös oppii erilaisia tärkeitä taitoja, jotka taas heijastuvat myönteisesti paitsi harrastustoimintaan sitoutumiseen, myös muihin arkielämän ympäristöihin. Tämä teoreettinen tausta-ajattelu on pohjana myös Bohnertin ja kumppaneiden (2010) kehittämässä käsitteellisessä mallissa (Kuvio 1), jonka pyrkimyksenä on kuvata ohjattuun harrastustoimintaan vaikuttavien tekijöiden välisiä yhteyksiä huomioiden myös ajallisen ulottuvuuden. Mallin mukaan yksilön ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiseen vaikuttavat monet erilaiset taustatekijät, kuten demografiset tekijät (esimerkiksi ikä, sosioekonomisen asema, sukupuoli, syntyperä), yksilölliset tekijät (esimerkiksi kiinnostus, taito, arvostus ja arvot), vertaisryhmä (esimerkiksi kavereiden kiinnostus ja osallistuminen), perhe (esimerkiksi arvot, rohkaiseminen, vanhemmuustyyli, perhearkeen sopivuus), koulu (esimerkiksi sijainti, tarjotut mahdollisuudet) ja asuinalue (esimerkiksi turvallisuus, alueen sosioekonominen asema, kuljetus- tai harrastusmahdollisuudet). Kaikkien edellä mainittujen tekijöiden voidaan nähdä vaikuttavan suoraan siihen, osallistuuko nuori ohjattuun harrastustoimintaan. Niiden voidaan nähdä osin vaikuttavan myös ohjatun harrastustoiminnan laatuun (esimerkiksi laadukkaat naapuruston harrastusmahdollisuudet ja läheinen sijainti).

Ohjattua harrastustoimintaa itsessään voidaan määrittää sen keston, intensiteetin, tiheyden ja sitoutuneisuuden näkökulmasta, kuten jo aiemmin määritelmänkin osalta tuotiin esiin. Nämä tekijät ovat keskenään vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Toisin sanoen tiheämpi ja intensiivisempi harrastukseen osallistuminen johtaa korkeampaan sitoutuneisuuteen, mikä puolestaan vahvistaa osallistumista. Yhdessä nämä tekijät vaikuttavat siihen millaiset ohjatun harrastustoiminnan hyvinvointivaikutukset ovat osallistujalle. Lisäksi ohjattua harrastustoimintaa ja sen mahdollisia hyvinvointivaikutuksia muovaa toiminnan laatu. Laadulla tarkoitetaan muun muassa ohjauksen laatua, vuorovaikutussuhteita ohjaajan ja muiden osallistujien kanssa sekä toiminnan normeja ja rakenteita. Näiden lisäksi ajallisella ulottuvuudella on merkitystä, esimerkiksi pidempikestoinen osallistuminen harrastustoimintaan vahvistaa toiminnasta syntyneitä hyvinvointivaikutuksia. (Bohnert ym., 2010.)

Kuvio 1. Ohjatun harrastustoiminnan merkitys ja käsitteellinen malli, malli muokattu ja suomennettu alkuperäisestä mallista (Lähde: Bohnert ym.,2010)

Ohjatun harrastustoiminnan yhteyksiä hyvinvointiin on tutkittu paljon, ja lukuisissa tutkimuksissa on tunnistettu säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen myönteiset yhteydet eri hyvinvoinnin ulottuvuuksiin (esimerkiksi akateeminen, psykologinen, sosiaalinen). Myönteisiä yhteyksiä on todettu olevan niin liikunnan, taidon tai kulttuuriin kuin ylipäätään ohjatun harrastustoiminnan osalta. Säännöllinen osallistuminen ohjattuun harrastukseen heijastuu myönteisesti esimerkiksi koettuun terveyteen, elämään tyytyväisyyteen, ystävyyssuhteisiin tai muihin sosiaalisiin suhteisiin, yhteisöön kuulumisen tunteeseen, koettuun mielen hyvinvointiin, itsetuntoon, itse säätelytaitoihin, tunne- ja vuorovaikutustaitoihin tai sosioemotionaaliseen kehitykseen. (Badura ym., 2022; Badura ym., 2015; Bjornarå ym., 2021; Crean, 2012; Eime ym., 2012; Fancouert & Fin, 2019; Holochwost ym., 2021; Leversen ym., 2012; Schaefer ym., 2011; Tømmerbakken ym., 2015). Useissa tutkimuksissa on todettu, että havaitut yhteydet hyvinvointiin säilyvät senkin jälkeen, kun perheen sosioekonomiseen taustaan liittyvät tekijät on huomioitu (Badura ym., 2022; Fluharty ym., 2023; Tømmerbakken ym., 2015), mutta toisaalta on todettu, että muun muassa sukupuoli, ikä, perheen sosioekonominen tausta tai harrastukseen sitoutuminen muovaavat yhteyksien esiintyvyyttä ja vahvuutta (Eime ym., 2012).

On myös paljon tutkimusnäyttöä siitä, että ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on erityisen merkityksellistä perhetaustansa takia muita haavoittuvammassa asemassa oleville lapsille ja nuorille. Esimerkiksi harrastuksen kautta rakentuneiden sosiaalisten suhteiden ja ohjaajien tuen on todettu edistävän koulumenestystä erityisesti niillä nuorilla, joiden perheen sosioekonominen asema on matala (Coulton & Irwin, 2009; Larson, Richards, & Sims, 2001; Luthar & Latendresse, 2005; Steinberg, 2019). Ylipäätään lukuisissa tutkimuksissa on todettu, että ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen lapsuudessa ja nuoruudessa on yhteydessä parempaan koulumenestykseen ja koulu yhteisöön kiinnittymiseen. Yhteys näyttää olevan vahvempi niillä lapsilla ja nuorilla, jotka sitoutuvat useaan erityylyiseen ohjattuun harrastukseen, vaikkakin tutkimuksissa on myös havaittu tietynlainen saturaatiopistekin, jonka saavutettuaan liiallisella harrastamisella voi olla enemmänkin kielteisiä vaikutuksia koulumenestyksen osalta. (Badura ym., 2016; Fredricks, 2012; Guevremont ym., 2014; Himelfarb ym., 2014; Knifsend ym., 2012.) Vastaavasti saturaatiopisteitä suhteessa mielen hyvinvointiin tai sosiaalisiin suhteisiin on myös löydetty. Esimerkiksi liiallisen ohjatun harrastamisen on todettu olevan yhteydessä masennukseen ja sosiaaliseen sopeutumattomuuteen (Eime ym., 2012). Tutkimuksissa on tunnistettu muitakin ohjatun harrastamisen kielteisiä yhteyksiä hyvinvointiin, jotka ovat sidoksissa erityisesti kuviossa 1 esitettyyn ohja-

tun harrastustoiminnan laatuun. Esimerkkinä kielteisistä ulottuvuuksista ovat harrastuksessa koettu kiusaaminen, syrjintä, epäasiallinen kohtelu, keskimääräistä yleisempi päihteiden käyttö, ylikuormittuneisuus tai korkeampi stressin kokemus (Caetano ym., 2024; Gillman, 2004; Hakanen ym., 2018; Markkanen, 2018; Velix ym., 2017).

Valtaosa aiemmasta tutkimuksesta kuitenkin pohjautuu poikkileikkausaineistoihin, jolloin ei voida vahvasti todentaa esimerkiksi syy-seuraussuhteita tai ohjatun harrastustoiminnan pitkäkestoisia hyvinvointivaikutuksia (Eime ym., 2012; Bjornarå ym., 2021). Aiempia katsauksia yhteen vetävä katsaus toteaaakin, että esimerkiksi tutkimusnäyttö ohjatun liikunnan harrastamisen kausaalisista yhteyksistä sosiaaliseen ja psykologiseen hyvinvointiin on heikkoa tai keskinkertaista (Bjornarå ym., 2021). Myös tutkimusasetelmia on kritisoitu. Toisessa tuoreessa systemaattisessa katsausartikkeleiden yhteenvedossa (umbrella review) todetaan johtopäätöksenä, että ohjattuun liikunnan harrastustoimintaan osallistumisella on pieni, mutta myönteinen vaikutus lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin. Harvoissa tutkimuksissa on kuitenkin huomioitu mahdollisen muun liikkumisen määrän merkitystä, eikä siksi voida todentaa sitä, mikä on ohjatun liikuntaharrastuksen itsenäinen merkitys havaituissa yhteyksissä. (Boelens ym., 2022.)

Toisaalta niissä harvoissa pitkittäistutkimuksissa, jotka aiheesta on tehty, on ollut laadukas tutkimusasetelma, ja näin ollen on myös löydetty rohkaisevia tuloksia hyvinvointivaikutusten osalta (Eime ym., 2012). Esimerkiksi Pohjois-Suomen syntymäkohortti 1986-tutkimuksessa havaittiin, että nuoruudessa sosiaalisesti aktiivinen vapaa-aika, joka sisälsi muun muassa säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen, oli yhteydessä vähäisempään psykiatristen häiriöiden ilmaantuvuuteen myöhemmin varhaisaikuisuudessa, erityisesti mieliala-, ahdistuneisuus- ja päihdehäiriöiden kohdalla (Timonen ym., 2021). Samoin australialaisessa pitkittäistutkimuksessa, jossa oli kansallisesti edustava otanta vuosina 2003–2004 syntyneitä lapsia, todettiin, että varhaislapsuudessa aloitettu säännöllisesti jatkunut ohjattu liikuntaharrastus näkyi parempana elämänlaatuna ja psykososiaalisena hyvinvointina kahdeksan vuoden seurannan lopussa. Yhteydet olivat voimakkaammat, jos lapsi oli osallistunut harrastustoimintaan yli neljä vuotta ja harrasti sekä yksilö- että joukkuelajia ohjatusti. (Khan ym., 2023.) Myös tuoreessa yhdysvaltaisessa kansallisesti edustavassa pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että varhaisnuoruudessa vapaa-ajalla harrastettu säännöllinen ja monipuolinen taideharrastaminen heijastui vähäisempään riskiin kokea emotionaalisia tai käyttäytymiseen liittyviä vaikeuksia myöhemmin nuoruudessa. Tämä yhteys todettiin senkin jälkeen, kun perhetausta oli otettu huomioon, mutta toisaalta vastaavaa yhteyttä ei havaittu kouluaikaisen taiteen ja kulttuurin osalta. (Fluherty ym., 2023.)

Tässä osiossa kuvatut teoreettiset oletukset ja niihin liittyvät tutkimushavainnot koskien ohjatun harrastustoiminnan monipuolisia myönteisiä vaikutuksia hyvinvoinnille puoltavat tarvetta edistää lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuuksia. Jos oletuksena on, että laadukkaaseen ohjattuun harrastustoimintaan säännöllisesti ja pitkäkestoisesti sitoutuminen lapsuudessa ja nuoruudessa edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, ja että jokaiselle tulisi varmistaa yhtäläiset mahdollisuudet päästä harrastamisen myötä osaksi näitä hyvinvointivaikutuksia, tulee myös aiempaa paremmin ymmärtää, mitkä tekijät ennustavat harrastuksiin osallistumista tai niistä ulkopuolelle jäämistä. Tämä tutkimus tarttuukin tähän kysymykseen ja pyrkii selvittämään, mitkä yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvät taustatekijät ovat yhteydessä siihen, että helsinkiläisnuori osallistuu tai ei osallistu ohjattuun harrastustoimintaan.

3 Tutkimusasetelma ja -menetelmät

3.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka suuri osa helsinkiläisistä 8. - ja 9.- luokkalaisista harrastaa ohjatusti ja päivittäin kuinka suuri osa ei harrasta ohjatusti? Esiintyykö nuorten harrastuskäyttäytymisessä eroja yksilöön, perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan?
2. Onko helsinkiläisten 8. - ja 9.- luokkalaisten säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen yleistynyt viime vuosien aikana ja onko mahdollinen muutos tapahtunut samassa suhteessa yksilöön, perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan?

Ohjatulla harrastustoiminnalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ohjattua liikunnan harrastamista, ohjattua taiteen tai kulttuurin harrastamista tai edellä olevista harrasteista muodostettua yhteistä muuttujaa nimeltä ”ohjattu harrastustoiminta”. Kyseiset muuttujat, kuten myös yksilöön, perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyvät muuttujat on esitelty tarkemmin luvussa 3.3.

3.2 Aineistot ja osallistujat

THL toteuttaa Kouluterveyskyselyn keväisin joka toinen vuosi. Kysely seuraa lasten ja nuorten kokemuksia hyvinvoinnistaan, terveydestään, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saannista. Nykyään Kouluterveyskyselyyn osallistuvat 4.- ja 5.-luokkalaiset, 8.- ja 9.-luokkalaiset, lukion 1. ja 2. vuoden nuorten opintosuunnitelmaa opiskelevat sekä ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin alle 21-vuotiaat ammatillista perustutkintoa opiskelevat. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen vastataan nimettömästi. Sähköinen kyselylomake on saatavilla suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi tai pohjoissaamen kielellä. (Helenius & Kivimäki, 2023, THL, 2024).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Helsingissä peruskoulua käyvien 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia Kouluterveyskyselyyn vuosina 2019, 2021 ja 2023. Aineiston käyttö lupa perustuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Helsingin kaupungin väliseen tutkimusyhteistyösopimukseen. Aineiston luovuttamisen jälkeen keväällä 2024 THL toteutti lisätarkastelun epäuskottavien vastauksien tunnistamiseksi. Tässä yhteydessä 8. ja 9. luokan aineistoista poistettiin kansallisella tasolla vastauksia seuraavalla tavalla: 1 033 (vuosi 2019), 1 847 (vuosi 2021) ja 1 923 (vuosi 2023). (katso lisää: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset/syntyperaluokitus-ja-aineistokuvaus#aineisto>). Helsingin vuoden 2023 aineiston suhteen tämä tarkoitti vajaan 130 vastaajan vastauksien poistoa (1,6 % alkuperäisestä aineiston koosta). Vastausten poistolla ei havaittu olevan juurikaan merkitystä väestöryhmien välisiin eroihin harrastamisessa, joten sitä ei otettu huomioon julkaisun analyysissä.

Kouluterveyskyselyyn Helsingissä vastanneiden 8.- ja 9.-luokkalaisten määrä on vaihdellut noin 7 800 ja 8 000 vastaajan välillä vuosina 2019, 2021 ja 2023. Kouluterveyskysely tavoittaa hyvin kyseisen ikäluokan Helsingissä: vuonna 2023 aineiston kattavuus oli 62 prosenttia. Vuonna 2023 kaikista vastanneista Helsingissä kouluja käyvistä 8.- ja 9.-luokkalaisista (n=8 030) 605 vastasi selkokieliseen lomakkeeseen, joka oli tarkoitettu oppilaille, joilla on opettajan arvion mukaan vaikeuksia luetun ymmär-

tämisessä. Selkokieline lomake ei sisältänyt ohjatun harrastamisen kysymyksiä, joten kyseiseen lomakkeeseen vastanneiden vastaukset jäivät pois tämän tutkimuksen analyysistä. Lisäksi osa oli jättänyt vastaamatta ohjattuun harrastamiseen liittyviin kysymyksiin. Esimerkiksi ohjatun liikunnan harrastamisen kysymykseen on vastannut 6 833 oppijaa, kun taas taiteen tai kulttuurin harrastamiseen 6 591 oppijaa. Näin ollen tässä tutkimuksessa käytettävän aineiston koko on runsaat 6 500 vastaajaa riippuen siitä, miten moni on vastannut tarkasteltaviin kysymyksiin. Jokaisen tehdyn analyysin tarkka vastaajamäärä on nähtävillä tulostaulukoissa.

Analyysissä hyödynnetään erityisesti vuoden 2023 vastauksia ja kyseisen vuoden vastaajat on kuvattu tarkemmin taulukkoon 1. Jatkossa kyselyyn vastanneisiin viitataan pääsääntöisesti nuorina tai vastaajina. Kouluterveyskyselyn lisäksi tutkimuksessa hyödynnettiin Tilastokeskuksen rekisteritietoa aikuisväestön koulutusrakenteesta vuonna 2022 (katso tarkemmin alaluku 3.3.3)

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyyn osallistuneet helsinkiläiset 8.- ja 9.-luokkalaiset taustatekijöiden mukaan vuonna 2023

Taustatekijä	n	%
Yhteensä	8 030	
Sukupuoli		
poika	3 917	49
tyttö	4 069	51
Syntyperä		
suomalaistaustainen	6 051	81
ulkomaalaistaustainen	1 393	19
Sukupuoli ja syntyperä		
suomalaistaustainen poika	2 843	38
ulkomaalaistaustainen poika	670	9
suomalaistaustainen tyttö	3 185	43
ulkomaalaistaustainen tyttö	714	10
Perheen koettu taloudellinen tilanne		
erittäin hyvä	1 711	25
melko hyvä	3 063	44
korkeintaan kohtalainen	2 107	31
Isän koulutus		
korkea	3 999	63
muu*	2 388	37
Äidin koulutus		
korkea	4 518	69
muu*	2 070	31
Perhetyyppi		
molempien vanhempien kanssa	4 564	68
erilaiset vuororatkaisut	1 517	22
yksinhuoltajaperheet	663	10

* Peruskoulu tai vastaava, lukio tai ammatillinen oppilaitos, lukio tai ammatillinen oppilaitos, lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja.

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

3.3 Muuttujat

Tässä aluvuossa kuvataan tarkemmin tutkimuksessa käytetyt muuttujat. Ensin esitellään tarkemmin harrastamista koskevat muuttujat, tämän jälkeen yksilöä tai perhetaustaa koskevat muuttujat ja lopuksi asuinalueita koskevat muuttujat. Tarkemmat Kouluterveyskyselyyn pohjautuvat muuttujakuvaukset ja kysymyksenasettelut löytyvät myös THL:n Kouluterveyskyselyn sivuilta:

(<https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-indikaattorikuvaukset>).

3.3.1 Harrastamiseen liittyvät muuttujat

Tutkimuksessa käytetään harrastamisen osalta sekä valmiita THL:n alkuperäisistä kysymyksistä koodaamia indikaattoreita että itse rakennettuja muuttujia hyödyntäen alkuperäisten kysymyksiä kaikkia vastausvaihtoehtoja. Ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista on kysytty Kouluterveyskyselyssä seuraavilla kysymyksillä vuodesta 2019 alkaen:

1. Ohjattu liikunta: Kuinka usein harrastat liikuntaa tai urheilut ohjatusti vapaa-ajalla? Kohta 1: ohjatusti seuran tai järjestön tunneilla, harjoituksissa tai kilpailuissa/otteluissa. Vastausvaihtoehdot: Lähes päivittäin, joka viikko, joka kuukausi, harvemmin, en koskaan
2. Ohjattu taide tai kulttuuri: Kuinka usein harrastat taidetta tai kulttuuria ohjatusti vapaa-ajalla? Kohta 1: ohjatusti tunneilla, esimerkiksi taideoppilaitoksessa tai koulun kerhossa. Vastausvaihtoehdot: Lähes päivittäin, joka viikko, joka kuukausi, harvemmin, en koskaan

Jokainen kyselyyn osallistuja lukee seuraavan määritelmän taiteen ja kulttuurin osalta ennen kuin vastaa edellä esitettyyn kysymykseen 2. Taiteen ja kulttuurin harrastaminen on esimerkiksi piirtämistä, kirjoittamista, koodaamista tai teatterissa, festareilla, sirkuksessa tai museossa käymistä. Myös musiikin kuuntelu, kirjojen lukeminen, valokuvaaminen ja videoiden tekeminen tai elokuvien katselu on taiteen ja kulttuurin harrastamista.

Näistä alkuperäisistä kysymyksistä muodostettiin seuraavat harrastamisen muuttujat:

1. Harrastaa ohjattua liikuntaa vähintään kerran viikossa = vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet harrastavansa ohjattua liikuntaa lähes päivittäin tai joka viikko.
2. Ei koskaan liikuntaa = vastaajat, jotka ovat valinneet vastausvaihtoehdon 'ei koskaan' alkuperäisistä vastausvaihtoehdoista ohjatun liikunnan osalta.
3. Harrastaa ohjattua taidetta tai kulttuuria vähintään kerran viikossa = vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet harrastavansa ohjattua taidetta tai kulttuuria lähes päivittäin tai joka viikko.
4. Ei koskaan taidetta tai kulttuuria = vastaajat, jotka ovat valinneet vastausvaihtoehdon 'ei koskaan' alkuperäisistä vastausvaihtoehdoista ohjatun taiteen tai kulttuurin osalta.
5. Monipuolisesti harrastavat = vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet harrastavansa sekä liikuntaa että taidetta tai kulttuuria lähes päivittäin tai joka viikko.
6. Epäsäännöllisesti harrastavat = vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet a) harrastavansa sekä liikuntaa että taidetta ja kulttuuria joka kuukausi tai harvemmin tai b) harrastavansa jompaakumpaa harrastusmuotoa joka kuukausi tai harvemmin ja toista harrastusmuotoa ei koskaan.
7. Ei harrasta koskaan ohjatusti = vastaajat, jotka ovat valinneet vastausvaihtoehdon 'ei koskaan' sekä liikunnan että taiteen tai kulttuurin osalta.

Edellä esitetyt muuttajat ovat tämän tutkimuksen päämuuttujia harrastamisen osalta. Näiden ohjattuun harrastamiseen liittyvien kysymysten lisäksi tässä tutkimuksessa hyödynnettiin myös muita Kouluterveyskyselyn harrastamisen kysymyksiä, kun toteutettiin tarkentavia ja päätuloksia tukevia analyyseja. Edellä esitettyjen ohjattuun harrastamiseen liittyvien kysymyksien lisäksi Kouluterveyskyselyssä kysytään täysin vastaavalla kysymyksenasettelulla ja vastausvaihtoehdoilla omatoimisen liikunnan, taiteen tai kulttuurin harrastamista, mutta ohjattuun viittaavaan kohdan sijaan tarkentavana selitteenä on ”omatoimisesti”. Näiden lisäksi kysytään, kuinka usein vastaaja tekee seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella ja vaihtoehtoina on 14 eri harrastusmuotoa sekä yhtenä vaihtoehtona jokin muu. Tässä kysymyksessä ei siis oteta kantaa siihen, tapahtuuko toiminto ohjatusti vai omatoimisesti. Liitetaulukko sivulla 101 on listattu tarkemmin kyseiset harrastusvaihtoehdot ja niiden vastaajien osuudet sukupuolen ja syntyperän mukaan, jotka tekevät kyseisiä asioita vähintään viikoittain.

3.3.2 Yksilöön tai perheeseen liittyvät muuttajat

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan seuraavien yksilöön tai perheeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä harrastamiseen: sukupuoli, syntyperä, perheen koettu taloudellinen tilanne, äidin koulutustausta, isän koulutustausta, perhemuoto ja perheessä koettu työttömyys edeltävän vuoden aikana. Tämän tutkimuksen sukupuolimuuttuja pohjautuu kysymykseen, jossa vastaajalta on kysytty hänen virallista sukupuoltaan (tyttö/poika).

Syntyperämuuttuja on kaksiluokkainen eli ulkomaalaistaustainen tai suomalaistaustainen. Ulkomaalaistaustaisuudella tarkoitetaan seuraavia vaihtoehtoja: a) nuori itse on syntynyt Suomessa, mutta molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi muualla tai b) nuori ja molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi on syntynyt muualla. Kyseistä kaksiluokkaista muuttujaa käytetään pääsääntöisesti analyyseissa. Tarkentavia analyyseja kuitenkin toteutettiin myös kolmi- ja neliluokkaisella syntyperäjaottelulla. Kolmiluokkaisessa tarkastelussa on eroteltu omiksi luokikseen ulkomaalaistaustaisuus sen mukaan, onko nuori itse syntynyt Suomessa vai ulkomailla eli aiemmin kuvatut vaihtoehdot a ja b. Neliluokkaisessa tarkastelussa on vielä edellä mainittujen vaihtoehtojen lisäksi eritelty omaksi luokikseen ne vastaajat, joiden toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla.

Perheen koettu taloudellinen tilanne perustuu kysymykseen, jossa nuori arvioi perheensä taloudellisen tilanteen valitsemalla viidestä vaihtoehdosta sopivimman. Kyseinen muuttuja koodattiin analyyseja varten kolmiluokkaiseksi (korkeintaan kohtalainen, melko hyvä ja erittäin hyvä) alkuperäisistä viidestä vaihtoehdosta (erittäin huono, melko huono, kohtalainen, melko hyvä tai erittäin hyvä). Tällöin korkeintaan kohtalainen luokka kattaa siis alkuperäiset vaihtoehdot erittäin huono, melko huono ja kohtalainen, kun taas muut säilyvät alkuperäisessä muodossaan.

Äidin ja isän korkeinta suoritettua koulutusta mittaavat muuttajat luokiteltiin kahteen luokkaan (korkea versus muut) ja ne koodattiin neljästä alkuperäisestä vaihtoehdosta (peruskoulu tai vastaava, lukio tai ammatillinen oppilaitos, lukio tai ammatillinen oppilaitos, lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja tai yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu). Uudelleenluokittelussa yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu luokiteltiin korkeaksi koulutustaustaksi ja muut vastausvaihtoehdot luokiteltiin ryhmään ”muut”.

Alkuperäisessä kysymyksessä koskien nuoren perhemuotoa on 16 eri vastausvaihtoehtoa. Näistä vaihtoehdoista muodostettiin kolmiluokkainen muuttuja (molempien vanhempien kanssa asuvat, erilaisissa vuororatkaisuissa asuvat, yksinhuoltajaperheissä asuvat). Erilaisissa vuororatkaisuissa asuvat kattaa seuraavat alkuperäiset vastausvaihtoehdot: Asun suunnilleen yhtä paljon kummankin vanhempani kanssa esimerkiksi vuoroviikoin, he eivät asu yhdessä ja asun pääasiassa toisen vanhempana kanssa ja

olen toisen vanhempani luona silloin tällöin, esimerkiksi viikonloppuina (alkuperäiset vastausvaihtoehdot 2 ja 3). Yksinhuoltajaperheissä asuvat kattaa puolestaan nuoret, jotka asuvat yhden vanhemman kanssa (alkuperäinen vastausvaihtoehto 4). Molempien vanhempien kanssa asuvat koostuu nuorista, jotka asuvat vanhempiensa kanssa yhteisessä kodissa (alkuperäinen vastausvaihtoehto 1). Näiden vaihtoehtojen lisäksi 1,5 prosenttia nuorista (n=102) asui muissa asumisratkaisuisissa (esimerkiksi lastenkodit, isovanhemmat, sijaisperheet, asuntolat). Koska muissa asumisratkaisuisissa asuvien osuus ja määrä jäi erittäin pieneksi, kyseistä ryhmää ei sisällytetty lopullisiin analyyseihin.

Vastaajilta kysyttiin myös, ovatko vastaajan vanhemmat olleet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana työttöminä tai lomautettuina. Tämän kysymyksen vastausvaihtoehdot luokiteltiin Kyllä ja ei. Kyllä-luokka sisälsi alkuperäisen kysymyksen vastausvaihtoehdot ”on, yksi vanhemmistani” ja ”On, kaksi tai useampi vanhemmistani”.

3.3.3 Asuinalueeseen liittyvät muuttajat

Helsingissä koulua käyvien lomakkeessa on tarkempi kysymys vastaajan asuinalueesta. Vastausvaihtoehtoina ovat Helsingin peruspiirit sekä Espoo, Vantaa tai muu alue. Lomakkeeseen oli kirjoitettu auki mitkä asuinalueet kuhunkin Helsingin peruspiiriin kuuluvat. Tämän tutkimuksen mallinuksissa, joissa asuinalue on tarkasteluissa mukana, ovat mukana vain ne vastaajat, jotka kertoivat asuvansa Helsingissä. Koska muutaman peruspiirin vastaajamäärä jäi alhaiseksi, analyyseja varten kyseiset alueet yhdistettiin naapuriperuspiiriin tai maantieteelliseltä sijainniltaan läheisimpään peruspiiriin, joka on sosioekonomiselta rakenteeltaan hyvin samankaltainen. Yhdistämisessä hyödynnettiin sosioekonomista summaindeksiä, joka mittaa alueellista eriytymistä Helsingissä (Högnabba & Määttä, 2023). Yhdistämällä muodostettiin seuraavat uudet alueet: Jakomäki-Mellunkylä, Kulosaari-Östersundom, Pakila, Kallio-Alppiharju ja Vallila-Pasila. Yhdistämisistä huolimatta aluetason tarkasteluissa käytetään kuitenkin nimitystä peruspiiri. Tämän uudelleenluokittelun myötä peruspiiritasolla vastaajamäärä vaihteli 167 vastaajasta 881 vastaajaan.

Edellä luvussa 3.3.2 kuvatuista perheen taloudellista tilannetta, työttömyyttä ja äidin koulutustasoa kuvaavista muuttujista muodostettiin summamuuttuja, jonka avulla asuinalueen perheiden sosioekonomista asemaa voitiin tarkastella. Tämän muuttujan muodostamiseksi hyödynnettiin myös toisen asteen opiskelijoiden vastauksia 8.- ja 9.-luokkalaisten vastausten lisäksi, jolloin asuinalueiden perheiden sosioekonomisen rakenteen tarkastelu pohjautui erittäin kattavaan vastaajajoukkoon (n=15 963). Summamuuttuja muodostettiin yhdistämällä erittäin hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokevien osuus, äidin korkean koulutustaustan osuus ja ei-työttömyyttä kohdanneiden osuus. Korkeaa sosioekonomista taustaa ja näin ollen myös maksimipistemäärää kuvaa siis se, että äidin koulutustausta on korkea, perheen koettu taloudellinen tilanne on erittäin hyvä ja perheessä ei ole esiintynyt työttömyyttä edeltävän vuoden aikana. Tästä muodostettiin alueella asuvien perheiden sosioekonomista asemaa kuvaava muuttuja (jatkossa käytetään termiä: alueen sosioekonominen asema) niin, että summamuuttujasta poimittiin korkean sosioekonomisen perhetaustan omaavien osuus kaikista peruspiireistä, jotka edelleen luokiteltiin kolmeen luokkaan analyyseja varten. Korkean sosioekonomisen aseman alueiksi luokiteltiin ne 10 peruspiiriä, joissa asui eniten korkean sosioekonomisen aseman perheitä. Vastaavasti matalan sosioekonomisen aseman asuinalueiksi luokiteltiin ne 10 peruspiiriä, joissa asuin vähiten korkean sosioekonomisen aseman perheitä. Väliin jääneet 10 peruspiiriä muodostavat keskitason sosioekonomisen alueiden luokan. Tämän uuden muuttujan luotettavuutta testattiin suhteessa rekisteripohjaiseen sosioekonomiseen summaindeksiin ja kyseisten indikaattoreiden välinen korrelaatio osoittautuikin vahvaksi. Muodostetun sosioekonomi-

misen summamuuttujan mukaan 10 parhaimman sosioekonomisen aseman peruspiireihin lukeutuneet alueet kuuluivat 10 parhaimman peruspiirin joukkoon myös sosioekonomisella summaindeksillä tarkasteltuna.

Kouluterveyskyselyssä on viisi kysymystä, joilla mitataan kokemusta harrastusmahdollisuuksista. Näistä kysymyksistä neljää hyödynnetään tässä tutkimuksessa. Kysymystä kiinnostavien harrastusmahdollisuuksien kalleudesta ja siitä muodostettua väittämää ”Kokee kiinnostavat harrastukset liian kalliiksi” ei sinänsä tarkastella tulososiossa, mutta siihen liittyviä tuloksia nostetaan lyhyesti esille pohdintaosuudessa, kun käsitellään harrastamisen hintaa. Kolmesta muusta kysymyksestä sen sijaan muodostettiin summamuuttuja kuvaamaan koettuja harrastusmahdollisuuksia alueella. Nämä kolme alkuperäistä kysymystä ovat: ”Kokee, että asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille”, ”Kokee harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana” ja ”Tietää asuinalueen harrastusmahdollisuuksista”. Näiden kysymysten alkuperäiset vastausjakaumat (1= täysin eri mieltä – 5= täysin samaa mieltä) summattiin ensin yhteen niin, että harrastuspaikkojen sijaintia koskeva väittämä oli käännetty samansuuntaiseksi muiden kanssa. Tällöin maksimipistemäärä oli 15 pistettä ja koetut harrastusmahdollisuudet olivat hyvät, jos pistemäärä oli 11 tai enemmän. Seuraavaksi poimittiin peruspiiritason osuudet hyväksi harrastusmahdollisuudet kokevien osuudesta. Koska tämän muuttujan tarkoituksena on kuvata alueellisia harrastusmahdollisuuksia ja kyseiset väittämät oli kysytty samalla tavalla Kouluterveyskyselyssä vuosina 2019, 2021 ja 2023, analyyseja varten summamuuttujasta laskettiin kyseisten kolmen vuoden keskiarvo alueittain. Peruspiiritason vaihteluväli hyväksi koetuissa harrastusmahdollisuuksissa vaihteli 27 prosentista 49 prosenttiin.

Yksi alueiden välistä eroja kuvaava tarkastelu tehtiin myös peruspiiritasolla alueen koulutustason mukaan. Tätä tarkastelua varten hyödynnettiin Tilastokeskuksen väestön koulutusrakennetilastoa, josta laskettiin korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus alueen 25–64-vuotiaasta väestöstä vuonna 2022.

3.4 Tutkimusmenetelmät

Kaikki tässä julkaisussa esitetyt analyysit toteutettiin SAS-ohjelmalla (versio 8.3). Tämän tutkimuksen pääanalyysimenetelmiä oli kaksi. Kuvailevia tunnuslukuja tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Tällöin tilastollinen merkitsevyys pohjautuu 95 prosentin luottamusvälien tarkasteluun.

Toinen keskeinen analyysimenetelmä oli logistinen regressioanalyysi, mikä toteutettiin PROC SURVEYLOGISTIC-toiminnolla. Ennen logististen regressioanalyysien toteuttamista tutkittiin mahdollista multikollineaarisuutta (esimerkiksi VIF & TOF-arvot) eli sitä, että mallinuksissa olevat muuttujat eivät korreloi liian voimakkaasti keskenään. Logistinen regressioanalyysi on sopiva menetelmä, kun selitettävä muuttuja voi saada vain kaksi arvoa (esimerkiksi harrastaa ohjattua liikuntaa viikoittain versus muut). Kyseisellä menetelmällä voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, että ovatko tietyt tekijät yhteydessä tietyn tapahtuman ilmenemisen todennäköisyyteen ja kuinka vahva mahdollinen yhteys on. Logistisessa regressioanalyysissa voidaan samanaikaisesti sijoittaa mallinnukseen useampi selittävä tekijä ja tutkia näiden tekijöiden yhteyttä selitettävään muuttujaan samanaikaisesti. Analyysin tuloksien tulkinnassa on keskeistä tarkastella vetosuhdetta (odds ratio, OR) ja siihen liittyviä 95 prosentin luottamusvälejä. Kertoimen ollessa suurempi kuin yksi, tapahtuman todennäköisyys kasvaa. Kertoimen ollessa pienempi kuin yksi, tapahtuman todennäköisyys pienenee. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja, 2024.) Termille OR ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä termiä ja monet ehdotetut termit, kuten vedonlyöntisuhteiden suhde, ristisuhte tai veto-

suhde, ovat vaikeaselkoisia käytettäväksi tulososiossa. Siksi tässä julkaisussa käytetään termiä todennäköisyys kirjoitettaessa auki logistisen regressioanalyysin tulokset.

Toteutetuissa analyyseissa myös selitettävät muuttujat ovat kategorisia, jolloin kukin tarkasteltavan tekijän osalta on määritetty yksi muuttujan luokka vertailuryhmäksi, jonka todennäköisyyttä merkitään luvulla yksi ja muiden muuttujan luokkien merkitys suhteutetaan siihen. Esimerkiksi vanhempien koulutustaustan osalta vertailuryhmänä analyyseissa on korkea koulutus, jolloin se saa arvon yksi ja muita koulutustaustan ryhmiä (analyyseissa ”muut”) vertaillaan siihen.

3.5 Analyysivaiheet

Tässä tutkimuksessa toteutettiin lukuisia analyyseja, jotka esitellään tulevassa tulososiossa vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa kuvaillaan tunnusluvuin, pääsääntöisesti prosenttiluvuin, harrastamisen yleisyyttä eri väestöryhmissä. Väestöryhmien välisten erojen tarkastelu pohjautuu ristiintaulukointiin ja 95 prosentin luottamusvälien tarkasteluun. Tilastollisesti merkitsevät erot raportoidaan kyseisessä osiossa. Lisäksi tässä osiossa vertaillaan harrastamisen yleisyyttä erityisesti vuosina 2019 ja 2023.

Toisessa vaiheessa syvennetään tuloksia toteuttamalla monimuuttujamallinnukset logistisella regressioanalyysillä. Tämä osio rakentuu useampaan eri malliin ja sen tulosten raportointiin. Ensimmäiseksi tarkasteltiin yksittäisen yksilön, perheeseen tai asuinalueen liittyvän taustatekijän yhteyksiä harrastamiseen (malli 1). Toisessa vaiheessa tarkasteltiin kaikkien tarkasteltujen yksilön tai perheeseen liittyvien taustatekijöiden yhteyksiä harrastamiseen samanaikaisesti (malli 2). Malliin 3 lisättiin mallin 2 muuttujien lisäksi myös asuinalueen sosioekonominen asema. Aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta (Määttä, 2021; Aapola-Kari ym., 2022) näyttää siltä, että sukupuoli ja syntyperä ovat yhteydessä harrastamisen säännöllisyyden yleisyyteen. Näin ollen testattiin interaktiota eli muuttujien yhteisvaikutusta harrastamiseen eli onko syntyperän ja harrastamisen yhteys samanlainen molemmilla sukupuolilla. Näissä testauksissa interaktio-termit olivat tilastollisesti merkitseviä, minkä takia analyysejä toteutettiin vielä erikseen sukupuolittain. Näin ollen malli 4 esittää poikien tulokset ja malli 5 tyttöjen tulokset.

Kolmannessa vaiheessa tarkasteltiin vielä tarkemmin Helsingin alueiden välisiä eroja harrastamisessa. Alueet pohjautuvat aiemmin kuvattuun peruspiirien uudelleenluokitteluun (katso luku 3.3.3). Peruspiirien ja harrastamisen välisiä yhteyksiä tarkasteltiin useasta eri näkökulmasta. Näitä tarkasteluita varten peruspiirit luokiteltiin seuraavilla tarkastelutavoilla korkeimmasta matalimpaan: a) harrastamisen osuus vuonna 2023 b) harrastamisen osuus vuonna 2019 c) harrastamisen osuus alueen sosioekonomisen aseman mukaan d) harrastamisen osuus alueen aikuisväestön koulutustason mukaan ja e) harrastamisen osuus alueen koettujen harrastusmahdollisuuksien mukaan. Tämän lisäksi peruspiirien välisiä eroja katsottiin suhteessa kaupungin keskiarvoon ja myös ääripäiden eroja suhteessa toisiinsa tarkasteltiin. Lisäksi vuoden 2023 harrastamisen yleisyyttä peruspiireittäin peilattiin vuoden 2019 tilanteeseen, jotta mahdollista muutosta harrastamisessa peruspiireittäin voitiin kuvata. Tällöin katsottiin erityisesti niitä alueita, joissa muutos harrastamisen osuudessa on ollut +/- 5-prosenttiyksikköä kyseisten vuosien välillä. Tulososiossa käydään läpi keskeisimmät tulokset näiden tarkasteluiden pohjalta ja kuviot esitetään luokittelun a) mukaisesti eli harrastamisen osuus korkeimmasta matalimpaan peruspiireittäin vuonna 2023.

4 Tulokset

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen tulokset tehtyjen analyysien pohjalta. Tulokset esitetään jaoteltuna tarkastelun kohteena olevien harrastamisen eri ryhmien mukaisesti seuraaviin alalukuihin: 4.1 ohjatusti liikuntaa harrastavat, 4.2 ohjatusti taidetta ja kulttuuria harrastavat sekä 4.3 ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvat. Tulososion jokainen alaluku on rakennettu siten, että alkuun esitetään kuvailevia tunnuslukuja helsinkiläisnuorten harrastamisen yleisyydestä vuosina 2019 ja 2023 eri taustatekijöiden valossa. Tämän jälkeen kuvataan logistisen regressioanalyysin tulokset yksilö- ja perhetaustaan sekä asuinalueeseen liittyvien tekijöiden yhteydestä harrastamiseen. Lopuksi tarkastellaan harrastamisen yleisyyttä Helsingin peruspiireissä sekä tässä tapahtunutta muutosta vuosien 2019 ja 2023 välillä.

4.1 Ohjattu liikunta

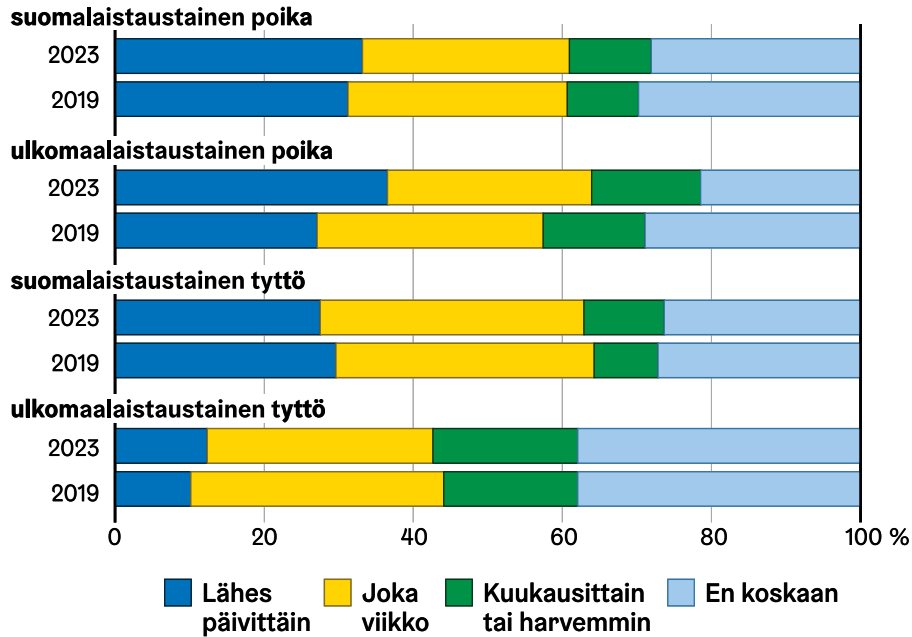
61 prosenttia harrastaa ohjattua liikuntaa viikoittain, väestöryhmien väliset erot selkeitä

Helsingin kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 61 prosenttia (n=4 153) kertoi harrastavansa liikuntaa ohjatusti vuonna 2023, heistä puolet lähes päivittäin (Kuvio 2). Ohjattu liikuntaharrastus onkin enimmäkseen säännöllistä ja viikoittain tapahtuvaa: vain kolme prosenttia kertoi harrastavansa ohjattua liikuntaa kuukausittain ja vajaa kymmenesosa harvemmin. Runsas neljäsosa nuorista kertoi, että ei harrasta koskaan liikuntaa ohjatusti.

Ohjattu liikunnan harrastaminen on keskimäärin yhtä yleistä tytöillä ja pojilla. Syntyperän mukainen tarkastelu paljastaa kuitenkin, että ulkomaalaistaustaiset tytöt erottuvat muista: heistä vain 43 prosentilla on viikoittainen ohjattu liikuntaharrastus. Osuus on siis jopa 20 prosenttiyksikköä matalampi kuin suomalaistaustaisilla tytöillä. Sen sijaan ulkomaalaistaustaisten poikien keskuudessa liikunnan ohjattu harrastaminen on yhtä yleistä kuin suomalaistaustaisilla nuorilla. Viikoittaisen harrastuksen omaavien ulkomaalaistaustaisten helsinkiläispoikien osuus on noussut vuosien 2019 ja 2023 välillä seitsemän prosenttiyksikköä, kun muissa ryhmissä osallistuvuus on säilynyt ennallaan. Erityisesti lähes päivittäin ohjatun liikuntaharrastuksen parissa olevien ulkomaalaistaustaisten poikien osuus on kasvanut.

Ulkomaalaistaustaisten tyttöjen ero suhteessa muihin väestöryhmiin liikunnan harrastamisessa on säilynyt samansuuruisena vertailtaessa vuosia 2019 ja 2023. Koska kaksiluokkaisen syntyperäluokittelun mukaan havaittiin selkeitä eroja liikunnan harrastamisessa, päätettiin tarkastella myös sitä, onko tilanteessa eroja tarkemman kolmi- tai neliluokkaisen syntyperäluokittelun mukaan (katso luokittelusta tarkemmin s. 23). Poikien osalta eroja ei havaittu, vaan ohjattu liikunta oli yhtä yleistä niin suomalaistaustaisilla, Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla, ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla kuin niillä pojilla, joiden toinen vanhempi on ulkomaalaistaustainen. Sen sijaan tyttöjen osalta tilastollisesti merkitseviä eroja esiintyi. Ohjattu liikunnan harrastaminen on huomattavasti harvinaisempaa sekä ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla (46 prosenttia) että Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla (39 prosenttia) kuin suomalaistaustaisilla (64 prosenttia) tai niillä tytöillä, joiden toinen vanhempi on ulkomaalaistaustainen (59 prosenttia). Suomalaistaustaisten tyttöjen tai tyttöjen, joiden toinen vanhempi on ulkomaalaistaustainen, osuus ei poikennut tilastollisesti merkitsevästi poikien osuuksista. Vastaavanlaiset ryhmien väliset erot havaittiin myös, kun tarkasteltiin tilannetta vuonna 2019.

Kuvio 2. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun liikunnan viikoittainen harrastaminen sukupuolen ja syntyperän mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

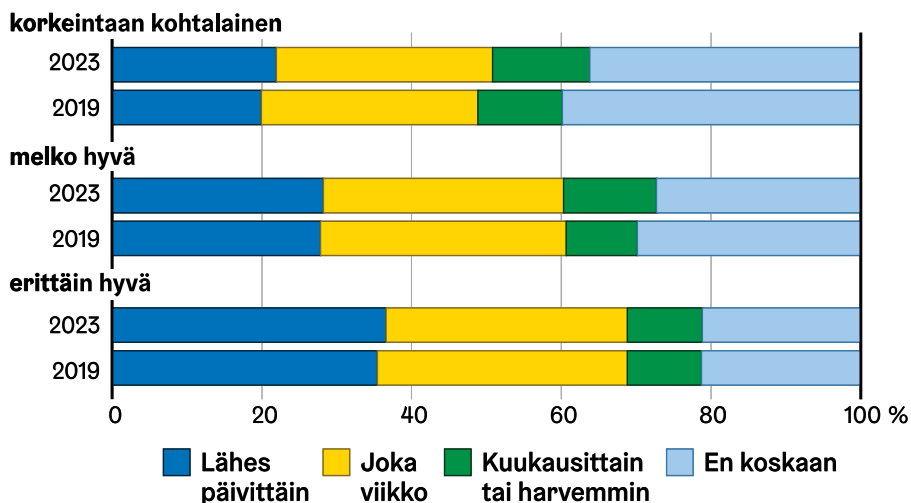

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Ohjatun liikunnan harrastamisen yleisyys on yhteydessä siihen, millaiseksi nuori kokee perheensä taloudellisen tilanteen. Niistä nuorista, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi, lähes 70 prosentilla on viikoittainen ohjattu liikuntaharrastus, kun taas perheensä taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokeneistä nuorista vain puolet osallistuu viikoittain ohjattuun liikuntaharrastukseen (Kuvio 3). Erot ovat suurimpia ohjatusti lähes päivittäin harrastavien nuorten kohdalla.

Erot ohjatun liikunnan harrastamisessa perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan eivät ole juurikaan viime vuosina kaventuneet. Kun perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevien ja erittäin hyväksi kokevien välinen erotus liikunnan harrastamisessa oli 20 prosenttiyksikköä vuonna 2019, oli erotus 18 prosenttiyksikköä vuonna 2023.

Kuvio 3. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun liikunnan viikoittainen harrastaminen perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Yksilöön, perhetaustaan ja asuinalueeseen liittyvät tekijät määrittävät liikunnan harrastamisen todennäköisyyttä

Kun tarkastellaan yksilö- ja perhetaustaan liittyvien tekijöiden samanaikaista yhteyttä ohjatun liikunnan viikoittaiseen harrastamiseen, kaikki muut tarkastellut tekijät paitsi sukupuoli ovat yhteydessä liikunnan harrastamisen todennäköisyyteen (Taulukko 2, malli 2, katso tarkemmin analyysimenetelmistä luvuista 3.4 ja 3.5). Ohjatun liikunnan viikoittainen harrastaminen on todennäköisempää suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla. Ohjatun liikunnan harrastaminen on vähemmän todennäköistä nuorilla, joiden vanhemmilla ei ole korkeaa koulutusta sekä nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi verrattuna nuoriin, jotka kokevat sen erittäin hyväksi. Ohjatun liikunnan harrastaminen on myös vähemmän todennäköistä, jos nuori asuu vuororatkaisuissa tai yksinhuoltajaperheessä kuin molempien vanhempien kanssa tai jos perheessä on esiintynyt työttömyyttä edeltävän vuoden aikana. Kun mallinnuksessa huomioidaan asuinalueen sosioekonominen asema, tapahtuu yksi muutos edellä kuvattuihin tuloksiin; tilastollisesti merkitsevä yhteys isän koulutustaustan osalta häviää. Muut yhteydet säilyvät edellä kuvatulla tavalla. Ohjatun liikunnan viikoittain harrastaminen on vähemmän todennäköistä matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla senkin jälkeen, kun muut taustatekijät on huomioitu (Taulukko 2, malli 3).

Sukupuolittain tarkasteltuna kolme taustatekijää on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä poikien ohjatun liikunnan harrastamisen todennäköisyyteen. Ohjatun liikunnan harrastaminen on vähemmän todennäköistä suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla (Taulukko 2, malli 4). Samoin liikunnan harrastaminen on vähemmän todennäköistä pojilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi verrattuna poikiin, jotka kokevat taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi. Lisäksi ohjatun liikunnan harrastaminen on vähemmän todennäköistä pojilla, jotka asuvat vuororatkaisuissa tai yksinhuoltajaperheessä kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla. Näin ollen vanhempien koulutus, perheessä koettu työttömyys tai asuinalueen sosioekonominen asema eivät ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä poikien ohjatun liikunnan harrastamiseen.

Kun katsotaan pelkästään tyttöjä (Taulukko 2, malli 5), kaikki tarkastellut tekijät ovat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ohjatun liikunnan harrastamisen todennäköisyyteen. Ohjatun liikunnan harrastaminen on todennäköisempää suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla tytöillä, mutta vähemmän todennäköistä tytöillä, joiden vanhemmat eivät ole korkeakoulutettuja tai tytöillä, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi kuin erittäin hyväksi. Lisäksi yksinhuoltajaperheissä asuvien tyttöjen osalta ohjatun liikunnan harrastaminen on vähemmän todennäköistä kuin molempien vanhempien kanssa asuvien. Myös työttömyyttä kohdanneissa perheissä elävien tyttöjen liikunnan ohjattu harrastaminen on vähemmän todennäköistä kuin tytöillä, joiden perheessä työttömyyttä ei ole esiintynyt edeltävän vuoden aikana. Tytöt, jotka asuvat matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla, harrastavat ohjattua liikuntaa vähemmän todennäköisesti kuin tytöt, jotka asuvat korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Taulukko 2. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun liikunnan harrastamisen todennäköisyys yksilöön, perhetaustaan ja asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan Helsingissä vuonna 2023

	Harrastaa ohjattua liikuntaa vähintään kerran viikossa														
	Malli 1 ¹ = Jokainen tekijä yksitellen		Malli 2 (n= 5 865)			Malli 3 (n=4 978)			Malli 4= pojat (n=2 274)			Malli 5=tytöt (n=2 704)			
	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	OR	95 % luottamusväli	
Yksilöön ja perheeseen liittyvät tekijät															
Sukupuoli															
Poika	1,10	1,00	1,22	0,98	0,88	1,09	0,98	0,88	1,09						
Tyttö	1			1			1								
Syntyperä															
Suomalais-taustainen	1,51	1,32	1,73	1,38	1,18	1,63	1,27	1,05	1,53	0,72	0,53	0,98	1,87	1,45	2,41
Ulkomaalais-taustainen	1			1			1			1			1		
Äidin koulutustausta															
Muu kuin korkea	0,58	0,52	0,65	0,74	0,65	0,85	0,77	0,66	0,89	0,86	0,69	1,08	0,70	0,53	0,79
Korkea	1			1			1			1			1		
Isän koulutustausta															
Muu kuin korkea	0,62	0,56	0,69	0,85	0,74	0,97	0,87	0,75	1,01	0,94	0,76	1,17	0,82	0,67	0,99
Korkea	1			1			1			1			1		
Perheen koettu taloudellinen tilanne															
Korkeintaan kohtalainen	0,47	0,41	0,54	0,62	0,53	0,73	0,64	0,54	0,76	0,60	0,46	0,77	0,68	0,54	0,87
Melko hyvä	0,69	0,61	0,78	0,74	0,65	0,84	0,73	0,63	0,84	0,66	0,54	0,81	0,78	0,64	0,99
Erittäin hyvä	1			1			1			1			1		
Perhemuoto															
Molempien vanhempien kanssa	1			1			1			1			1		
Vuororatkaisut	0,73	0,65	0,83	0,82	0,72	0,94	0,81	0,71	0,93	0,79	0,64	0,97	0,84	0,69	1,10
Yksinhuoltaja-perheet	0,52	0,44	0,62	0,64	0,52	0,79	0,58	0,46	0,73	0,47	0,32	0,68	0,66	0,49	0,88
Työttömyys															
Kyllä	0,59	0,53	0,66	0,75	0,65	0,85	0,75	0,65	0,87	0,91	0,73	1,13	0,65	0,53	0,79
Ei	1			1			1			1			1		
Asuinalue															
Asuinalueen sosioekonominen asema															
Matala	0,63	0,56	0,72				0,76	0,66	0,88	0,84	0,67	1,04	0,70	0,58	0,86
Keski	0,82	0,71	0,93				0,94	0,81	1,09	0,90	0,72	1,12	0,98	0,80	1,20
Korkea	1						1			1			1		

¹ Jokainen tarkasteltu tekijä on yksin mukana mallinnuksessa eli esimerkiksi on tarkasteltu vain sukupuolen yhteyttä ilmiöön. Vrt. mallissa 2 kaikki tarkastellut tekijät ovat samanaikaisesti mallinnuksessa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Koska 30 prosenttia helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista kertoi harrastavansa ohjattua liikuntaa lähes päivittäin, tehtiin analyysit vielä erikseen myös niin, että tarkasteltiin yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä todennäköisyyteen harrastaa ohjattua liikuntaa lähes päivittäin. Ainoat muutokset aiemmin esitettyihin tuloksiin tapahtuvat siinä, että lähes päivittäinen ohjatun liikunnan harrastaminen on todennäköisempää pojilla kuin tytöillä. Lisäksi asuinalueen sosioekonomisen aseman mukaiset yhteydet häviävät eli asuinalueen sosioekonomisen taustan mukaan ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja lähes päivittäin liikuntaa harrastamisen osalta. Kuitenkin syntyperän, äidin koulutustaustan, perheen koetun taloudellisen tilanteen, perhemuodon sekä työttömyyden yhteydet lähes päivittäin liikunnan harrastamiseen ovat samanlaiset kuin viikoittaisenkin harrastamisen osalta. Myöskään sukupuolittain tarkasteltuna ei pääasiassa havaita eroja aiemmin kerrottuihin tuloksiin. Kuitenkin erona aiempaan on se, että poikien osalta syntyperän mukaan ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa eli lähes päivittäin liikunnan harrastaminen on yhtä todennäköistä sekä suomalaistaustaisilla että ulkomaalaistaustaisilla pojilla. Lisäksi pojat, joiden äidillä ei ole korkeakoulutusta, harrastavat vähemmän todennäköisesti liikuntaa ohjatusti päivittäin. Myös perheessä koettu työttömyys heijastuu poikien päivittäiseen liikunnan harrastamiseen. Tyttöjen osalta kaikki aiemmin kuvatut yhteydet säilyvät muutoin ennallaan, mutta isän koulutuksen osalta tilastollinen merkitsevyys häviää.

Lisäksi tarkasteltiin myös eri tekijöiden yhteyksiä sen todennäköisyyteen, että nuori ei harrasta koskaan ohjatusti liikuntaa. Tekstin sujuvuuden vuoksi tulososiossa viitataan tähän ryhmään jatkossa usein myös termillä harrastamattomat. Monet edellä kuvatut tekijät eli vanhempien koulutustausta, perheen koettu taloudellinen tilanne, perhemuoto, työttömyys ja asuinalueen sosioekonominen asema ovat edellä esitettyihin tuloksiin verrattuna käänteisesti yhteydessä liikunnan harrastamattomuuden todennäköisyyteen. Ainoastaan syntyperä tai sukupuoli eivät ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä liikunnan harrastamattomuuteen.

Kun harrastamattomuutta tarkastellaan sukupuolittain, poikien harrastamattomuuteen ovat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä syntyperä, perhemuoto, perheen koettu taloudellinen tilanne ja asuinalueen sosioekonominen asema. Liikunnan harrastamattomuus on todennäköisempää suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla. Tämän lisäksi liikunnan harrastamattomuus on todennäköisempää pojilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi kuin sen erittäin hyväksi kokevilla. Yksinhuoltajaperheissä asuvilla pojilla harrastamattomuus on todennäköisempää kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla pojilla. Poikien liikunnan harrastamattomuus on todennäköisempää matalan tai keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Tyttöjen osalta tulokset ovat osin samanlaiset kuin aiemmin esitetyt, mutta käänteisesti. Syntyperän, vanhempien koulutuksen, perheessä koetun työttömyyden ja asuinalueen sosioekonomisen aseman osalta yhteydet ovat käänteiset niihin nähden, jotka osallistuvat viikoittain liikuntaharrastuksiin. Perhemuoto ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tyttöjen harrastamattomuuteen. Lisäksi perheen koetun taloudellisen tilanteen osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys havaitaan vain korkeintaan kohtalaiseksi kokevien ja erittäin hyväksi kokevien välillä. Perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevat tytöt ovat ohjattujen liikuntaharrastusten ulkopuolella todennäköisemmin kuin tytöt, jotka arvioivat taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi.

Peruspiirien väliset erot ohjatun liikunnan harrastamisen yleisyydessä ovat erittäin selkeät

Edellä tehdyissä mallinuksissa havaittiin, että ohjatun liikunnan viikoittainen harrastaminen on muita todennäköisempää niillä nuorilla, jotka asuvat korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla huolimatta siitä, että nuoren perhetausta ja muut tekijät otettiin huomioon. Seuraavaksi kuvataan nuorten ohjatun liikunnan harrastamisen tilannetta Helsingin eri alueilla sekä sitä, mihin suuntaan alueiden väliset erot ovat viime vuosina kehittyneet.

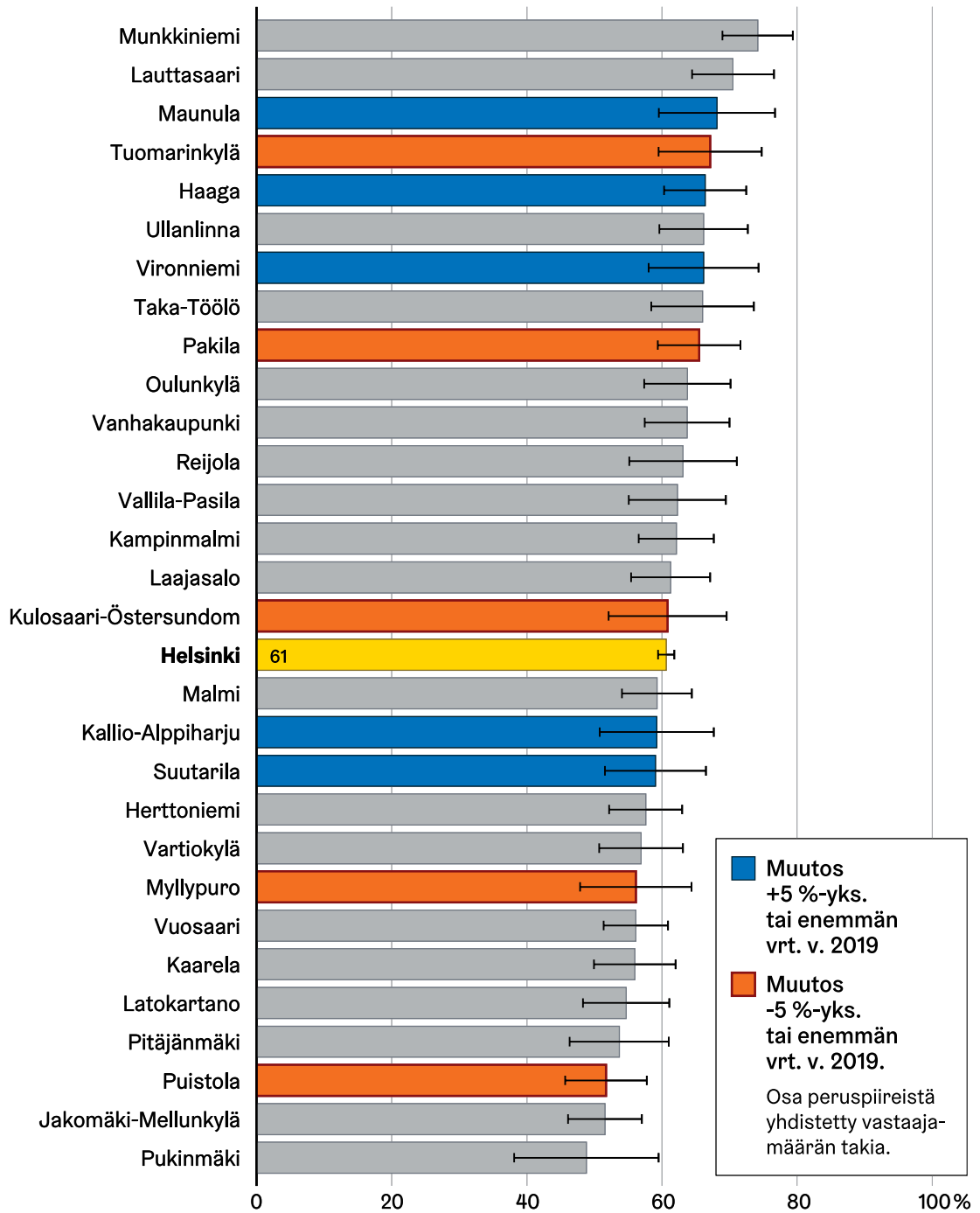
Ohjatun liikunnan viikoittaisen harrastamisen yleisyys vaihtelee Helsingin peruspiirien välillä huomattavasti (Kuvio 4). Munkkiniemessä jopa 74 prosentilla kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista on viikoittainen ohjattu liikuntaharrastus, kun Pukinmäessä vastaava osuus on vain 49 prosenttia. Alueiden välinen erotus on siis jopa 25 prosenttiyksikköä. Pääpiirteissään asuinalueiden väliset erot nuorten liikuntaharrastuksissa mukailevat alueiden väestön sosioekonomista profiilia: Niillä alueilla, joissa nuorten sosioekonominen perhetausta on korkea, myös liikunnan ohjattu harrastaminen on yleisempää. Vastaava yhdenmukaisuus havaittiin, kun tilannetta tarkasteltiin alueen aikuisväestön koulutustason mukaan.

Viikoittain ohjatusti liikuntaa harrastavien osuutta tarkasteltiin ristiin myös sen kanssa, millaiseksi alueen nuoret kokevat harrastusmahdollisuudet. Yleisesti ottaen tulos oli, että ne alueet, joissa nuoret kokevat harrastamisen mahdollisuudet keskimäärin hyvinä, myös liikuntaa ohjatusti harrastavien osuus on korkea. Esimerkiksi Maunulassa ohjatusti liikuntaa harrastavien osuus on korkeampi kuin monilla vastaavan sosioekonomisen aseman alueilla. Maunulassa nuoret myös kokevat alueen harrastusmahdollisuudet hyviksi verrokkialueita useammin, mikä saattaa osaltaan selittää eroja harrastamisessa.

Valtaosassa alueista ohjatun liikunnan viikoittainen harrastaminen on vuosien 2019 ja 2023 välillä yleistynyt, minkä seurauksena alueiden väliset erotkin ovat kaventuneet. Kasvua osallistumisasteessa on tapahtunut etenkin alueilla, joilla asuvien nuorten sosioekonominen perhetausta on keskitasoa matalampi, kuten Maunula, Kallio-Alppiharju, Haaga ja Suutarila. Osuuden lasku taas on ollut nopeinta muutamilla alueilla, jotka lukeutuvat sosioekonomiselta asemaltaan hyväosaisimpiin ja joissa nuorten ohjatun liikunnan harrastamisen osuus on ylipäättään korkea, eikä kovin suuri kasvu ole käytännössä mahdollistakaan. Heikomman sosioekonomisen profiilin alueista liikuntaa harrastaneiden osuus on laskenut Myllypurossa ja Puistolassa.

Kun alueiden eriytyneisyyttä tarkastellaan suhteessa koko kaupungin keskiarvoon, havaitaan, että vain neljä aluetta poikkeaa Helsingin keskiarvosta tilastollisesti merkitsevästi – näistä kaksi myönteisessä mielessä (Munkkiniemi ja Lauttasaari) ja kaksi kielteisessä mielessä (Mellunkylä-Jakomäki ja Puistola). Vielä vuonna 2019 kuusi aluetta poikkesi kaupungin keskiarvosta myönteisesti ja neljä kielteisesti. Tämä tukee tulkintaa siitä, että erot alueiden välillä ovat keskimäärin kaventuneet. Kuitenkin alueiden ääripäät erottuvat yhä selkeästi toisistaan. Erityisesti kaksi korkeimman harrastavuuden peruspiiriä – Munkkiniemi ja Lauttasaari – poikkeavat myönteisesti paitsi kaupungin keskiarvosta, myös kuuden matalimman harrastavuuden peruspiiristä.

Kuvio 4. Liikuntaa ohjatusti vapaa-ajalla vähintään viikoittain harrastavien perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten osuus peruspiireittäin Helsingissä luokiteltuna korkeimmasta matalimpaan vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

4.2 Ohjattu taide ja kulttuuri

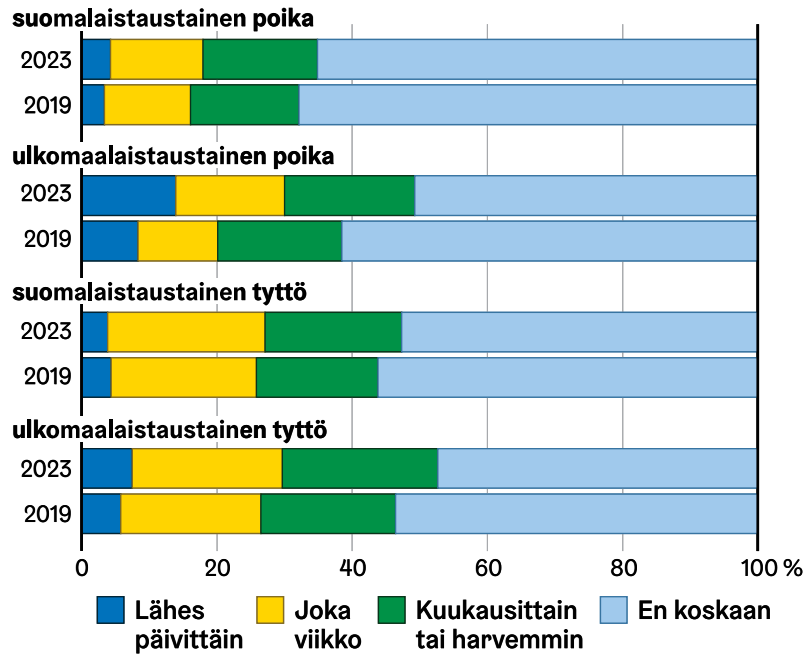
Noin joka neljäs harrastaa ohjattua taidetta tai kulttuuria viikoittain

Helsingin 8.- ja 9.-luokkalaisista 24 prosenttia (n=1 595) kertoi harrastavansa viikoittain ohjatusti taidetta tai kulttuuria vuonna 2023 (Kuvio 5). Taiteen ja kulttuurin ohjattu harrastaminen on siis harvinaisempaa kuin liikunnan ohjattu harrastaminen. Nuorten ohjatut taide- ja kulttuuriharrastukset eivät myöskään tyypillisesti ole yhtä intensiivisiä kuin liikuntaharrastukset. Vain viisi prosenttia nuorista kertoi osallistuvansa ohjattuun taide- tai kulttuuriharrastukseen lähes päivittäin. Vastaavasti niiden nuorten osuus, jotka eivät koskaan harrasta taidetta tai kulttuuria ohjatusti, on liikuntaharrastuksiin nähden selvästi korkeampi, jopa 57 prosenttia. Tämä ryhmä on kuitenkin pienentynyt vuosien 2019 ja 2023 välillä ja aiempaa suurempi osa osallistuu säännölliseen ohjattuun taide- tai kulttuuriharrastukseen.

Tytöt osallistuvat viikoittain ohjattuihin taide- ja kulttuuriharrastuksiin keskimäärin poikia yleisemmin. Kuitenkin kun tilannetta tarkastellaan syntyperän mukaan, havaitaan, että sukupuolten välinen ero selittyy täysin suomalaistaustaisten poikien muita heikommalla osallistuvuudella. Ulkomaalaistaustaiset pojat taas harrastavat viikoittain ohjattua taidetta tai kulttuuria yhtä usein kuin tytötkin, jopa hieman yleisemmin kuin suomalaistaustaiset tytöt. Huomionarvoista on myös se, että siinä missä ohjattujen liikuntaharrastusten suhteen ulkomaalaistaustaiset tytöt erottuvat muista kielteisesti, on taide- ja kulttuuriharrastuksiin osallistuminen taas heillä samalla tasolla kuin suomalaistaustaisilla tytöillä. Itseasiassa päivittäinen taide- ja kulttuuriharrastaminen on heillä suomalaistaustaisia tyttöjä yleisempää ja ero on tilastollisesti merkitsevä.

Syntyperään ja sukupuoleen katsomatta taiteen ja kulttuurin ohjattu viikoittainen harrastaminen on kaiken kaikkiaan yleistynyt vuosien 2019 ja 2023 välillä Helsingissä. Erityisen myönteistä kehitys on ollut ulkomaalaistaustaisten nuorten harrastavuudessa. Kun tilannetta tarkasteltiin tarkemman syntyperäluokittelun mukaan, havaittiin, että ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on harvinaisempaa suomalaistaustaisilla pojilla (17 prosenttia) kuin ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla (29 prosenttia), Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla (30 prosenttia) tai pojilla, joiden toinen vanhempi on ulkomaalaistaustainen (24 prosenttia). Tyttöjen osalta tilastollisesti merkitseviä eroja eri syntyperäryhmien välillä ei havaittu.

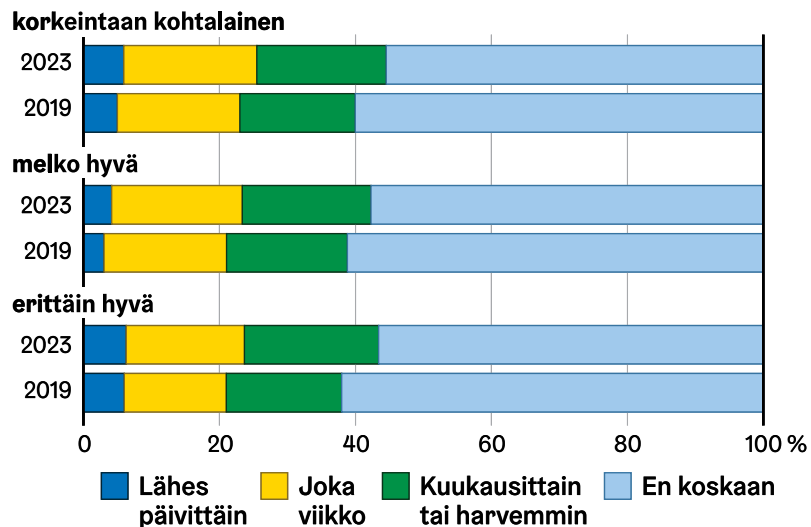
Kuvio 5. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun taiteen tai kulttuurin viikoittainen harrastaminen sukupuolen ja syntyperän mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Osallistuminen ohjattuun taide- tai kulttuuriharrastukseen oli vuonna 2023 kuta kuinkin yhtä yleistä riippumatta siitä, mikä oli nuoren kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta. Tilastollisesti merkitseviä eroja esiintyy vain intensiivisemmän harrastamisen suhteen: Suurempi osa erittäin hyväksi taloudellisen tilanteen kokevista harrastaa taidetta tai kulttuuria lähes päivittäin verrattuna nuoriin, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi. Näin oli jo vuonna 2019. Kulttuuri- tai taideharrastuksiin osallistuneiden osuus on noussut vuosien 2019 ja 2023 välillä kaikissa tarkastelluissa ryhmissä, joten erojen suhteen tilanne on säilynyt ennallaan.

Kuvio 6. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun taiteen tai kulttuurin viikoittainen harrastaminen perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Tytöt ja ulkomaalaistaustaiset harrastavat taidetta ja kulttuuria muita todennäköisemmin

Vain harvat tekijät ovat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ohjatun taiteen tai kulttuurin viikoittaiseen harrastamiseen todennäköisyyteen, kun yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät ovat samanaikaisesti mallinuksissa (Taulukko 3, malli 2). Ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on vähemmän todennäköistä pojilla kuin tytöillä sekä suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla. Näiden lisäksi ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on vähemmän todennäköistä yksinhuoltajaperheissä kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla. Kun mallinuksissa huomioidaan asuinalueen sosioekonominen asema (malli 3), säilyvät edellä kuvatut yhteydet. Lisäksi ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on tilastollisesti merkitsevästi todennäköisempää nuorilla, jotka kokevat perheensä taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi kuin nuorilla, jotka kokevat sen erittäin hyväksi. Ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on myös todennäköisempää keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Sukupuolittain vain harvat tekijät ovat yhteydessä ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastamiseen todennäköisyyteen. Ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastaminen on vähemmän todennäköistä suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla. Mitkään muut tarkastellut tekijät eivät ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä poikien harrastamiseen. Tytöillä kaksi tekijää on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä harrastamiseen. Yksinhuoltajaperheessä asuvat tytöt harrastavat taidetta ja kulttuuria ohjatusti vähemmän todennäköisesti kuin molempien vanhempien kanssa asuvat tytöt. Keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueella asuvat tytöt harrastavat taidetta tai kulttuuria todennäköisemmin kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla asuvat.

Taulukko 3. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjatun taiteen tai kulttuurin harrastamisen todennäköisyys yksilöön, perhetaustaan ja asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan Helsingissä vuonna 2023

	Harrastaa ohjattua taidetta tai kulttuuria viikoittain														
	Malli 1 ¹ = Jokainen tekijä yksitellen			Malli 2 (n= 5 838)			Malli 3 (n=4 968)			Malli 4 = pojat (n=2 268)			Malli 5=tytöt (n=2 700)		
	OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli	
Yksilöön ja perheeseen liittyvät tekijät															
Sukupuoli															
Poika	0,66	0,59	0,74	0,60	0,53	0,68	0,58	0,50	0,66						
Tyttö	1			1			1								
Syntyperä															
Suomalais-taustainen	0,70	0,60	0,82	0,70	0,59	0,84	0,73	0,59	0,91	0,51	0,37	0,71	0,92	0,70	1,21
Ulkomaalais-taustainen	1			1			1			1			1		
Äidin koulutustausta															
Muu kuin korkea	0,92	0,81	1,04	0,90	0,76	1,06	0,87	0,73	1,04	0,91	0,68	1,21	0,85	0,68	1,06
Korkea	1			1			1			1			1		
Isän koulutustausta															
Muu kuin korkea	0,92	0,81	1,04	0,93	0,79	1,08	0,85	0,72	1,01	0,92	0,70	1,21	0,81	0,65	1,00
Korkea	1			1			1			1			1		
Perheen koettu taloudellinen tilanne															
Korkeintaan kohtalainen	1,10	0,95	1,29	1,16	0,97	1,40	1,24	1,01	1,51	1,22	0,89	1,68	1,23	0,96	1,59
Melko hyvä	0,98	0,86	1,12	0,97	0,84	1,13	0,96	0,82	1,13	1,02	0,79	1,32	0,93	0,75	1,14
Erittäin hyvä	1			1			1			1			1		
Perhemuoto															
Molempien vanhempien kanssa	1			1			1			1			1		
Vuororatkaisut	0,89	0,77	1,03	0,90	0,77	1,05	0,94	0,80	1,11	0,91	0,70	1,19	0,97	0,78	1,20
Yksinhuoltaja-perheet	0,70	0,57	0,87	0,62	0,48	0,80	0,61	0,45	0,80	0,72	0,44	1,20	0,57	0,40	0,80
Työttömyys															
Kyllä	1,05	0,91	1,19	0,94	0,80	1,10	0,95	0,80	1,13	1,02	0,78	1,35	0,91	0,73	1,14
Ei	1			1			1			1			1		
Asuinalue															
Asuinalueen sosioekonominen asema															
Matala	1,04	0,89	1,21				1,03	0,87	1,21	1,06	0,80	1,39	1,01	0,82	1,25
Keski	1,21	1,04	1,41				1,20	1,02	1,42	1,16	0,89	1,53	1,23	1,00	1,52
Korkea	1						1			1			1		

¹ Jokainen tarkasteltu tekijä on yksin mukana mallinnuksessa eli esimerkiksi on tarkasteltu vain sukupuolen yhteyttä ilmiöön. Vrt. mallissa 2 kaikki tarkastellut tekijät ovat samanaikaisesti mallinnuksessa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Myös taiteen tai kulttuurin harrastamisen osalta tarkasteltiin harrastamattomuuden eli ei koskaan ohjatusti harrastamisen todennäköisyyttä. Sukupuolen, syntyperän ja perhetyypin mukaan tulokset ovatkin käänteiset edellä esiteltyihin tuloksiin verrattuna. Näiden lisäksi harrastamattomuus on todennäköisempää melko hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokevilla kuin sen erittäin hyväksi kokevilla. Asuinalueen sosioekonominen asema ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä harrastamattomuuteen.

Sukupuolittain tarkasteltuna havaitaan, että poikien osalta syntyperä on tarkasteluista tekijöistä ainoa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä oleva tekijä eli harrastamattomuus on todennäköisempää suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla. Tyttöjen harrastamattomuus on todennäköisempää niillä, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta ja melko hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokevilla kuin sen erittäin hyväksi kokevilla.

Edellä kuvatuista tuloksista voi havaita, että perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteydet taide- tai kulttuuriharrastamiseen vaihtelevat eri mallinnusvaiheissa (katso vaiheet tarkemmin luku 3.5). On kuitenkin todettava, että kaikissa näissä havaituissa tilastollisesti merkitsevissä yhteyksissä, yhteys tulee juuri tilastollisesti merkitseväksi 95 prosentin luottamusvälejä tarkasteltaessa. Näin ollen perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteys taide- tai kulttuuriharrastamiseen ei ole yhtä selkeä kuin liikunnan harrastamisen osalta.

Ohjatussa taiteen ja kulttuurin harrastamisessa alue-erot ovat vähäisiä

Edellä esitetyn analyysin tulosten pohjalta voidaan todeta, että toisin kuin liikunnan ohjattu harrastaminen, taiteen ja kulttuurin ohjatun harrastamisen yleisyys ei eriydy yhtä selkeästi nuoren sosioekonomisen perhetaustan tai asuinalueen mukaan. Seuraavaksi kuvataan ohjatun taiteen ja kulttuurin harrastamisen tilannetta Helsingin peruspiireissä sekä alueilla tapahtunutta kehitystä viime vuosina.

Taiteen ja kulttuurin harrastaminen vaihteli Helsingin peruspiireissä Kallion ja Alppiharjun 35 prosentin ja Kulosaaren ja Östersundomin 15 prosentin välillä vuonna 2023 (Kuvio 7). Se, että osallistuminen taide- ja kulttuuriharrastuksiin ei kytkeydy nuoren perhetaustaan heijastuu myös siihen, miltä näihin harrastuksiin osallistuminen näyttää Helsingin eri alueilla. Nuorten sosioekonomisen perhetaustan mukaan tarkasteltuna alueiden väliset erot ohjattuihin taideharrastuksiin osallistumisessa ovat vähäiset eli toisin kuin ohjatun liikunnan harrastamisessa, taideharrastamisen yleisyys ei juurikaan heijastele alueen sosioekonomista profiilia.

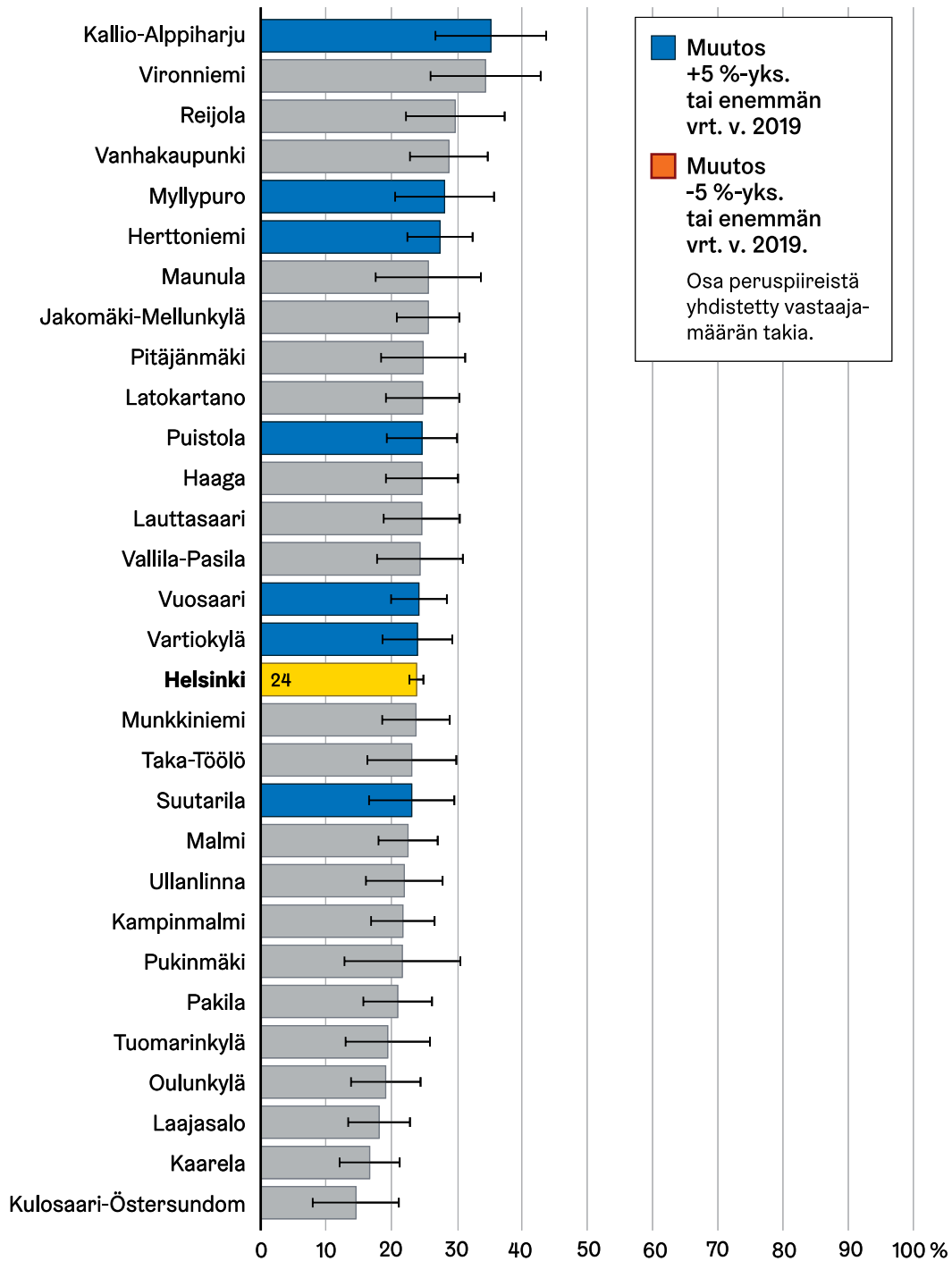
Edellä tehdyissä mallinuksissa havaittiin, että taide- ja kulttuuriharrastaminen on todennäköisempää keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueilla verrattuna korkean sosioekonomisen aseman asuinalueisiin. Tämä selittyy sillä, että monet peruspiirit, joissa säännöllinen taiteen tai kulttuurin harrastaminen on nuorilla yleisintä, luokittelevat sosioekonomiselta asemaltaan keskitasolle, muun muassa Kallio-Alppiharju, Reijola, Vanhakaupunki ja Herttoniemi. Vastaavasti taideharrastuksiin osallistuvien nuorten osuus jää verrattain matalaksi esimerkiksi monilla sellaisilla alueilla, joissa nuoret tulevat keskimääräistä hyväosaisemmista perheistä, kuten Kulosaari-Östersundom, Tuomarinkylä ja Pakila. Toisaalta näillä alueilla ohjatusti liikuntaa harrastavien nuorten osuus on korkea. Huomionarvoista on myös se, että esimerkiksi sosioekonomisesti huono-osaisempaan neljännekseen lukeutuvissa Jakomäessä, Mellunkylässä ja Myllypurossa ohjattuihin taideharrastuksiin osallistuneiden nuorten osuus on yli Helsingin keskiarvon, kun taas ohjatun liikunnan harrastamisen osuudella mitattuna alueet jäävät vertailun häntäpäähän.

Yhtäältä joukossa on myös sellaisia alueita, joissa taideharrastavuus liikunnan harrastamisen ohella jää verrattain matalaksi. Tällaisina peruspiireinä erottuvat etenkin Pukinmäki ja Kaarela. Vastaavasti on myös alueita, joissa sekä liikunnan että taiteen ja kulttuurin harrastaminen on verrattain yleistä. Tällaisina peruspiireinä erottuvat esimerkiksi Vironniemi ja Vanhakaupunki.

Alueellisen eriytymisen näkökulmasta myönteistä on se, että ohjattuihin taideharrastuksiin osallistuminen on parantunut etenkin monella sellaisella alueella, joissa osallistuminen oli vuonna 2019 muita heikompaa, kuten Suutarila, Vartiokylä, Puistola ja Vuosaari. Ylipäätään taideharrastusten yleisyys ei ole tarkastellulla aikavälillä laskenut millään alueella, vaan tilanne on kaikkialla joko kohentunut tai säilynyt ennallaan.

Koko kaupungin keskiarvoon verrattuna Kallio-Alppiharjussa ja Vironniemellä vähintään viikoittainen harrastaminen on tilastollisesti merkitsevästi yleisempää, Kaarelassa ja Kulosaari-Östersundomissa puolestaan harvinaisempaa. Tilanne on säilynyt suunnilleen samana vuoteen 2019 nähden. Peruspiirien ääripäiden välinen erotus on 20 prosenttiyksikköä. Erotus palautuu kuitenkin lähinnä siihen, että kahden korkeimman ja kahden matalimman osuuden peruspiirit poikkeavat voimakkaasti toisistaan. Jos ääripäiden arvoja ei oteta huomioon, peruspiirien välinen erotus taideharrastamisessa kaventuu 12 prosenttiyksikköön.

Kuvio 7. Taidetta tai kulttuuria ohjatusti vapaa-ajalla vähintään viikoittain harrastavien perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten osuus peruspiireittäin Helsingissä luokiteltuna korkeimmasta osuudesta matalimpaan vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

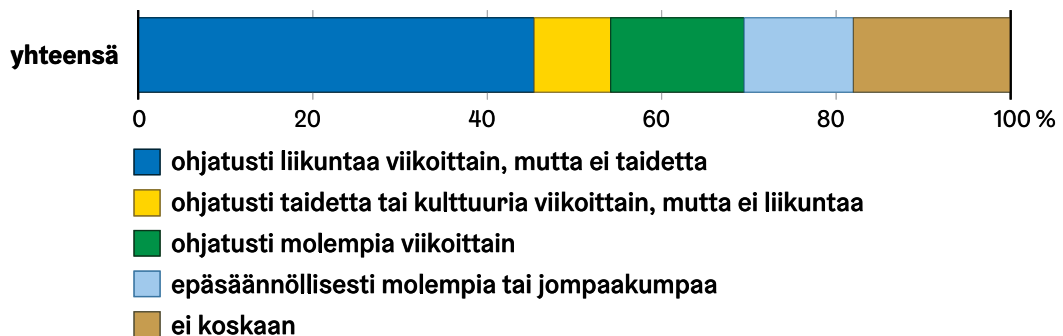
4.3 Ohjattu harrastustoiminta

69 prosenttia osallistuu johonkin ohjattuun harrastustoimintaan säännöllisesti

Ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista voidaan tarkastella myös sen mukaan, kuinka suuri osa nuorista ylipäätään osallistuu tai ei osallistu säännöllisesti johonkin ohjattuun harrastustoimintaan. Aiemmin kuvatun muuttujakuvauksen mukaisesti (katso luku 3.3.1) yhteensä 6 316 vastaajan ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista voitiin tarkastella tästä näkökulmasta.

Ylipäätään 69 prosentilla (n=4 387) helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaista oli jokin ohjattu viikoittainen harrastus vuonna 2023 (Kuvio 8). Näistä 15 prosenttia kertoi harrastavansa molempia eli sekä liikuntaa että taidetta ja kulttuuria viikoittain. Loput kertoivat harrastavansa jompaakumpaa harrastusmuotoa viikoittain. Näin ollen noin 30 prosentilla nuorista (n=1 929) ei ollut säännöllistä viikoittaista ohjattua harrastusta. Heistä 18 prosenttia (n=1 139) ei harrastanut koskaan ohjatusti ja 13 prosenttia harrastasi epäsäännöllisesti ohjatusti eli he harrastivat sekä liikuntaa että taidetta tai kulttuuria joka kuukausi tai harvemmin tai harrastivat jompaakumpaa harrastusmuotoa joka kuukausi tai harvemmin ja toista harrastusmuotoa ei koskaan.

Kuvio 8. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen Helsingissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Ohjatusti harrastavien osuus laski pandemia-aikana ollen 62 prosenttia vuonna 2021, mutta tilanne on sittemmin palautunut suunnilleen vuoden 2019 tasolle. Vastaavasti ei koskaan ohjatusti harrastavien osuus nousi vuonna 2021 ollen 24 prosenttia, mutta palautui vuonna 2023 pandemia-aikaa edeltäneelle tasolle. Epäsäännöllisesti harrastavien osuus on pysynyt samalla tasolla viime vuodet. Sen sijaan monipuolisesti sekä liikuntaa että taidetta ja kulttuuria ohjatusti harrastavien osuus on hiukan noussut.

Monipuolisesti harrastavien osalta voidaan todeta, että sekä liikunnan että taiteen ja kulttuurin säännöllinen harrastaminen on vähemmän todennäköistä pojilla, suomalaistaustaisilla sekä yksinhuoltajaperheissä asuvilla. Lisäksi monipuolinen harrastaminen on todennäköisempää keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman alueilla. Huomionarvoista on myös se, että ulkomaalaistaustaisista pojista miltei kaksinkertainen osuus suomalaistaustaisiin poikiin nähden kertoo harrastavansa viikoittain ohjatusti sekä liikuntaa että taidetta tai kulttuuria.

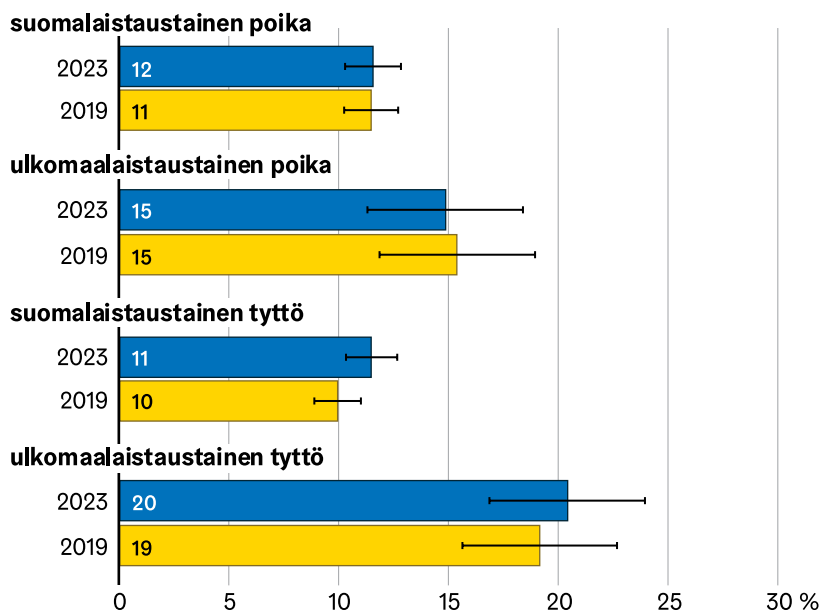
Mikäli halutaan ymmärtää tekijöitä, jotka ovat yhteydessä ohjatun harrastustoiminnan ulkopuolelle jäämiseen, on mielenkiintoista erityisesti tarkastella tarkemmin sitä noin 30 prosentin joukkoa, joka ei osallistu ohjattuun harrastustoimintaan säännöllisesti tai on kokonaan ohjatun harrastamisen ulkopuolella. Seuraavaksi tulososiossa

keskitytään laajemmin tarkastelemaan säännöllisen ohjatun harrastamisen ulkopuolelle jäävien ryhmää. Ensin kuvataan epäsäännöllisesti ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvia ja tämän jälkeen ei koskaan ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvia. Tekstin sujumuuden vuoksi jälkimmäiseen ryhmään viitataan jatkossa myös termillä ”harrastamattomat”.

Epäsäännöllinen harrastaminen on ulkomaalaistaustaisilla tytöillä muita yleisempää

Epäsäännöllisesti ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvilla tarkoitetaan nuoria, jotka kertoivat harrastavansa ohjatusti liikuntaa tai/sekä taidetta ja kulttuuria kuukausittain tai harvemmin eli kyseessä on satunnainen harrastustoimintaan osallistuminen. Tähän ryhmään lukeutui helsinkiläisistä kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 13 prosenttia vuonna 2023. Epäsäännöllisesti harrastavien osuus on korkein ulkomaalaistaustaisien tyttöjen keskuudessa, heistä noin joka viides kertoo harrastavansa ohjatusti kuukausittain tai harvemmin (Kuvio 9). Osuus on noin kaksinkertainen suomalaistaustaisiin tyttöihin nähden. Ero näkyy sekä ulkomailla syntyneillä että Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla tytöillä suhteessa suomalaistaustaisiin. Poikien keskuudessa epäsäännöllisesti ohjattuun harrastustoimintaan osallistuvien osuus on ulkomaalaistaustaisilla hieman suomalaistaustaisia poikia suurempi, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

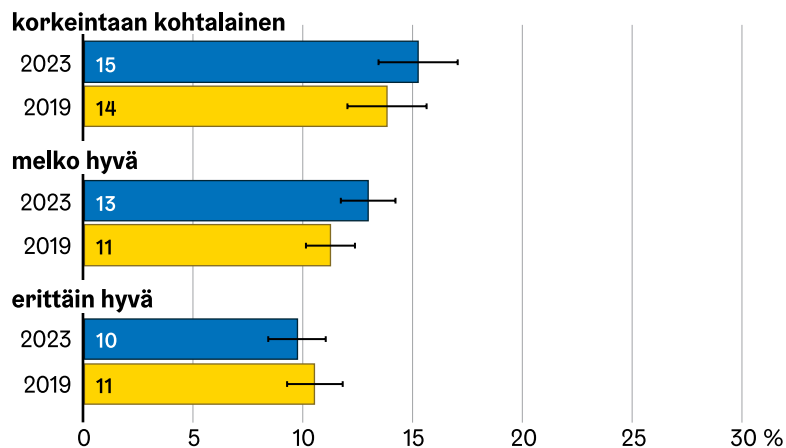
Kuvio 9. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten kuukausittain tai harvemmin ohjatusti liikuntaa tai/ja taidetta ja kulttuuria harrastaminen sukupuolen ja syntyperän mukaan vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Matalamman sosioekonomisen perhetaustan nuoret ovat hieman muita yleisemmin epäsäännöllisesti harrastavia (Kuvio 10). Esimerkiksi perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevista nuorista 15 prosenttia harrasti ohjatusti kuukausittain tai harvemmin, kun erittäin hyväksi taloudellisen tilanteen kokevista 10 prosenttia. Ero on kuitenkin tilastollisesti merkitsevä. Vastaavasti korkeasti koulutettujen vanhempien lapset olivat hieman harvemmin epäsäännöllisesti harrastavia kuin matalammin koulutettujen vanhempien lapset.

Kuvio 10. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten kuukausittain tai harvemmin ohjatusti liikuntaa tai/ja taidetta ja kulttuuria harrastaminen perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Perhetausta on yhteydessä epäsäännölliseen harrastamiseen

Kun eri taustatekijät laitetaan samanaikaisesti mallinnukseen mukaan (Taulukko 4, malli 2), epäsäännöllinen harrastaminen on vähemmän todennäköistä suomalaistaustaisilla kuin ulkomaalaistaustaisilla. Epäsäännöllinen harrastaminen on todennäköisempää nuorilla, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta sekä nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi kuin erittäin hyväksi. Myös nuorilla, jotka asuvat yksinhuoltajaperheissä, epäsäännöllinen harrastaminen on todennäköisempää kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla. Kun mallinnukseen lisättiin asuinalueen sosioekonominen asema, edellä kuvatut tulokset eivät muuttuneet. Myöskään asuinalueen sosioekonominen asema ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä epäsäännölliseen harrastamiseen.

Kun epäsäännöllistä harrastamista tarkasteltiin sukupuolittain, poikien osalta tilastollisesti merkitsevät yhteydet esiintyivät äidin koulutustaustan ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Pojilla, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta, on epäsäännöllinen harrastaminen todennäköisempää kuin muilla. Samoin pojilla, jotka arvioivat perheen koetun taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi, on epäsäännöllinen harrastaminen todennäköisempää kuin niillä pojilla, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi. Tarkasteltaessa tyttöjä, eri tekijät nousivat esille kuin pojilla. Suomalaistaustaisten tyttöjen epäsäännöllinen harrastaminen on vähemmän todennäköistä kuin ulkomaalaistaustaisten tyttöjen. Tyttöjen, joiden isällä ei ole korkea-asteen koulutusta, epäsäännöllinen harrastaminen on todennäköisempää kuin muilla.

Taulukko 4. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten epäsäännöllisesti harrastamisen todennäköisyys yksilöön, perhetaustaan ja asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan Helsingissä vuonna 2023

	Harrastaa epäsäännöllisesti molempia tai jompaakumpaa														
	Malli 1 ¹ = Jokainen tekijä yksitellen			Malli 2 (n= 5 629)			Malli 3 (n=4 789)			Malli 4 = pojat (n=2 184)			Malli 5=tytöt (n=2 605)		
	OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli	
Yksilöön ja perheeseen liittyvät tekijät															
Sukupuoli															
Poika	0,92	0,80	1,07	1,01	0,86	1,19	0,97	0,81	1,16						
Tyttö	1			1			1								
Syntyperä															
Suomalais-taustainen	0,60	0,50	0,73	0,65	0,52	0,81	0,68	0,52	0,88	0,86	0,56	1,33	0,58	0,42	0,81
Ulkomaalais-taustainen	1			1			1			1			1		
Äidin koulutustausta															
Muu kuin korkea	1,64	1,40	1,92	1,34	1,09	1,64	1,35	1,08	1,68	1,76	1,26	2,45	1,08	0,81	1,44
Korkea	1			1			1			1			1		
Isän koulutustausta															
Muu kuin korkea	1,49	1,27	1,74	1,14	0,93	1,39	1,09	0,88	1,35	0,79	0,56	1,10	1,40	1,06	1,86
Korkea	1			1			1			1			1		
Perheen koettu taloudellinen tilanne															
Korkeintaan kohtalainen	1,67	1,36	2,05	1,42	1,11	1,81	1,40	1,07	1,83	1,65	1,10	2,47	1,21	0,85	1,74
Melko hyvä	1,39	1,15	1,67	1,39	1,14	1,71	1,34	1,08	1,68	1,62	1,17	2,24	1,14	0,85	1,54
Erittäin hyvä	1			1			1			1			1		
Perhemuoto															
Molempien vanhempien kanssa	1			1			1			1			1		
Vuororatkaisut	1,27	1,06	1,52	1,14	0,94	1,39	1,18	0,95	1,45	1,11	0,80	1,52	1,25	0,94	1,67
Yksinhuoltaja-perheet	1,66	1,31	2,10	1,39	1,06	1,84	1,43	1,05	1,95	1,38	0,81	2,33	1,45	0,99	2,13
Työttömyys															
Kyllä	1,40	1,18	1,65	1,12	0,92	1,36	1,08	0,87	1,33	0,95	0,68	1,31	1,18	0,89	1,57
Ei	1			1			1			1			1		
Asuinalue															
Asuinalueen sosioekonominen asema															
Matala	1,17	0,97	1,43				0,94	0,76	1,17	0,88	0,63	1,22	0,98	0,73	1,31
Keski	0,98	0,79	1,20				0,83	0,66	1,04	0,86	0,61	1,20	0,79	0,58	1,07
Korkea	1						1			1			1		

¹ Jokainen tarkasteltu tekijä on yksin mukana mallinnuksessa eli esimerkiksi on tarkasteltu vain sukupuolen yhteyttä ilmiöön. Vrt. mallissa 2 kaikki tarkastellut tekijät ovat samanaikaisesti mallinnuksessa.

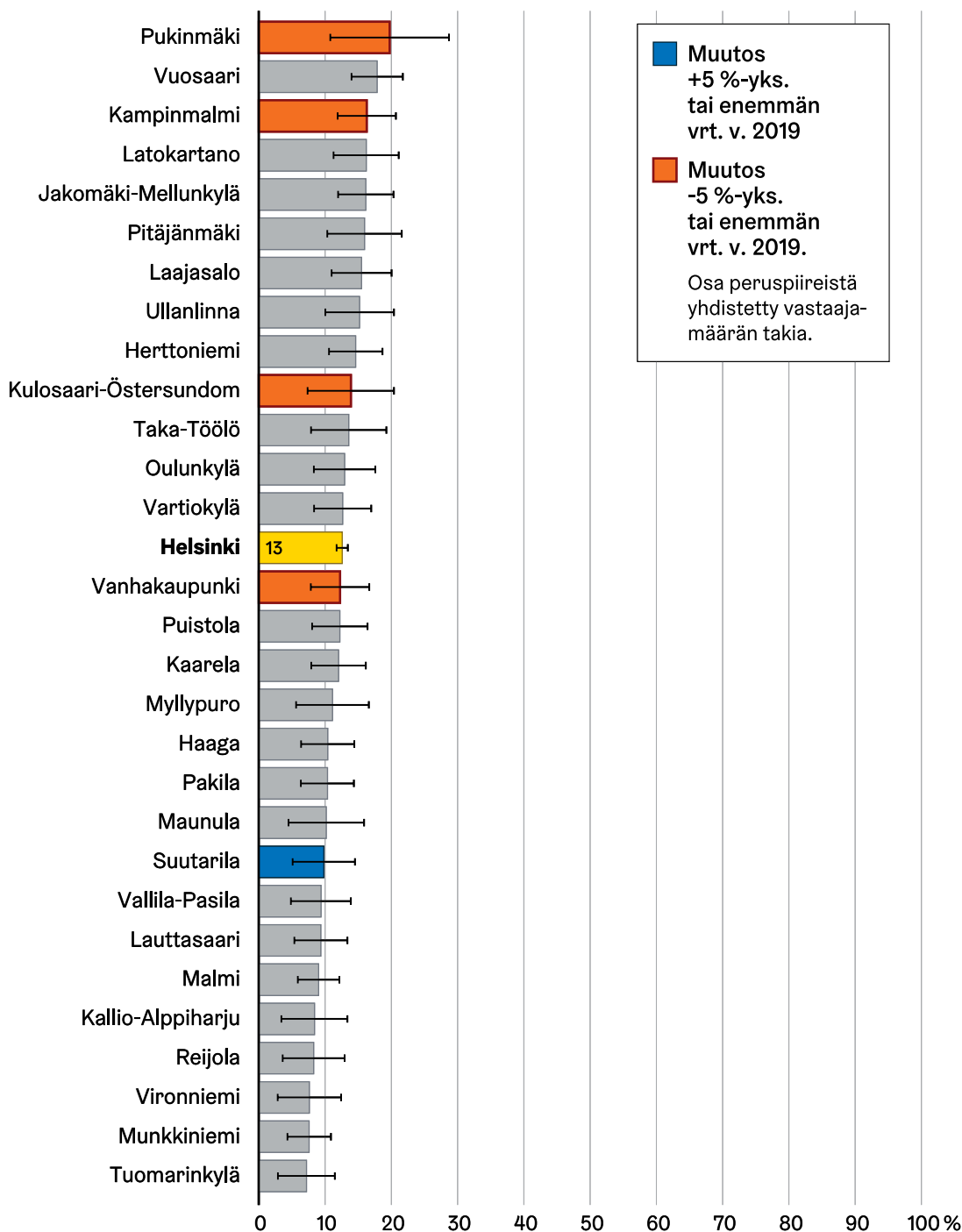
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Epäsäännöllisen harrastamisen yleisyydessä alueet sijoittuvat melko tasaisesti

Edellä tehdyissä mallinuksissa todettiin, että epäsäännöllisen harrastamisen taustalla on tiettyjä nuoren syntyperään ja perhetaustaan liittyviä tekijöitä, mutta asuinalue ei ollut yhteydessä epäsäännölliseen harrastamiseen. Kun viikoittain tai harvemmin harrastavien osuutta tarkastellaan Helsingin eri asuinalueilla, havaitaan, että erot alueiden ääripäiden välillä ovat melko maltilliset (Kuvio 11). Epäsäännöllinen ohjattu harrastaminen ei siis selkeästi paikannu vain sellaisille alueille, joiden sosioekonominen asema on keskimääräistä heikompi. Epäsäännöllisesti harrastaminen on kuta kuinkin yhtä yleistä esimerkiksi korkean sosioekonomisen aseman Ullanlinnassa kuin heikoimpiin sijoittuvien Jakomäen ja Mellunkylän alueilla. Epäsäännöllisesti harrastavien osuus alueella ei heijastellut myöskään alueen nuorten kokemusta harrastamisen mahdollisuuksista.

Epäsäännöllisesti harrastavien osuus on pääasiassa pysynyt eri puolilla kaupunkia samana vuoteen 2019 nähden. Myönteistä kehitystä on tapahtunut etenkin Suutarilassa, jossa epäsäännöllisesti harrastavien osuus oli kaupungin korkein vielä vuonna 2019 ja joka myös lukeutuu nuorten perhetaustan mukaan tarkasteltuna matalimman sosioekonomisen statuksen alueisiin. Kun alueiden eriytyneisyyttä tarkastellaan suhteessa koko kaupungin keskiarvoon, havaitaan, että vuonna 2023 vain kolme aluetta poikkesi Helsingin keskiarvosta tilastollisesti merkitsevästi – näistä kaksi myönteisessä mielessä (Tuomarinkylä ja Munkkiniemi) ja yksi kielteisessä mielessä (Vuosaari). Erityisesti Vuosaarissa epäsäännöllinen harrastaminen on yleisempää kuin muualla, sillä osuus poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi jopa kahdeksasta matalimman osuuden peruspiiristä.

Kuvio 11. Epäsäännöllisesti ohjatusti harrastavien 8.-ja 9.-luokkalaisten osuudet peruspiireittäin Helsingissä lajiteltuna korkeimmasta osuudesta matalimpaan vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

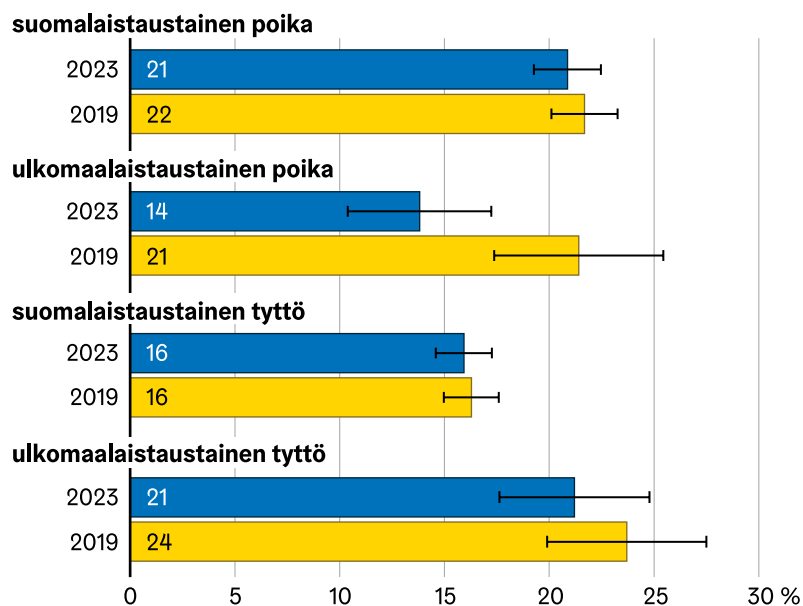
Lähes viidennes nuorista ei harrasta ohjatusti lainkaan

Edellä havaittiin, että suurin osa helsinkiläisnuorista harrastaa jotain ohjatusti viikoittain tai edes silloin tällöin. Kuitenkin on myös nuoria, jotka eivät lainkaan osallistu ohjattuihin liikuntaharrastuksiin, mutta eivät myöskään harrasta ohjatusti taidetta tai kulttuuria. Seuraavaksi tarkastellaan näitä nuoria, jotka kertoivat sekä liikunnasta että taiteesta ja kulttuurista kysyttäessä, että he eivät harrasta näitä koskaan ohjatusti.

Helsingin 8.-ja 9.-luokkalaista 18 prosentilla ei ollut mitään ohjattua liikunta-, taide- tai kulttuuriharrastusta vuonna 2023. Harrastamattomien osuus on korkein suomalaistaustaisten poikien sekä toisaalta ulkomaalaistaustaisten tyttöjen keskuudessa, reilu viidennes molemmissa ryhmissä (Kuvio 12). Suomalaistaustaisten poikien keskuudessa harrastamattomuus onkin tilastollisesti merkitsevästi yleisempää kuin ulkomaalaistaustaisten poikien keskuudessa. Vastaavasti harrastamattomien ulkomaalaistaustaisten tyttöjen osuus on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin suomalaistaustaisten tyttöjen. Tarkemmissa syntyperäluokittaisissa tarkasteluissa havaitaan, että harrastamattomuus on yleisempää Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla tytöillä (23 prosenttia) kuin suomalaistaustaisilla tytöillä (16 prosenttia), kun taas ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten tyttöjen osuus (20 prosenttia) ei poikkea tilastollisesti merkitsevästi muista. Poikien osalta harrastamattomuus on yleisempää suomalaistaustaisilla, mutta se poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi vain ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten poikien osuudesta.

Harrastamattomuus yleistyi vuonna 2021, mutta palautui vuoteen 2023 mennessä kuta kuinkin pandemia-aikaa edeltäneelle tasolle. Pandemia-aikana erityisesti ulkomaalaistaustaisten tyttöjen harrastamattomuus yleistyi, mutta vuonna 2023 hieman suuremmalla osalla heistä oli jokin ohjattu harrastus. Niiden ulkomaalaistaustaisten poikien, joilla ei ole lainkaan ohjattua harrastusta, osuus on pienentynyt selvästi.

Kuvio 12. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten osallistumattomuus ohjattuun liikunnan, taiteen tai kulttuurin harrastamiseen sukupuolen ja syntyperän mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

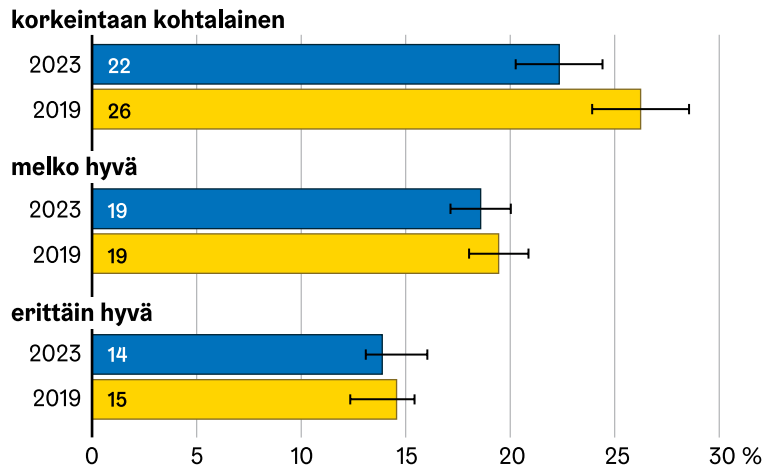

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Harrastamattomuus on yhteydessä nuoren perhetaustaan. Esimerkiksi korkeintaan kohtalaiseksi taloudellisen tilanteen kokevista nuorista runsas viidennes ei harrastanut koskaan ohjatusti, kun erittäin hyväksi perheen taloudellisen tilanteen kokevista vastaava osuus oli 14 prosenttia (Kuvio 13). Ero ryhmien välillä on kuitenkin viime vuosina hieman kaventunut, sillä harrastamattomien osuus on laskenut jonkin verran enemmän korkeintaan kohtalaiseksi perheen taloudellisen tilanteen kokevien nuorten keskuudessa. Kun vuonna 2019 korkeintaan kohtalaiseksi perheen taloudellisen tilanteen kokevien ja erittäin hyväksi taloudellisen tilanteen kokevien ryhmien välinen

erotus harrastamattomien osuudessa oli 12 prosenttiyksikköä, oli se enää 8 prosenttiyksikköä vuonna 2023.

Kuvio 13. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten osallistumattomuus ohjattuun liikunnan, taiteen tai kulttuurin harrastamiseen perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan Helsingissä vuosina 2019 ja 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Lukuisat tekijät ovat yhteydessä harrastamattomuuteen

Kun tarkasteltiin yksilö- ja perhetaustaan liittyvien tekijöiden samanaikaista yhteyttä ei koskaan ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen todennäköisyyteen, usea tekijä säilytti yhteyden mallinnusvaiheessa, jossa ne olivat mukana samanaikaisesti (Taulukko 5, malli 2). Harrastamattomuus on todennäköisempää pojilla kuin tytöillä sekä nuorilla, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta. Lisäksi harrastamattomuus on todennäköisempää nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi kuin sen erittäin hyväksi kokevilla. Harrastamattomuus on myös todennäköisempää nuorilla, jotka asuvat yksinhuoltajaperheessä kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla. Jos perheessä on koettu työttömyyttä edeltävän vuoden aikana, on todennäköisempää, ettei nuori ole osallistunut ohjattuun harrastustoimintaan. Kun mallinnukseen lisätään asuinalueen sosioekonominen asema, äidin koulutustaustan tilastollisesti merkitsevä yhteys häviää. Lisäksi erittäin hyväksi ja korkeintaan kohtalaiseksi perheen taloudellisen tilanteen välinen yhteys harrastamattomuuteen menettää tilastollisen merkitsevyyden. Muut yhteydet säilyvät edellä kuvatun kaltaisina. Tämän lisäksi harrastamattomuus on todennäköisempää keskitason tai matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Pojilla kaikki muut tarkastellut tekijät paitsi vanhempien koulutus on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä harrastamattomuuteen. Harrastamattomuus on todennäköisempää suomalaistaustaisilla pojilla kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla. On todennäköisempää, että pojat, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi, eivät osallistu ohjattuun harrastustoimintaan kuin pojat, jotka kokevat taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi. Harrastamattomuus on todennäköisempää myös pojilla, jotka asuvat vuororatkaisuissa tai yksinhuoltajaperheessä kuin molempien vanhempien kanssa. Lisäksi jos perheessä on koettu työttömyyttä edeltävän vuoden aikana, on todennäköisempää, ettei poika osallistu ohjattuun harrastustoimintaan. Poikien

harrastamattomuus on todennäköisempää matalan tai keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Tyttöjen osalta havaitaan tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä kaikkien muiden muuttajien paitsi syntyperän ja isän koulutuksen osalta. Tytöt, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta ovat todennäköisemmin ohjatun harrastustoiminnan ulkopuolella kuin muut. Lisäksi tytöt, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi, ovat todennäköisemmin ohjatun harrastustoiminnan ulkopuolella kuin tytöt, jotka kokevat taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi. On todennäköisempää, että yksinhuoltajaperheissä asuvat tytöt eivät osallistu ohjattuun harrastustoimintaan verrattuna molempien vanhempien kanssa asuviin tyttöihin. Perhettä kohdannut työttömyys on myös yhteydessä harrastamattomuuteen. On todennäköisempää, että tytöt, joiden perheessä on esiintynyt työttömyyttä edeltävän vuoden aikana, eivät osallistu ohjattuun harrastustoimintaan kuin tytöt, joiden perheessä ei esiintynyt työttömyyttä. Tyttöjen harrastamattomuus on todennäköisempää matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla.

Taulukko 5. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten ohjattuun liikunnan, taiteen tai kulttuurin harrastamiseen osallistumattomuuden todennäköisyys yksilöön, perhetaustaan ja asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan Helsingissä vuonna 2023

	Harrastaa epäsäännöllisesti molempia tai jompaakumpaa														
	Malli 1 ¹ = Jokainen tekijä yksitellen			Malli 2 (n= 5 629)			Malli 3 (n=4 789)			Malli 4 = pojat (n=2 184)			Malli 5=tytöt (n=2 605)		
	OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli		OR	95 % luottamusväli	
Yksilöön ja perheeseen liittyvät tekijät															
Sukupuoli															
Poika	1,22	1,08	1,39	1,33	1,16	1,52	1,36	1,17	1,58						
Tyttö	1			1			1								
Syntyperä															
Suomalais-taustainen	1,00	0,83	1,20	1,08	0,87	1,34	1,12	0,87	1,43	1,86	1,22	2,84	0,82	0,60	1,13
Ulkomaalais-taustainen	1			1			1			1			1		
Äidin koulutustausta															
Muu kuin korkea	1,49	1,30	1,71	1,23	1,03	1,46	1,19	0,99	1,44	0,83	0,63	1,10	1,66	1,28	2,15
korkea	1			1			1			1			1		
Isän koulutustausta															
Muu kuin korkea	1,45	1,27	1,66	1,18	0,99	1,40	1,19	0,99	1,43	1,11	0,86	1,45	1,27	0,98	1,64
Korkea	1			1			1			1			1		
Perheen koettu taloudellinen tilanne															
Korkeintaan kohtalainen	1,78	1,50	2,13	1,36	1,11	1,67	1,24	0,99	1,55	1,25	0,91	1,72	1,25	0,90	1,73
Melko hyvä	1,42	1,21	1,66	1,30	1,10	1,55	1,31	1,09	1,58	1,29	1,00	1,67	1,38	1,04	1,83
Erittäin hyvä	1			1			1						1		
Perhemuoto															
Molempien vanhempien kanssa	1			1			1			1			1		
Vuororatkaisut	1,27	1,09	1,49	1,16	0,98	1,37	1,15	0,96	1,38	1,34	1,05	1,72	0,96	0,74	1,25
Yksinhuoltaja-perheet	2,20	1,66	2,47	1,79	1,42	2,26	1,95	1,51	2,52	2,45	1,63	3,67	1,62	1,15	2,27
Työttömyys															
Kyllä	1,58	1,37	1,82	1,41	1,20	1,66	1,43	1,20	1,71	1,34	1,04	1,74	1,50	1,17	1,93
Ei	1			1			1			1			1		
Asuinalue															
Asuinalueen sosioekonominen asema															
Matala	1,73	1,46	2,05				1,62	1,34	1,96	1,55	1,19	2,03	1,69	1,28	2,22
Keski	1,28	1,06	1,53				1,26	1,03	1,53	1,32	1,00	1,73	1,19	0,89	1,58
Korkea	1						1			1			1		

¹ Jokainen tarkasteltu tekijä on yksin mukana mallinnuksessa eli esimerkiksi on tarkasteltu vain sukupuolen yhteyttä ilmiöön. Vrt. mallissa 2 kaikki tarkastellut tekijät ovat samanaikaisesti mallinnuksessa.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Harrastamattomuus paikantuu etenkin matalan sosioekonomisen aseman alueille

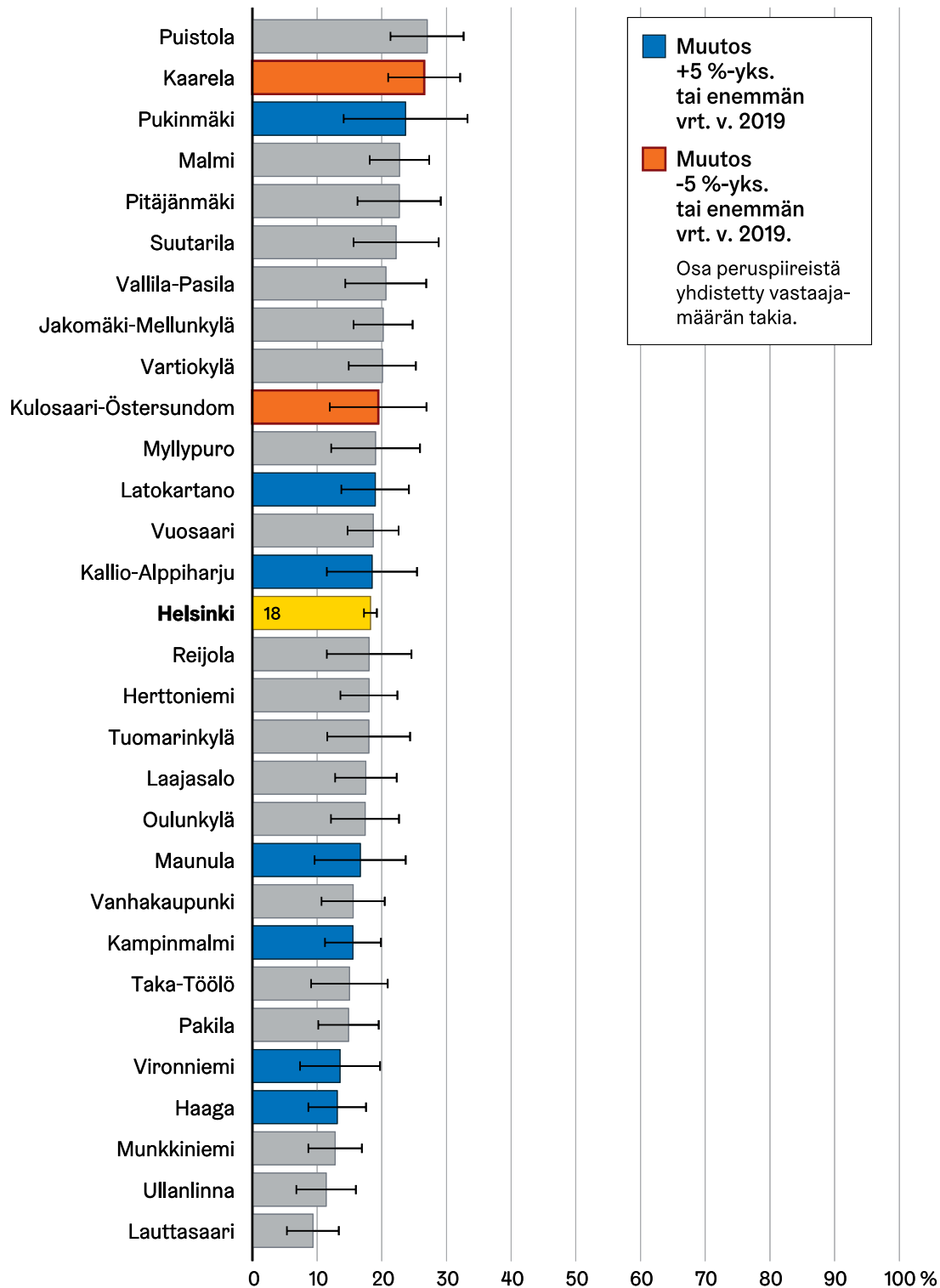
Edellä tehdyissä mallinuksissa todettiin, että nuoren osallistumattomuus ohjattuun harrastustoimintaan on yhteydessä nuoren sosioekonomiseen perhetaustaan ja myös asuinalueen sosioekonomiseen asemaan. Kun harrastamattomien osuutta tarkastellaan Helsingin eri peruspiireissä, havaitaan, että pääpiirteissään osuus on keskimääräistä korkeampi matalan sosioekonomisen aseman alueilla (Kuvio 14). Esimerkiksi Puistolola ja Kaarelan peruspiireissä yli neljäsosa nuorista kertoi, että ei osallistu koskaan ohjattuihin liikunta- tai taideharrastuksiin, kun Lauttasaassa vastaava osuus oli vain vajaa kymmenesosa.

Alueiden väliset erot harrastamattomien osuudella mitattuna ovat kuitenkin kaventuneet vuosien 2019 ja 2023 välillä ja alueiden ääripäät ovat harrastamisen yleisyydessä lähentyneet toisiaan. Harrastamattomien osuus on aiempaa matalampi monella sellaisella alueella, jossa tilanne harrastamattomien osuudet olivat suurimpia vuonna 2019 ja vastaavasti harrastamattomien osuus on noussut joillain alueilla, joissa osuus oli aiemmin matalin. Heikon sosioekonomisen aseman alueista etenkin Pukinmäki erottuu myönteisellä kehityksellään. Yleisesti ottaen tilanne on kohentunut eniten sosioekonomiselta asemaltaan kaupungin keskitasoa lähellä olevilla alueilla, mutta säilynyt samalla tasolla tai noussut hieman sosioekonomisesti heikoimmilla sijoittuvilla alueilla. Matalan sosioekonomisen aseman Kaarelan peruspiirissä harrastamattomien osuus tarkastelulla aikavälillä kasvoi selvästi.

Ohjattuun harrastustoimintaan osallistumattomuutta alueilla tarkasteltiin myös luokittelemalla harrastamattomien osuudet sen mukaan, miten nuoret kokevat alueen harrastusmahdollisuudet. Kokemus alueen harrastusmahdollisuuksista näyttäisikin jossain määrin heijastuvan nuorten ohjattuun harrastamiseen osallistumiseen. Yleisesti ottaen harrastamattomien osuus on korkeampi sellaisilla alueilla, joissa kokemukset harrastusmahdollisuuksista ovat heikompia.

Harrastamattomuuden osalta koko kaupungin keskiarvosta tilastollisesti merkitsevästi poikkeavat vähäisen harrastamattomuuden Munkkiniemi, Lauttasaari ja Ullanlinna sekä muita korkeamman harrastamattomuuden Puistola ja Kaarela. Ääripäät eroavatkin selkeästi toisistaan. Kahden korkeimman osuuden peruspiirit poikkeavat jopa yhdeksästä matalimman arvon peruspiiristä. Näin ollen näyttääkin siltä, että harrastamattomuus on muita yleisempää Puistolassa ja Kaarelassa asuvilla nuorilla.

Kuvio 14. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisten osallistumattomuus ohjattuun liikunnan, taiteen tai kulttuurin harrastamiseen peruspiireittäin Helsingissä lajiteltuna korkeimmasta osuudesta matalimpaan vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Ohjattu harrastaminen on kytköksissä alueen sosioekonomiseen asemaan, mutta taustalla myös kokemus alueen hyvistä harrastusmahdollisuuksista – yhteenveto alueellisista eroista

Alueiden välisiä eroja säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa on mielenkiintoista tarkastella vielä yhteen vetäen. Millainen kuva alueiden tilanteesta piirtyy, kun tarkastellaan säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista ja osallistumattomuutta ylipäätään?

Näin tarkasteltuna peruspiirien ääripäiden välinen erotus ohjatun harrastamisen yleisyydessä on hyvin selkeä, 25 prosenttiyksikköä. Lauttasaarella asuvista nuorista 81 prosentilla on jokin säännöllinen ohjattu harrastus, kun taas Pukinmäessä asuvista vain 57 prosentilla (Kuvio 15). Ohjattu harrastaminen on yleisintä varsinkin kaupungin eteläisiin ja pohjoisiin osiin kuuluvissa peruspiireissä, kun taas matalinta monissa koillisen, itäisen ja läntisen Helsingin peruspiirissä. Useassa peruspiirissä, joissa ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on yleisintä, on myös eniten monipuolisesti sekä liikuntaa että taidetta harrastavia nuoria.

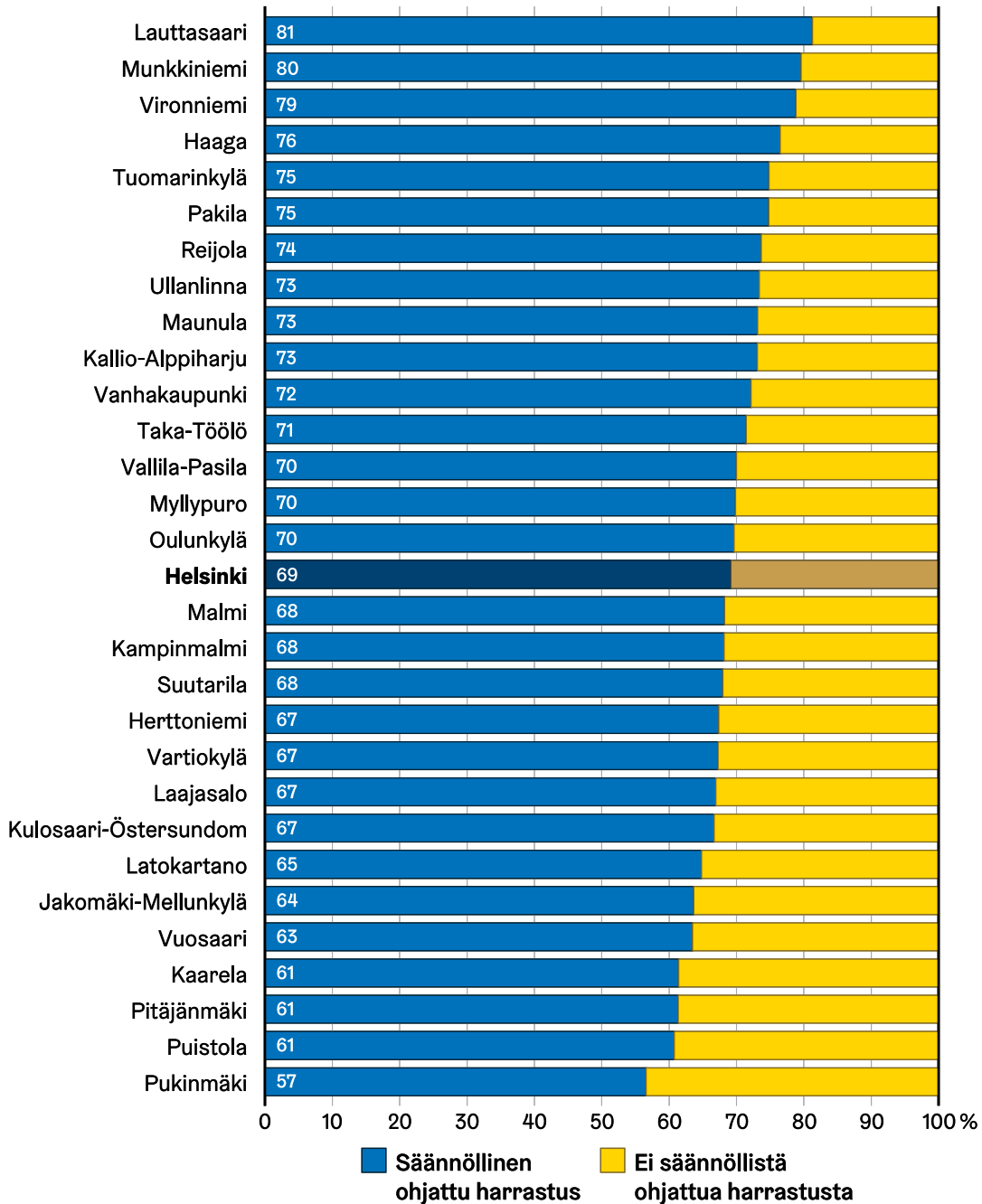
Alueiden välillä on myös eroja siinä, miten ohjatun harrastustoiminnan eri muotoihin osallistuvien osuudet jakautuvat. Varsinkin Kallion tai Alppiharjun peruspiirissä tai Viironniemessä asuvien ohjatusti harrastavien nuorten joukko jakautuu muita alueita tasaisemmin liikuntaa, taidetta tai näitä molempia harrastavien kesken. Sen sijaan Munkkiniemen, Tuomarinkylän tai Taka-Töölön osuudet selittyvät erityisesti joko vain liikuntaa tai sekä liikuntaa että taidetta harrastavien yleisyydellä, kun taas pelkkää taidetta tai kulttuuria harrastavien osuus on näillä alueilla vähäinen. Kun katsotaan alueita niiden nuorten osalta, joilla ei ole säännöllistä ohjattua harrastusta, huomio kiinnittyy erityisesti Puistolan ja Kaarelan tilanteeseen. Näillä alueilla säännöllisen ohjatun harrastamisen ulkopuolella olevien joukko koostuu pääsääntöisesti sellaisista nuorista, jotka eivät koskaan harrasta ohjatusti (27 prosenttia). Sen sijaan kahden muun heikoimmin sijoittuvan peruspiirin eli Pukinmäen ja Pitäjänmäen osalta tämä joukko on jakautunut tasaisemmin joko epäsäännöllisesti harrastavien tai harrastamattomien välillä. Myös Malmin ja Suutarilan osuudet ovat erottuvat joukosta siinä mielessä, että vaikka näissä peruspiireissä ohjattuun harrastustoimintaan säännöllisesti osallistuvien nuorten osuus on kaupungin keskimääräistä tasoa, ovat kuitenkin harrastamattomien nuorten osuudet myös kaupungin korkeimpia.

Alueiden jakaumaa säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen suhteen on mielenkiintoista tarkastella suhteessa tässä tutkimuksessa käytettyyn alueelliseen sosioekonomiseen muuttujaan. Niistä kymmenestä peruspiiristä, jossa ohjattu harrastaminen on yleisintä, kuusi peruspiiriä kuuluu korkeimman sosioekonomisen asuinalueen luokkaan. Vastaavasti niistä kymmenestä peruspiiristä, joissa ohjattu harrastaminen on harvinaisinta, kuusi peruspiiriä kuuluu matalimman sosioekonomisen asuinalueen luokkaan. Tämäkin havainto tukee aiempia havaintoja siitä, että ohjattu harrastaminen on vahvasti kytköksissä alueen sosioekonomiseen asemaan.

Toisaalta on huomionarvoista, että muutama peruspiiri poikkeaa harrastamisen yleisyydessä alueen sosioekonomiseen asemaan nähden. Alueiden jakaumaa voidaankin tarkastella myös suhteessa nuorten kokemukseen alueen harrastusmahdollisuuksista. Pääsääntöisesti niillä alueilla, joissa ohjattu harrastaminen on yleisintä, myös alueen harrastusmahdollisuudet koetaan muita useammin hyviksi. Päinvastaisesti niillä alueilla, joissa ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on vähäisintä, myös alueen harrastusmahdollisuudet koetaan yleisemmin heikoksi. Ainoa poikkeus tähän on Pukinmäki, joka sijoittuu peruspiirien kärkeen alueen koetuilla harrastusmahdollisuuksilla mitattuna, mutta jossa ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on silti kaikis-

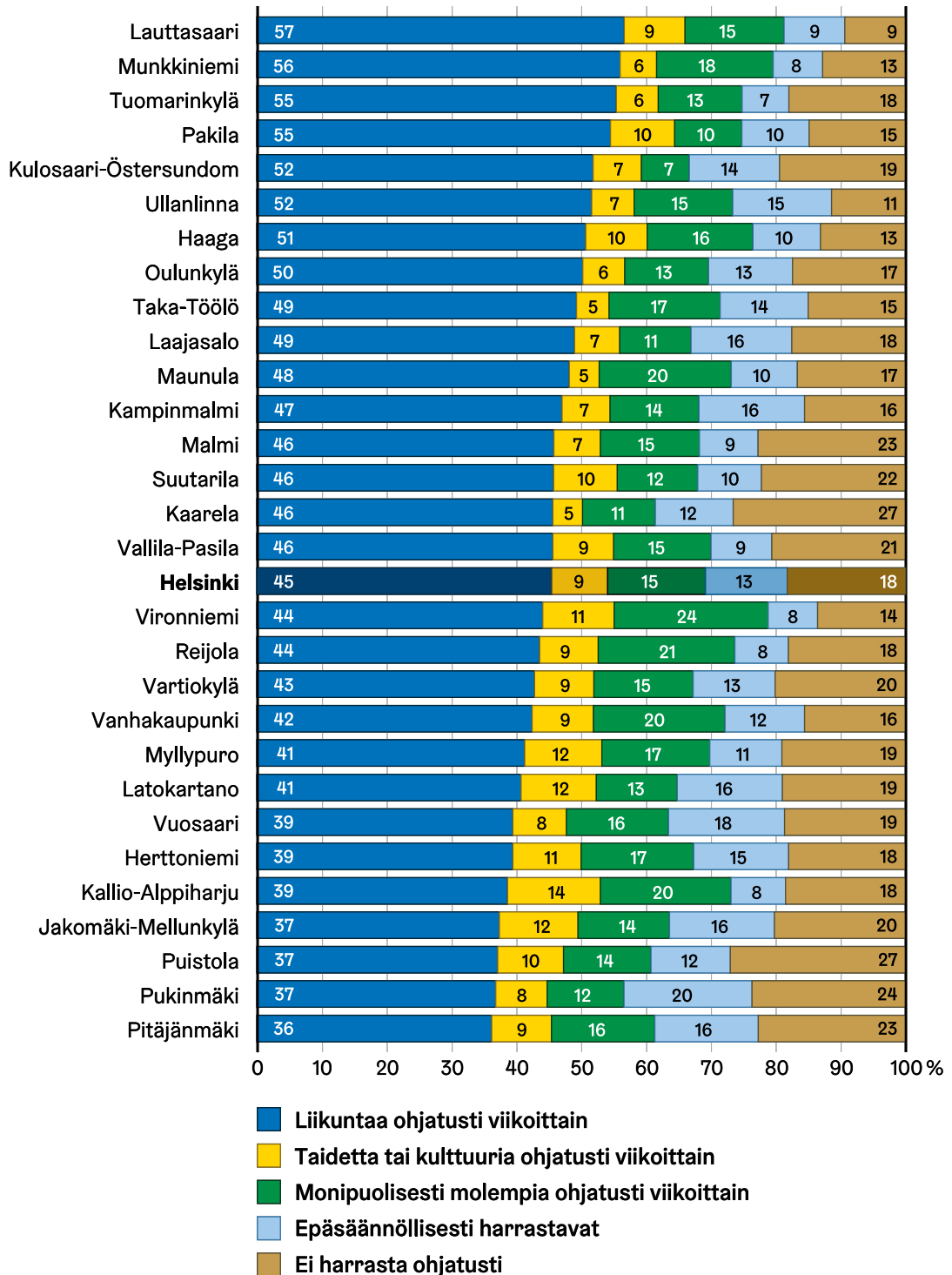
ta peruspiireistä heikointa. Mahdollisia syitä näille poikkeamille voi olla monia ja niistä keskustellaan tarkemmin pohdinnassa.

Kuvio 15. Säännöllisesti ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen peruspiireittäin Helsingissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Kuvio 16. Ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen peruspiireittäin Helsingissä luokiteltuna ohjatun liikunnan harrastamisen osuuden mukaan vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto/Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Huom! ohjatun liikunnan, taiteen tai kulttuurin yksittäiset osuudet poikkeavat aiemmin esitetyistä peruspiiritason osuuksista, koska monipuolisesti harrastavien osuus on eroteltu kuvioon.

4.4 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkimuksen keskeisimmät tulokset voidaan tiivistää näin.

Ohjattu liikunnan harrastaminen:

- Helsingiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista 61 prosenttia harrastaa ohjatusti liikuntaa viikoittain.
- Aiempaa useampi ulkomaalaistaustainen poika harrastaa liikuntaa ohjatusti viikoittain.
- Ulkomaalaistaustaiset tytöt harrastavat ohjattua liikuntaa muita väestöryhmiä selvästi harvemmin.
- Suomalaistaustaisten poikien liikunnan harrastaminen jakautuu: Lähes päivittäin harrastaminen on heillä yhtä yleistä kuin ulkomaalaistaustaisilla pojilla, mutta toisaalta ohjatun liikunnan harrastamattomuus on yleisempää.
- Nuoren perheen sosioekonominen asema on yhteydessä ohjatun liikunnan harrastamiseen. Liikunnan harrastaminen ohjatusti on muita harvinaisempaa nuorilla, joiden äidillä ei ole korkea-asteen koulutusta. Myös perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi tai melko hyväksi kokevat nuoret harrastavat liikuntaa epätodennäköisemmin kuin taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi kokevat. Lisäksi nuoret, joiden perheessä on koettu työttömyyttä edeltävän vuoden aikana, harrastavat liikuntaa muita epätodennäköisemmin.
- Nuoren perhemuoto on yhteydessä liikunnan harrastamiseen. Yksinhuoltajaperheissä tai vuororatkaisuissa asuvat nuoret harrastavat ohjattua liikuntaa harvemmin kuin molempien vanhempien kanssa asuvat.
- Matalan sosioekonomisen aseman asuinalueella asuvat nuoret osallistuvat ohjattuun liikunnan harrastamiseen harvemmin kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla asuvat nuoret. Asuinalueen yhteys liikunnan harrastamiseen säilyy senkin jälkeen, kun muut yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät on huomioitu.
- Peruspiirien väliset erot harrastamisessa ovat selkeät, vaikkakin erot ovat jonkin verran kaventuneet. Korkeimman harrastavuuden peruspiirissä 74 prosenttia nuorista harrastaa liikuntaa viikoittain ohjatusti, matalimman osuuden peruspiirissä vain 49 prosenttia. Näyttää siltä, että erityisesti kaksi korkeimman harrastavuuden peruspiiriä poikkeavat muista, erityisesti matalimman harrastavuuden peruspiireistä. Myönteistä kehitystä on kuitenkin tapahtunut myös sellaisilla alueilla, joiden sosioekonominen profiili on hieman kaupungin keskimääräistä tasoa matalampi.
- Korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla harrastetaan ohjattua liikuntaa yleisemmin. Myös asuinalueilla, joissa koetut harrastusmahdollisuudet ovat hyvät, harrastetaan ohjattua liikuntaa muita yleisemmin.
- Väestöryhmien väliset erot liikunnan harrastamisessa ovat säilyneet selkeinä vuosien 2019 ja 2023 välillä. Perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan havaitut erot ovat säilyneet samansuuruisina. Myös ulkomaalaistaustaisten tyttöjen muita yleisempi harrastamattomuus on pysynyt samalla tasolla.

Ohjattu taiteen tai kulttuurin harrastaminen:

- Helsingiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista 24 prosenttia harrastaa taidetta ja kulttuuria ohjatusti viikoittain.
- Etenkin ulkomaalaistaustaisten nuorten taide- ja kulttuuriharrastukset ovat yleistyneet vuosien 2019 ja 2023 välillä.
- Sukupuoli ja syntyperä ovat yhteydessä taide- tai kulttuuriharrastamiseen. Erityisesti suomalaistaustaisilla pojilla on muita harvemmin ohjattu viikoittainen taide- tai kulttuuriharrastus. Ulkomaalaistaustaiset pojat taas ovat mukana taide- tai kulttuuriharrastuksissa yhtä usein kuin tytötkin.
- Nuoren perhemuoto on yhteydessä taide- tai kulttuuriharrastamiseen. Yksinhuoltajaperheissä asuvat nuoret osallistuvat ohjattuihin taide- tai kulttuuriharrastuksiin epätodennäköisemmin kuin molempien vanhempien kanssa asuvat.
- Perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteys taide- tai kulttuuriharrastamiseen vaihtelee mallinnuksien eri vaiheissa eikä ole yhtä selkeää kuin liikunnan harrastamisen osalta.
- Keskitason sosioekonomisen aseman asuinalueella asuvat nuoret osallistuvat ohjattuun taide- tai kulttuuriharrastamiseen todennäköisemmin kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueella asuvat. Kyseinen yhteys säilyy senkin jälkeen, kun muut yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät on huomioitu.
- Vaikka ohjattu taiteen tai kulttuurin viikoittainen harrastaminen on viime vuosina yleistynyt, on se edelleen huomattavasti harvinaisempaa kuin liikunnan harrastaminen.
- Toisin kuin liikunnan harrastaminen, taiteen tai kulttuurin harrastaminen ei eriydy yhtä selkeästi alueiden sosioekonomisen aseman perusteella. Alue-erojen näkökulmasta myönteistä on, että ohjattuihin taideharrastuksiin osallistuminen on parantunut viime vuosina etenkin monella sellaisella alueella, joissa osallistuminen oli aiemmin muita vähäisempää.
- Taiteen ja kulttuurin ohjattu harrastaminen on yleistynyt pääsääntöisesti kaikissa väestöryhmissä, mutta suurin muutos on tapahtunut ulkomaalaistaustaisten poikien harrastavuudessa. Seitsemässä Helsingin peruspiirissä taidetta tai kulttuuria harrastavien osuus on noussut yli viisi prosenttiyksikköä vuosien 2019 ja 2023 välillä.

Ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen, harrastamattomuus:

- Helsingiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista 69 prosentilla on jokin viikoittainen ohjattu harrastus.
- Runsas kymmenesosa nuorista (13 prosenttia) kertoo harrastavansa ohjatusti kuukausittain tai harvemmin eli epäsäännöllisesti. Epäsäännöllinen harrastaminen on muita yleisempää ulkomaalaistaustaisilla tytöillä. Myös perheen koetun taloudellisen tilanteen muita heikommaksi kokevat sekä yksinhuoltajaperheissä elävät nuoret harrastavat epäsäännöllisesti muita todennäköisemmin. Epäsäännöllisesti harrastavien nuorten osuus on pysynyt samalla tasolla viime vuodet.
- Noin viidesosa nuorista (18 prosenttia) ei koskaan harrasta ohjatusti. Harrastamattomuus on yleisintä pojilla, varsinkin suomalaistaustaisilla pojilla. Ohjatun harrastamisen ulkopuolelle jääminen on muita todennäköisempää perheen koetun taloudellisen tilanteen heikoksi kokevilla, yksinhuoltajaperheessä asuvilla sekä työttömyyttä kohdanneessa perheessä asuvilla.
- Myös asuinalue on yhteydessä harrastamattomuuteen: Keskitason tai matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla asuvat ovat ohjatun harrastamisen ulkopuolella todennäköisemmin kuin korkean sosioekonomisen aseman asuinalueella asuvat. Asuinalueen yhteys säilyy senkin jälkeen, kun muut yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät on huomioitu.
- Harrastamattomuuden yleisyys on alueellisesti eriytynyttä. Tietyillä alueilla yli neljänneksellä nuorista ei ole ohjattua harrastusta, kun taas toisilla alueilla harrastamattomien osuus jää alle kymmenesosaan. Harrastamattomuus paikantuu yleisesti ottaen matalan sosioekonomisen aseman alueille. Etenkin Puistolaa ja Kaarelan peruspiirit erottuvat kielteisesti.
- Ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen vaikuttaisi olevan kytköksissä alueen sosioekonomiseen asemaan. Kuitenkin myös kokemus alueen hyvistä harrastusmahdollisuuksista on yhteydessä harrastusaktiivisuuteen. Yleisesti ottaen alueilla, joissa harrastusmahdollisuudet koetaan keskimääräistä paremmiksi, myös harrastuksiin osallistuminen on yleisempää.
- Väestöryhmien väliset erot nuorten harrastamattomuudessa ovat kaventuneet viime vuosina. Taustalla on se, että ohjattuun harrastamiseen osallistuminen on yleistynyt nopeammin niissä väestöryhmissä, joissa harrastamattomuus oli aiemmin yleisintä. Myönteistä kehitystä on tapahtunut erityisesti vuosien 2021 ja 2023 välillä.

5 Pohdinta

Tässä luvussa tutkimuksen tuloksia pohditaan syvällisemmin peilaten niitä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Tarkoituksena on kirjallisuuden avulla tuoda esiin laajasti erilaisia tekijöitä, jotka saattavat selittää tässäkin tutkimuksessa havaittuja eroja nuorten ohjattuihin harrastuksiin osallistumisessa ja valottaa näin mahdollisia syitä erojen taustalla. Pohdinta rakentuu siten, että ensin käsitellään yksilöön liittyvien taustatekijöiden eli sukupuolen ja syntyperän merkitystä ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiselle. Tämän jälkeen pohditaan tarkemmin nuoren perhetaustan merkitystä harrastamisessa. Lopuksi luodaan katsaus siihen, millaista roolia asuinalue ja koulu näyttelevät nuoren harrastamisessa. Ennen johtopäätöksiä pohditaan vielä miksi ja miten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia tulisi edistää.

Aiemmassa kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on käytetty lukuisia eri käsitteitä puhuttaessa ohjatusta harrastustoiminnasta (esimerkiksi extracurricular activities, after school activities, organised leisure time activities, organised sport or art and culture). Tässä luvussa käsitteistöä on yhtenäistetty siten, että pääsääntöisesti käytetään termiä ohjattu harrastustoiminta tai jos erityisesti tarkoitetaan liikuntaan tai taiteeseen ja kulttuuriin liittyvää ilmiötä, viitataan niihin ohjatulla liikunnalla tai ohjatulla taiteella tai kulttuurilla. Myös muita keskeisiä käsitteitä on pohdinnassa yhtenäistetty. Kuten tämän tutkimuksen analyyseissa, myös pohdintaluvussa sukupuolella viitataan viralliseen sukupuoleen, ei esimerkiksi koettuun sukupuoleen. Erikseen on vielä syytä mainita syntyperään liittyvästä terminologiasta. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu ulkomaalaistaustaisuutta, mutta aiemmissa tutkimuksissa harrastamista on tarkasteltu myös vieraskielisyyden, etnisen taustan tai maahanmuuttajuuden näkökulmista. Vaikka käsitteillä on määritelmällisiä eroavaisuuksia, niiden kautta tarkastellut ilmiöt linkittyvät kuitenkin vahvasti toisiinsa, kun tavoitteena on ymmärtää harrastamista ja sen eriytymistä eri väestöryhmissä. Huoltajista puhuttaessa tässä luvussa käytetään termiä vanhemmat, sillä kyseistä termiä käytetään laajasti paitsi lähdekirjallisuudessa, mutta myös tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston alkuperäisissä kysymyksenasetteluissa. Esitetyt näkemykset voivat kuitenkin vastaavalla tavalla koskea myös muita huoltajia, jotka ovat säännöllisesti osallisena nuoren arjessa.

Ohjatusti harrastaminen on 8. ja 9. -luokkalaisilla yleistä, mutta osa on voinut jo lopettaa harrastuksen

Tutkimuksen tulosten mukaan 61 prosenttia helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista harrasti viikoittain ohjatusti liikuntaa ja 24 prosenttia taidetta tai kulttuuria vuonna 2023. Melkein 70 prosentilla oli jokin viikoittainen ohjattu harrastus ja 15 prosenttia harrasti monipuolisesti viikoittain sekä liikuntaa että taidetta tai kulttuuria. Sen sijaan noin 30 prosenttia nuorista ei harrastanut ohjatusti säännöllisesti, ja tästä joukosta 18 prosenttia ei harrastanut ohjatusti koskaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää paremmin sitä, ketkä harrastavat ohjatusti. On kuitenkin syytä huomata, että osa niistä nuorista, jotka eivät harrasta ohjatusti, voivat harrastaa samaa harrastusmuotoa omatoimisesti. Esimerkiksi niistä nuorista, jotka eivät koskaan harrastaneet liikuntaa ohjatusti, 63 prosenttia harrasti kuitenkin liikuntaa omatoimisesti viikoittain. Vastavasti niistä nuorista, jotka eivät harrastaneet taidetta koskaan ohjatusti, 19 prosenttia silti harrasti taidetta tai kulttuuria omatoimisesti joka viikko. Valtaosa helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista näyttää siis harrastavan säännöllisesti, mutta harrastamisen laatu eli onko se ohjattua, omatoimista vai molempia, vaihtelee. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan monet yksilöön tai perheeseen liittyvät taustatekijät ovat yhteydes-

sä ohjatun harrastamisen eriytymiseen. Näitä havaintoja pohditaan tarkemmin pohdinnan eri alaluvuissa.

Ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista on kysytty samalla tapaa Kouluterveyskyselyssä kolmena mittauskertana, joten muutosta ajassa voidaan tarkastella eri väestöryhmien välillä. Keskimäärin säännölliseen ohjatun harrastustoimintaan osallistuminen on yleistynyt verrattuna vuoteen 2021, ja osin myös verrattuna vuoteen 2019. Silti väestöryhmien väliset erot osallistumisessa ovat pysyneet samalla tasolla viime vuosien aikana. Ryhmien välisiä eroja havaitaan erityisesti liikunnassa, jossa ulkomaalaistaustaiset tytöt sekä matalammasta sosioekonomisesta perhetaustasta tulevat nuoret jäävät muita useammin säännöllisen harrastamisen ulkopuolelle. Taide- tai kulttuuriharrastukset taas ovat muita harvinaisempia suomalaistaustaisilla pojilla. Taiteen ja kulttuurin ohjatun harrastamisen osalta myönteistä kehitystä on tapahtunut kaikissa väestöryhmissä, mutta enemmän ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa. Näin ollen suomalaistaustaisten poikien ero muihin ryhmiin nähden vähäisemmän taideharrastamisen osalta ei ole kaventunut. Kun taas katsotaan ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista ylipäätään, harrastamattomuuden osalta väestöryhmien väliset erot ovat kaventuneet. Ei koskaan harrastavien osuus on laskenut erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa osuudet olivat muita korkeampia vuonna 2019 eli esimerkiksi ulkomaalaistaustaisilla ja perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevilla.

Tämän tutkimuksen perusteella ei pystytä vastaamaan siihen, onko esimerkiksi osa harrastusten ulkopuolella olevista nuorista osallistunut aiemmin lapsuudessaan tai nuoruudessaan ohjattuun harrastustoimintaan. Toisaalta ei myöskään tiedetä sitä, milloin ohjattuun harrastukseen osallistuva nuori on aloittanut harrastamisen. Harrastuksissa mukana olevat tai toisaalta harrastusten ulkopuolelle jäävät eivät ole stabiili ryhmä, vaan harrastuksia lopetetaan ja aloitetaan ja harrastamattomuus tai harrastaminen voi myös olla tilapäistä. Kyselyyn vastanneet nuoret ovat siinä iässä, että osa on jo saattanut lopettaa lapsuudessa aloittamansa harrastuksen.

Muista tutkimuksista tiedetäänkin, että ohjattuun harrastustoimintaan tullaan mukaan varhain ja osa on jo luopunut harrastamisesta ennen kuin ovat 8. ja 9. luokalla (Aapola-Kari, 2023; Kokko & Martin, 2022; Salasuo, 2020). Harrastusten lopettamisen huippukohdan on havaittu osuvan 15 ikävuoteen, mutta lopettaminen alkaa kiihtyä jo muutamaa vuotta aiemmin, noin 12. ikävuoden paikkeilla (Merikivi ym., 2016). Viimeisimmän lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2022) mukaan jopa 70 prosenttia tytöistä ja 60 prosenttia pojista kertoi lopettaneensa jonkin ohjatun harrastuksen (Aapola-Kari, 2023). Helsinkiläisnuorten harrastamisen lopettamisen yleisyydestä tiedetään jonkin verran liikunnan osalta: Vuoden 2022 LIITU-tutkimukseen osallistuneista helsinkiläistä perusopetuksen 7. ja 9. luokan oppijoista lähes kolmannes oli lopettanut harrastamisen seuroissa (Määttä ym., 2024). Vaikka osan nuorista kohdalla kyse voi olla jo päättyneestä harrastamisen taipaleesta, voi harrastusten ulkopuolella olevien joukkoon kuulua myös nuoria, jotka eivät koko lapsuutensa tai nuoruutensa aikana ole päässeet osallisiksi harrastustoiminnasta. Taustalla voi olla paitsi taloudellisten tai muiden resurssien ja mahdollisuuksien puutetta, mutta myös esimerkiksi ajan, kiinnostuksen tai motivaation puutetta (Aapola-Kari ym., 2022; Anttila, 2017; Crane & Temple, 2014; Kokko & Martin, 2022; Mendonca ym., 2014; Logan ym., 2015; Spruijtenburg ym., 2022).

Jotta päästään syvällisemmin käsiksi siihen, miten harrastaminen ilmiönä muotoutuu lapsuuden ja nuoruuden elinkaareissa, tarvitaan pitkäikäistutkimuksia. Pitkäikäistutkimuksia harrastamiseen liittyen on kuitenkin toteutettu vähemmän. Tehdyissä pitkäikäistutkimuksissa on kuitenkin todettu, että ohjattuun harrastustoimintaan sitoudutaan jo varhain, mutta väestöryhmien väliset erot osallistumisasteessa esiintyvät jo varhaislapsuudessa. Eräässä ohjattuun liikuntaan osallistumista tarkastelleessa saksalaisessa pitkäikäisessä kohorttitutkimuksessa havaittiin, että melkein puolet

lapsista ja nuorista säilytti saman ohjatun liikuntaharrastuksen kuuden vuoden seurannan aikana. Tässä tutkimuksessa lapset olivat ensimmäisellä mittauskerralla iältään 6–10-vuotiaita ja toisella mittauskerralla 12–16-vuotiaita. Lopuista tutkimukseen osallistuneista reilu kymmenesosa aloitti ohjatun liikuntaharrastuksen mittauskertojen välissä, noin viidennes oli lopettanut harrastuksen ja noin viidennes ei harrastanut lainkaan liikuntaa ohjatusti kumpanakaan mittausajankohtana. Tytöt, matalan sosioekonomisen aseman perheissä elävät sekä yksinhuoltajaperheissä asuvat lapset olivat muita harvemmin mukana ohjatussa harrastustoiminnassa koko seurantajakson ajan. (Manz ym., 2016.) Eräässä toisessa kansallisesti edustavassa pitkittäistutkimuksessa puolestaan todettiin, että irlantilaislapset aloittivat taide- tai kulttuuriharrastamisen, myös ohjatusti, jo hyvin varhain varhaislapsuudessa ja sitoutumisessa esiintyi jo varhaisvuosina eroja väestöryhmien välillä. Tutkijat pohtivatkin, tulisiko toimenpiteitä taitteen ja kulttuurin osalta kohdentaa jo varhaiskasvatukseen ja päiväkoteihin painottaen varsinkin niitä väestöryhmiä, jotka harrastavat muita vähemmän. (Smyth, 2016.) Seuraavaksi pohditaan tarkemmin tässä tutkimuksessa havaittuja väestöryhmien välisiä eroja harrastamisessa ja mistä nämä erot voivat johtua.

Miksi ulkomaalaistaustaiset tytöt jäävät muita useammin ohjattujen liikuntaharrastusten ulkopuolelle?

Yksi tämän tutkimuksen keskeisistä tuloksista on se, että vaikka perhetaustan vaikutus poistetaan, ulkomaalaistaustaiset helsinkiläistyöt harrastavat muita nuoria epätodennäköisemmin ohjatusti liikuntaa. Niin Suomessa kuin ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset tytöt ovat muita selvästi harvemmin mukana liikuntaharrastuksissa. Toisaalta ulkomaalaistaustaiset pojat harrastavat yhtä paljon tai jopa enemmän kuin suomalaistaustaiset nuoret. Näyttääkin olevan niin, että harrastaminen eriytyy voimakkaasti sukupuolen mukaan juuri ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa.

Tulos ei sinänsä ole yllättävä, vaan vastaava ilmiö on todettu aiemminkin pääkaupunkiseudun nuoria koskevissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Helsingissä LIITU-tutkimukseen osallistuneiden ulkomaalaistaustaisten tyttöjen osallistuminen seuratoimintaan oli huomattavasti harvinaisempaa kuin vastaavan ikäisillä suomalaistaustaisilla – ero havaittiin jo ensimmäisellä luokalla (Määttä ym., 2024). Osana tätä tutkimusta Kouluterveyskyselyn aineistolla tehty ohjattujen ja omatoimisten vapaa-ajan aktiviteettien laajempi tarkastelu kertookin eroista suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten helsinkiläistyttöjen harrastamisessa (Liite 1): Suomalaistaustaiset tytöt harrastavat liikuntaa yleisemmin kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt, kun taas ulkomaalaistaustaiset tytöt yleisemmin ovat luovien harrastusten parissa, muun muassa tekevät käsitöitä tai rakentavat, tekevät animaatioita, videoita tai elokuvia sekä myös käyvät elokuvissa, teattereissa tai näyttelyissä. Silti ulkomaalaistaustaisista tytöistäkin yli puolet harrastaa liikuntaa tai urheilee viikoittain, ja se on heilläkin yleisin harrastusmuoto. Espoolaislasten ja -nuorten harrastamista tarkastellut opinnäytetyö havaitsikin, että vieraskieliset tytöt osallistuivat ohjattuun harrastustoimintaan keskimääräistä vähemmän, mutta ne vieraskieliset, jotka harrastivat, harrastivat kotimaankielisiä useammin. Toisaalta vieraskieliset espoolaistyöt olivat kokonaan ohjatun harrastamisen ulkopuolella muita todennäköisemmin. (Varis, 2023.) Vuonna 2014 toteutettu pääkaupunkiseudulla asuvien kurdi- tai somalitaustaisten nuorten hyvinvointia tarkastellut tutkimus totesi, että tytöillä harrastaminen oli yleisesti ottaen suomalaistaustaisia nuoria harvinaisempaa, kun taas pojat olivat aktiivisempia harrastajia kuin suomalaistaustaiset. Maahanmuuttajataustaisten poikien harrastus oli hyvin usein liikunta, kun taas tytöille tärkein harrastus oli kavereiden kanssa oleskelu. (Wikström ym., 2014.)

Tutkimuskirjallisuuden avulla voidaan myös tunnistaa lukuisia mahdollisia syitä sukupuolen ja syntyperän risteämistä kumpuaville eroille harrastamisessa, varsinkin liikunnan osalta. Eroja on perusteltu niin uskontoon, kulttuuriin kuin laajemmin yhteiskuntaan liittyvillä seikoilla, kuten myös perheiden valtaväestöstä poikkeavilla kasvatuskäytännöillä tai käsityksillä siitä, mitä vapaa-aika ylipäätään on. Näyttääkin siltä, että joidenkin perheiden kulttuurissa juuri tyttöjen harrastaminen näyttäytyy monimutkaisena kysymyksenä. Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret ovat taustoiltaan moninainen ryhmä, eikä käytössä ollut aineisto mahdollista tarkempaa analyysia siitä, koskeeko liikunnan harrastamattomuus erityisesti tiettyjä taustamaaryhmiä tai tiettyyn uskontoon tai kulttuuriin kuuluvia tyttöjä. Kuitenkin aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että tyttöjen tai naisten harrastamattomuus on tietyissä kulttuureissa tavallisempaa. Esimerkiksi Suomessa asuvien aikuisten maahanmuuttajanaisten osalta on todettu, että liikkumattomuus on muita yleisempää erityisesti Lähi-Idän, Afrikan ja Aasian alueelta muuttaneiden naisten keskuudessa (Seppänen ym., 2020). Suurimmista kieliryhmistä etenkin somalialaistaustaisten helsinkiläistyttöjen on todettu harrastavan muita harvemmin ja tässä kieliryhmässä myös sukupuolten välinen ero näyttäytyy selkeänä (Stenvall, 2009).

Julkisessa keskustelussa viitataan usein uskonnolliseen kulttuuriin esteenä tyttöjen harrastamiselle, erityisesti puhuttaessa muslimikulttuurista. Islamin uskoon liittykin moneen muuhun uskontoon verrattuna enemmän sellaisia sääntöjä ja normeja, jotka saattavat vaikeuttaa etenkin tyttöjen harrastamista (Tiilikainen, 2003). Uskonnonkaan yhteys ei kuitenkaan ole suoraviivainen. Esimerkiksi oslolaisnuoria koskevassa tutkimuksessa todettiin, että erityisesti muslimina oleminen ja Islam vähensi urheiluun osallistumisen todennäköisyyttä tyttöjen keskuudessa, mutta ei poikien. Samassa tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että muslimityttöjen ero ohjatun liikunnan harrastamisessa muihin ryhmiin nähden säilyi, vaikka mallinnuksessa huomioitiin myös nuorten kokemus uskonnon merkityksestä heidän elämässään. (Strandbu ym., 2017.) Muslimityttöjen ja heidän vanhempiansa näkemyksiä kartoittaneet tutkimukset kertovatkin, että uskonto ei näyttäydy yksiselitteisesti esteenä osallistua liikuntaharrastuksiin. Lisäksi muslimikulttuurin sisällä arvot ja asenteet vaihtelevat, mikä näkyy eroina perheiden tavoissa toimia. (Agergaard, 2015; Strandbu, 2005.)

Muslimikulttuurin jäsenet kuitenkin näkevät uskonnon pitävän sisällään tiettyjä normeja siitä, mikä on murrosikäiselle tytölle soveliaista ja näin ollen uskonto ja perheiden kulttuuri myös raamittaa tyttöjen tapoja ja mahdollisuuksia osallistua harrastuksiin tarjolla olevissa olosuhteissa (Agergaard, 2015; Trigwell ym., 2015). Esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa tehdyissä laadullisissa tutkimuksissa muslimitytöt itse nostavat esiin muun muassa tietynlaiseen peittävään pukeutumiseen liittyvät säännöt tai sen, että miesten tai poikien kanssa liikkuminen ei ole kaikissa perheissä sallittua tai tytöt itse saattavat kokea sen epä mukavaksi (Agergaard, 2015; Strandbu, 2005). Myös muslimitaustaiset vanhemmat ovat tuoneet esiin samoja tekijöitä, jolloin esimerkiksi naisohjaajien tai vain naisille tarkoitettujen liikuntapaikkojen puute näyttäytyy heidän tulokulmastaan konkreettisena esteenä tyttöjen liikunnan harrastamiselle (Stodolska & Livengood, 2005; Trigwell, 2015).

Uskontoon ja kulttuuriin kietoutuvat normit saattavatkin näkyä perheiden kasvatuskäytännöissä tyttöjen ja poikien erilaisena kohteluna ja heijastua tätä kautta tyttöjen harrastamiseen. Aihetta tutkinut Peltola (2014) esimerkiksi havaitsi, että joissain maahanmuuttajaperheissä tyttöjä saatettiin kontrolloida poikia tiukemmin ja tyttöjen vapaudet toimia kodin ulkopuolella olivat rajatummalla. Tällaiset vanhemmuuskäytännöt saattoivat heijastua joko suorasti tai epäsuorasti myös tyttöjen harrastamiseen, vaikka vanhemmat eivät välttämättä suoraan halunneetkaan kieltää heitä harrastamasta (Peltola, 2014). On myös havaittu, että maahanmuuttajataustaiset vanhemmat

yleisemmin arvostavat sitä, että heidän lapsensa käyttävät vapaa-aikansa koulutöihin tai vanhempien auttamiseen kotona harrastamisen sijaan (Leinonen, 2012), mikä taas saattaa heijastua nuoren mahdollisuuteen viettää muunlaista vapaa-aikaa. Ulkomaalaistaustaiset nuoret, varsinkin tytöt osallistuvatkin huomattavasti useammin kotitöihin ja nuorempien sisarusten hoivaamiseen kuin suomalaistaustaiset ikätoverinsa (Eid & Castaneda, 2023; Myllyniemi, 2009; Stenvall, 2009; Tiilikainen ym., 2003; Zacheus ym., 2012). Lisäksi joissain kulttuureissa vanhempien toive ohjata lapsia tietynlaiseen vapaa-aikaan tai rajoittaa harrastusryhmiin osallistumista voi kummuta myös huolesta, että lapsi tai nuori altistuu vääränlaisille valtakulttuurin nuorten vaikutteille vertaisryhmän taholta (Tiilikainen, 2003; Stodolska & Livengood, 2005).

Kun harrastustoimintaan osallistuminen ei ole joistain kulttuuritaustoista tuleville tytölle yhtä yksinkertaista, tämä saattaa merkitä sitä, että heidän vapaa-ajassaan korostuvat muunlaiset asiat, kuten ystävyysuhteet ja perhe (Honkasalo ym., 2007; Wikström ym., 2014). Toisaalta nuoren ja perheen toiveiden välillä harrastamisen suhteen saattaa myös syntyä ristiriitaa silloin, jos nuori itse haluaisi olla mukana harrastustoiminnassa ja ilmaista itseään mieluisan harrastuksen kautta, mutta perhe ei tätä sukupuolen takia salli. Aiemmassa tutkimuksessa muslimitytöt ovat tuoneet myös esiin kokemuksen perheiden heihin kohdistaman kontrollin epäoikeudenmukaisuudesta, sillä samat rajoitukset ja säännöt eivät koske poikia (Østberg, 2003; Strandbu, 2005). Kahden kulttuurin välissä eläviin nuoriin – etenkin tyttöihin – saattaakin kohdistua kodin ja uskonnon sekä toisaalta suomalaisen valtakulttuurin taholta risteäviä odotuksia, joiden keskellä tasapainotteleminen voi heijastua nuoren hyvinvointiin.

Etenkin suomalaistaustaisten poikien harrastaminen keskittyy vain liikuntaan – taustalla mahdollisesti sukupuolittuneet kasvatuskäytännöt

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että suomalaistaustaiset pojat harrastavat ohjatus-taitetta ja kulttuuria vain harvoin, kun taas ulkomaalaistaustaiset pojat yhtä usein kuin tyttökkin. Lisäksi suomalaistaustaiset pojat erottuivat myös ryhmänä, joka muita todennäköisemmin ei harrasta lainkaan ohjatus-taitta. Suomalaistaustaiset pojat kuitenkin harrastavat liikuntaa lähes päivittäin yhtä usein kuin ulkomaalaistaustaiset pojat, mutta toisaalta liikunnan harrastamattomuus on suomalaistaustaisilla pojilla yleisempää. Näyttääkin siltä, että varsinkin suomalaistaustaiset pojat jakautuvat kahteen ääripäähän: osa heistä on hyvin aktiivisesti mukana liikuntaharrastuksissa, mutta osalla ei ole mitään ohjattua harrastusta. Onkin syytä kysyä, mitä juuri suomalaistaustaisten poikien vähemmän taiteen harrastamisen taustalla on ja miksi myös harrastamattomuus kasautuu tälle ryhmälle?

Harrastamisen on aiemminkin havaittu olevan sukupuolittunutta. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2022) mukaan tyttöjen harrastaminen on monipuolisempaa, kun taas pojilla harrastaminen painottuu useammin vain tiettyihin harrastuksiin. Lisäksi poikien yleisimmät ja eniten aikaa vievät harrastukset ovat tyypillisesti liikuntaharrastuksia, kun taas luovat harrastukset ovat tyttöjen joukossa keskimäärin suosituimpia (Aapola-Kari ym., 2022.) Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimuksessa myös huomattiin, että poikien kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen on monipuolisinta ennen 10. ikävuotta, jonka jälkeen harrastusten määrä vähenee (Salavuo ym., 2020). Helsingissä taiteen perusopetukseen osallistuvista alle 20-vuotiaista enemmistö on tyttöjä, mutta sukupuolijakaumat vaihtelevat taiteenlajeittain: tyttövoittoisin laji on tanssi, kun taas musiikin puolella jakauma on melko tasainen, joskin soitinvalintojen osalta sukupuolittunut (Vismanen ym., 2016). Musiikkiharrastusten kohdalla on myös havaittu tyttöjen ja poikien erilaiset tavat harrastaa; tytöt soittavat poikia useammin musiikkioppilaitoksissa ohjaajan opastuksella, kun taas pojat soittavat mieluummin itsenäisesti tai bändis-

sä (Hanifi & Huomo, 2020). Myös lukuisissa kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu taiteen ja kulttuurin harrastamisen sukupuolittuneisuus (Badura ym., 2021, Eime ym., 2013). Esimerkiksi irlantilaistutkimuksessa todettiin, että jo kolmivuotiailla lapsilla esiintyy selkeä sukupuolten välinen ero taideharrastuksiin osallistumisessa (Smyth, 2016).

Sukupuolten välisten erojen lasten ja nuorten harrastamisessa voidaan aiempien tutkimusten perusteella nähdä linkittyvän kulttuurisiin sukupuolimalleihin (Kivijärvi ym., 2018). Toisin sanoen naiseuteen ja mieheyteen liitetään yhteiskunnassa ja kulttuurissa tiettyjä stereotyyppisiä ominaisuuksia, joiden voidaan ajatella heijastuvan myös siihen, mitä lajeja tytöt ja pojat tyypillisesti harrastavat. Voidaankin hypoteettisesti kysyä, ohjautuvatko lapset ja nuoret tiettyihin harrastuksiin sukupuoliodotusten mukaisesti vanhempien toimesta tai kavereiden perässä, omista kiinnostuksen kohteistaan riippumatta.

Tämän tutkimuksen aineiston avulla ei päästä käsiksi siihen, miksi tietyn harrastuksen pariin ohjaututaan tai missä määrin esimerkiksi sukupuolittuneet kulttuuriset käsitykset tai kasvatuskäytännöt ohjaavat nuoren valintoja. Voidaan kuitenkin olettaa, että esimerkiksi vanhempien sukupuoleen ja harrastamiseen liittämät käsitykset muovaavat myös lasten ja nuorten omaa suhtautumista. Aiemman tutkimuksen pohjalta tiedetään, että kulttuuriset sukupuolimallit saattavat esimerkiksi näkyä tyttöihin ja poikiin eri tavoin kohdistuvina kasvatuksellisina valintoina, jotka usein ovat myös tiedostamattomia. On esimerkiksi todettu, että poikia viedään lapsuudessa harvemmin kulttuuritapahtumiin ja kirjastoon, ja vanhemmat myös kannustavat poikia selvästi tyttöjä vähemmän erilaisten taide- ja kulttuuriharrastusten pariin (Scherger & Savage, 2010). Perinteiset sukupuolirajat näyttäisivät elävän myös harrastusten käytännöissä, mikä ilmenee niin lasten ja nuorten kuin heidän vanhempiensa ja valmentajiensa puheessa vahvoina stereotyyppioina, joita ei tyypillisesti ylitetä ja joita jopa vahvistetaan (Berg, 2016). Sukupuolten väliset erot nuorten harrastamisessa vaikuttavat olevan melko sitkeitä riippumatta perheen yhteiskuntaluokasta (Leversen ym., 2012).

Aikuisten vaikutuspiirin ohella vertaisryhmällä on merkitystä. Harrastukset voivat tarjota mahdollisuuksia muodostaa uusia ystävyyssuhteita, mutta ystävät ja koulutoverit voivat olla keskeinen harrastuksien valintaan vaikuttava tekijä (Juvonen ym., 2012; Lawler ym., 2021; Mendonça ym., 2014). Vertaisryhmillä voikin olla vanhempia suurempi merkitys harrastamisessa, joskin tutkimusnäyttö tämän osalta on osin ristiriitaisia ja toisaalta sekä vahva tuki molemmilta tahoilta vahvistanee erityisen paljon harrastamiseen osallistumista (Fawcett ym., 2008; Lawler ym., 2021; Mendonça ym., 2014). Näyttää kuitenkin siltä, että vertaisryhmän merkitys harrastamisessa on jossain määrin erilainen tytöillä ja pojilla. Esimerkiksi tytöillä kokemus vertaisryhmän tuesta näyttää edistävän kaikentyyppisiin liikuntaharrastuksiin osallistumista, kun taas pojilla kokemuksella vertaisryhmän tuesta on merkitystä erityisesti joukkuelajeihin osallistumisessa, joihin osallistuminen myös vahvistaa entisestään koettua hyväksyntää vertaisryhmissä. Tyttöjen liikunnan harrastamiseen puolestaan kokemuksella vertaisryhmän hyväksynnästä ei näytä olevan merkitystä. (Lawler ym., 2021; Lawler ym., 2020; Mendonça ym., 2014.) Sukupuolinormit näyttävätkin määrittävän harrastamista etenkin poikien vertaissuhteissa. Poikien keskuudessa sukupuolinormeista poikkeamisen – esimerkiksi kiinnostuksen musiikin harrastamiseen urheilun sijaan – on havaittu näyttäytyvän sosiaalista uskottavuutta uhkaavana ja toimijuutta rajaavana (Kuoppamäki & Vilmilä, 2017). Urheilullisuuden puute tai muiden poikien taholta ”liian tyttömäiseksi” määritetyt harrastukset voivat pahimmillaan pojilla johtaa jopa kokemukseen yksinäisyydestä tai epäsuosituksi tai kiusatuksi tulemisesta (Peltola, 2020). Yhtäältä onkin havaittu, että poikien viikoittainen osallistuminen liikuntaharrastukseen oli yhteydessä vähäisempiin ongelmiin vertaissuhteissa, kun vastaavaa yhteyttä ei havaittu tyttöjen osalta. Tämä saattaa selittyä sukupuolittuneilla kulttuurisilla käsityksillä; liikunta näyttäytyy erityisesti pojille ominaisena ja sopivana toimintana, jonka parissa muodostetaan sosiaalisesti hy-

väksytyjä vertaissuhteita. Nämä suhteet taas vahvistavat hyväksyntää, kuulumista ja asemaa laajemmin omissa vertaisryhmissä, kun taas liikuntaharrastuksen ulkopuolelle jäävät pojat jäävät helpommin vertaisryhmienkin ulkopuolelle. (Molinuevo ym., 2010.)

Kulttuurisesti rakentuneet ja tiukassa istuvat sukupuolistereotyyppit selittänevät pitkälti tyttöjen ja poikien välisen harrastamisen eriytyneisyyttä. Tämän tutkimuksen tuloksia pohdittaessa kiinnostava kysymys kuitenkin on, miksi harrastaminen näyttäisi olevan muita rajoittuneempaa juuri syntyperältään suomalaisilla pojilla, kun taas ulkomaalaistaustaiset pojat yhä useammin ovat mukana myös säännöllisissä ohjatuissa taideharrastuksissa. Ilmiössä tapahtuneeseen muutokseen on syytä kiinnittää huomiota, sillä edelliseen mittauskertaan nähden ulkomaalaistaustaisten poikien taideharrastuksiin osallistuminen oli noussut, kun taas suomalaistaustaisten poikien ei.

Jotta harrastamisen eriytymistä helsinkiläispojilla syntyperän mukaan voitaisiin ymmärtää paremmin, tehtiin joitakin tarkentavia analyysseja Kouluterveyskyselyn muilla harrastamista koskevilla kysymyksillä. Tulosten pohjalta havaittiin, että kuten ohjattu taiteen ja kulttuurin harrastaminen, myös omatoiminen taiteen tai kulttuurin harrastaminen on yleistynyt juuri ulkomaalaistaustaisilla pojilla aiempaan verrattuna. Kuitenkin poikkeavaa aiemmin esitettyihin tuloksiin on se, että kun tarkastelussa on ylipäättään harrastaminen, miltei kaikki suomalaistaustaiset pojat (96 prosenttia) harrastivat jotain viikoittain, kun taas ulkomaalaistaustaisista pojista vain 82 prosenttia. Yksittäisten vaihtoehtojen tarkempi tarkastelu kertoi sen, että valtaosa suomalaistaustaisista pojista liikkui tai urheili viikoittain (Liitetaulukko 1). Lisäksi suomalaistaustaiset pojat pelasivat tietokoneella tai muulla mobiililaitteella viikoittain huomattavasti useammin kuin muut. Ulkomaalaistaustaiset pojat taas harrastivat suomalaistaustaisia poikia yleisemmin erilaisia luovia harrastuksia, kuten näyttölemistä, sirkusta, tanssia, kuvataidetta ja valokuvaamista tai teatterissa, elokuvissa tai näyttelyissä käymistä. Myös esimerkiksi koodaaminen, mediasisältöjen julkaiseminen ja erilaisten laitteiden korjaaminen, käsitöiden tekeminen tai rakentaminen oli yleisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla pojilla.

Näyttää siis siltä, että suomalaistaustaisten helsinkiläispoikien yleisimmät harrastukset keskittyvät vain muutamaan toimintoon eli liikuntaan ja mobiililaitteilla pelaamiseen, kun taas ulkomaalaistaustaisten poikien harrastukset hajautuvat laajemmin, jolloin myös luovat harrastukset ovat tavallisempia. Osin ulkomaalaistaustaisten poikien yleisempi kiinnostuneisuus taideharrastuksia kohtaan saattaa myös kummuta kulttuuritaustasta. On esimerkiksi tunnistettu, että taide ja muut luovat harrastukset saattavat toimia erityisesti monikulttuurisesta taustasta tuleville tärkeänä keinona ylläpitää sidettä omaan kulttuuritaustaan ja rakentaa identiteettiä (Fancourt & Finn, 2019).

Yhteenvedon voidaan todeta, että tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat kuvaa siitä, että nuorten harrastaminen Helsingissä on hyvin sukupuolittunutta. Sen lisäksi myös syntyperä tuottaa oman kerroksensa sukupuolten välisiin eroihin. Erot myös näkyvät riippumatta siitä, onko kyseessä ohjattu tai omatoiminen harrastaminen tai jokin muu vapaa-ajan toiminta.

Perheen taloudelliset resurssit vaikuttavat harrastamisen mahdollisuuksiin varsinkin liikunnassa

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että etenkin ohjatun liikunnan harrastaminen eriytyy helsinkiläisnuorten keskuudessa perheen sosioekonomisen aseman mukaan. Ohjattua liikuntaa harrastavat muita yleisemmin ne nuoret, joiden perheen sosioekonominen asema on korkea. Vastaavasti taas niin ohjatun liikunnan harrastamattomuus kuin ohjattujen harrastusten ulkopuolelle jääminen ylipäättään on muita yleisempää niillä nuorilla, joiden perheen sosioekonominen asema on matala. Perheen sosioekonomista asemaa kuvaavista tekijöistä erityisen keskeisiä harrastamiseen yhteydessä olevia tekijöitä ovat perheen koettu taloudellinen tilanne ja perheessä edeltävän vuoden aikana koettu työttömyys tai lomautus. Myös vanhempien – varsinkin äidin – koulutustaso määrittää usein etenkin tyttöjen harrastamista. Esimerkiksi ne tytöt, joiden vanhemmilla ei ole korkea-asteen koulutusta, ovat todennäköisemmin ohjatun harrastustoiminnan ulkopuolella. Taiteen ja kulttuurin harrastamisen osalta taas perheen sosioekonomisen aseman merkitys ei näyttäydä yhtä selkeänä kuin liikunnan tai harrastamattomuuden osalta.

Tulos perheen sosioekonomisen aseman merkityksestä harrastamisessa ei sinänsä ole uusi, vaan vastaavaa on havaittu aiemmassa tutkimuksessa. Etenkin useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu perheen sosioekonomisen aseman määrittävän niin liikunnan, taide- ja kulttuuriharrastamisen kuin ylipäättään ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen yleisyyttä (Badura ym., 2021; Coulton & Irwin, 2009; Ferrar ym., 2012; Kantomaa ym., 2007, Manz ym., 2017; Smyth, 2016). Erojen taustalla voi olla monia syitä, kuten yhteiskuntaluokkaan linkittyviä eroavaisuuksia kasvatuskäytännöissä, arvoissa ja asenteissa, mutta myös eroja perheiden erilaisissa ajallisissa tai taloudellisissa resursseissa. Pohdintaluvun myöhemmissä osioissa pohditaan tarkemmin perheiden ajallisten resurssien sekä yhteiskuntaluokan merkitystä harrastamisessa, kun tässä tarkastellaan taloudellisia resurssien merkitystä.

Yksi keskeinen tekijä, jolla voidaan selittää sosioekonomisen aseman yhteyttä lasten harrastamiseen, on harrastamisen hinta. Perheen matalampi sosioekonominen asema voi vaikuttaa taloudellisiin resursseihin ja mahdollisuuksiin kustantaa lasten harrastamiseen liittyviä suoria ja välillisiä kustannuksia, joita kertyy erityisesti liikunnassa (esimerkiksi lisenssit, osallistumismaksut ja välineet). Suomessa varsinkin liikunnan harrastamisen hintaan onkin kiinnitetty huomiota niin mediassa (Lempinen, 2023; Pelto-perä, 2020), valtiohallinnon tuottamissa selvityksissä (OKM, 2016; Nuorisoneuvosto, 2017) kuin tutkimuksissakin (Kantomaa ym., 2007; Puronaho, 2014). Yhteinen viesti on se, että erityisesti seuroissa tapahtuva liikuntaharrastaminen on aiempaa kalliimpaa ja näin harrastamisen hinta voi toimia eriarvoisuuden synnyttäjänä perheiden välillä. Kaikilla perheillä ei ole välttämättä yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua lasten ja nuorten organisoituun harrastustoimintaan (Hakanen ym., 2018; OKM, 2016). Kustannusten kasvu ei näy pelkästään seura- ja kilpaurheilussa, vaan myös harrasteliikuntaan liittyvät kustannukset ovat kallistuneet siinä määrin, että niiden nähdään karanneen joidenkin perheiden ulottumattomiin (Lempinen, 2023; Puronaho, 2014). Osittain harrastamisen hinnan nousua selittää myös se, että myös harrastamisen intensiteetti on noussut, mikä vaikeuttaa mahdollisuutta taata lapselle pidempään tilaisuus harrastaa useita eri lajeja samanaikaisesti ja näin etsiä itselleen sopivaa lajia. Harrastaminen on muuttunut yhä aiemmassa vaiheessa kilpailulliseksi ja siten myös sitovammaksi. (Puronaho, 2014).

Suomalaisvanhempien ja -lasten näkemyksiä harrastamisen hintaan on selvitetty ainakin vuoden 2018 lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat, että mitä vanhemmasta lapsesta oli kyse, sitä kalliimpaa

harrastaminen on. Noin kolmannes vanhemmista, joiden 6–14-vuotias lapsi on mukana seuratoiminnassa, kertoi liikuntaharrastamisen kustannuksien olevan yli 100 euroa kuukaudessa, kun taas seuratoiminnan ulkopuolella olevien lasten vanhemmista vain viisi prosenttia kertoi käyttävänsä vastaavan summan lasten liikuntaharrastamiseen kuukausittain. Seuratoiminnan ulkopuolella olevien lasten vanhemmista suuri osa käyttikin alle 30 euroa lasten liikuntaharrastamiseen kuukaudessa. Raportoiduissa harrastuskustannuksissa oli nähtävissä alueellisia eroja: korkeampia harrastamisen kustannuksia raportoivat selvästi yleisimmin suurten kaupunkien keskustoissa asuvat vastaajat sekä Helsingissä tai Uudellamaalla asuvat vastaajat. Lisäksi toimeentulonsa hyväksi kokevat ja korkeasti koulutetut vanhemmat käyttivät muita yleisemmin suurempia summia kuukausittain lasten harrastuksiin. (Hakanen ym., 2018.) Tutkimuksessa ei kuitenkaan huomioitu eri taustatekijöitä samanaikaisesti mallinuksissa, joten epäselväksi jää se, selittyvätkö alueelliset erot perheiden sosioekonomiseen taustaan liittyvillä tekijöillä.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa vuonna 2022 puolestaan selvitettiin lasten näkemyksiä harrastamisen kustannuksista. Haastatelluista lapsista suurin osa piti mieluisinta harrastustaan edullisena, olipa kyse sitten taide- tai kulttuuriharrastamisesta, joukkueurheilusta tai muusta liikuntaharrastuksesta. (Aapola-Kari ym., 2022.) Toisaalta lapset ja nuoret, jotka eivät harrasta mitään, ovat lukuisissa tutkimuksissa nostaneet yhdeksi keskeiseksi syyksi harrastamattomuudelle heidän perheensä taloudelliset resurssit (Aapola-Kari ym., 2022; Markkanen, 2017; Myllyniemi, 2015). Myös Kouluterveyskyselyssä kysytään nuorten näkemystä kiinnostavien harrastusten kalteudesta. Kiinnostavaa on erityisesti se, että nämä kokemukset eriytyvät syntyperän mukaan. Kolmannes ulkomaalaistaustaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista helsinkiläisistä pitää kiinnostavia harrastuksia liian kalliina, kun vastaavaa kokee vain noin viidennes suomalaistaustaisista. Samankaltainen havainto on tehty aiemmin kansallisella tasolla. Vuoden 2015 Nuorisobarometrin mukaan lähes joka toinen vieraskielinen oli joutunut jättämään jonkin harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen takia, kun kotimaankielisistä nuorista joka kolmas. (Myllyniemi, 2015). Tilastot kertovatkin, että perheen pienituloisuus koskettaa erityisesti ulkomaalaistaustaisia lapsia ja ero suomalaistaustaisiin nähden on moninkertainen. Esimerkiksi vuonna 2022 ulkomaalaistaustaisista 13–17-vuotiaista helsinkiläisistä lähes 40 prosenttia eli pienituloiseksi luokiteltavassa perheessä, kun suomalaistaustaisista ikätovereista vain alle 10 prosenttia (Helsingin kaupunki, Hyvinvointitilastot, 2024).

Oletettavasti myös taideharrastusten kustannuksissa on paljon vaihtelua eri lajien ja palvelunjärjestäjien välillä, mutta vastaavaa selvitystä taiteen harrastamisen eri lajien kustannuksista ei tätä julkaisua kirjoittaessa löydetty. Joitain viitteitä kuitenkin on, että myös taideharrastuksissa hinta saattaa rajata osallistumisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi Helsingin kaupungin vuonna 2016 toteuttaman selvityksen mukaan osa taiteen perusopetuksen oppilaitoksista – erityisesti valtionosuusjärjestelmään kuulumattomista musiikkioppilaitoksista – arvioi sen hetkisten lukukausimaksujen olevan jo niin korkeita, että ne rajaavat osan potentiaalisesta osallistujakunnasta pois (Vismanen ym., 2016). Osaltaan taideharrastusten parempaa saavutettavuutta saattaa selittää se, että moni taiteen harrastamisen lajeista ei myöskään vaadi yhtä tarkasti tietynlaisia kiinteitä fasiliteetteja harrastamisen toteuttamiseen kuin usea pääsääntöisesti seuroissa harrastettava laji vaatii (esimerkiksi hallit ja kentät). Tämä saattaa helpottaa mahdollisuutta tarjota taideharrastuksia nuorille matalammalla kynnyksellä, esimerkiksi osana nuorisotalojen palveluja.

Liikunnan harrastamisen yhdenvertaisuuden edistäminen luultavasti edellyttäisi mittavia muutoksia harrastustoiminnan järjestämiseen ja rahoittamiseen. Esimerkiksi seuraliikunnan kustannukset palautuvat myös rahoituksen ratkaisuihin valtion tasolla. Muun muassa Ruotsissa harrastaminen on huomattavasti halvempaa, sillä valtio tu-

kee keskusjärjestöjen sijaan paikallisia seuroja (Peltoperä, 2020). Ylipäättään valtion liikuntarahoituksen kohdentuminen on Suomessa muihin Pohjoismaihin vertailtuna hyvin hajanaista. Ruotsissa myös kunnat tukevat kokonaisuutena paikallista liikunnan edistämistä huomattavasti enemmän kuin Suomessa tai muissa Pohjoismaissa. (Stenbacka ym., 2018.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että perheiden taloudelliset resurssit olla mahdollistamassa ja tukemassa jälkikasvunsa harrastamista ovat hyvin erilaiset. Tämä näkyy eri taustoista tulevien nuorten harrastamisen eroina etenkin silloin, kun puhutaan kalliimmista harrastuksista, kuten seuraharrastamisesta. Vaikka matalankin tulotason perheessä harrastamiseen olisi sinänsä mahdollista päättää panostaa rahallisesti, on se hyvin erilainen valinta kuin hyvätuloiselle perheelle. Eroa perheiden välillä on havainnollistettu esimerkiksi siten, että lapsen ohjatun harrastustoiminnan kulut amerikkalaiselle perheelle, joka kuuluu tuloiltaan ylimpään neljännekseen, ovat noin 1–2 prosenttia perheen vuosittaisista tuloista, kun taas alimpaan tuloneljännekseen kuuluvien perheissä vastaava osuus on 10 prosenttia tai enemmän vuosittaisista tuloista (Putnam, 2015). Toisaalta ainoastaan taloudelliset resurssit eivät synnytä eroja eri sosioekonomisen aseman perheiden nuorten harrastamiseen. Esimerkiksi tuoreessa ruotsalaisuutkimuksessa todettiin, että myönteinen muutos perheen tulotasossa ei suoraan edistänyt nuorten harrastustoimintaan osallistumista varsinkaan matalimmissa tuloluokissa, minkä nähtiin mahdollisesti indikoivan sitä, että tulotasoa enemmän harrastamiseen saattavat vaikuttaa perheen arvoihin ja perinteisiin liittyvät tekijät (Hjalmarsson, 2023). Näiden tekijöiden merkitykseen paneudutaan tarkemmin myöhemmin tässä pohdintaosiossa.

Vanhempien mahdollisuudet panostaa lasten harrastamiseen voivat eriytyä myös perhemuodon mukaan

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että molempien vanhempien kanssa asuvat nuoret osallistuvat yksinhuoltajaperheiden nuoria todennäköisemmin ohjattuun harrastamiseen. Kyseinen yhteys säilyi senkin jälkeen, kun huomioitiin muita perhetaustaan liittyviä tekijöitä. Toisin sanoen nuoret, jotka asuivat molempien vanhempien kanssa, harrastavat ohjatusti todennäköisemmin kuin sosioekonomiselta asemaltaan samankaltaisessa perheessä elävät yksinhuoltajaperheiden nuoret. Yksinhuoltajaperheessä elämisen yhteys harrastamattomuuteen esiintyi sekä tytöillä että pojilla ja myös silloin, kun tarkasteltiin ei koskaan harrastavien ryhmää. Myös erilaisessa vuororatkaisuissa asuvat nuoret osallistuivat harrastustoimintaan harvemmin kuin molempien vanhempien kanssa asuvat nuoret.

Perhemuodon merkitys näkyi erityisesti ohjatussa harrastamisessa: Tarkentavissa analyyseissa katsottiin perhemuodon merkitystä myös omatoimisen harrastamisen todennäköisyyteen ja havaittiin, että perhemuodon yhteys ei ollutkaan yhtä selkeä. Itseasiassa yhteys omatoimiseen liikuntaan hävisi sen jälkeen, kun muut taustatekijät huomioitiin. Omatoimisen taiteen tai kulttuurin harrastamisessa itsenäistä tilastollisesti merkitsevää yhteyttä perhemuotoon ei esiintynyt, joskin huomioitaessa muita taustatekijöitä yksinhuoltajaperheissä asuvien harrastaminen oli epätodennäköisempää kuin molempien vanhempien kanssa asuvilla.

Tulokset perhemuodon merkityksestä harrastamiseen ovat merkityksellisiä siksi, että yhden huoltajan perheessä asuminen on Helsingissä melko yleistä; noin joka neljäs helsinkiläinen alle 18-vuotias elää yhden huoltajan – valtaosa äidin – kanssa (Helsingin kaupunki, Hyvinvointitilastot, 2024). Todellisuus on tilastoja moniulotteisempi, sillä asumisen tilastointitavat eivät mahdollista vuoroasumisen eli kahdessa osoitteessa asuvien tarkastelua. Kasvava osa eronneiden vanhempien lapsista asuu vuorotellen

kummankin vanhemman luona, mikä voi myös luoda omanlaisiaan ulottuvuuksia lapsen mahdollisuuteen harrastaa.

Perhemuodon merkityksen ymmärtäminen lasten ja nuorten harrastamiselle on suhteellisen uusi tutkimusaihe, mikä johtunee siitä, että yksinhuoltajuus ja asumisen vuororatkaisut ovat yleistyneet eri puolilla maailmaa vasta viime vuosikymmenien aikana. Suomessa perhemuodon merkityksestä lasten ja nuorten harrastamisessa on kuitenkin toistaiseksi vain vähän tutkimusta, varsinkaan sellaista, joka huomioi mallinuksissa myös muita yksilöön tai perheeseen liittyviä tekijöitä. Useissa pääsääntöisesti 2000-luvulla toteutetuissa kansainvälisissä tutkimuksissa on kuitenkin todettu vastaavanlaisia tuloksia kuin tässä tutkimuksessa (Badura, 2020; Ferrar, ym. 2012; Manz ym., 2016; Quarnby ym., 2011). Tutkimuksien mukaan erityisesti yksinhuoltajaperheissä asuvat tytöt sekä ne maahanmuuttajataustaiset lapset, jotka asuvat yksinhuoltajaperheissä tai vuororatkaisuissa, osallistuvat muita harvemmin ohjattuun harrastustoimintaan (An & Western, 2019; Eime ym., 2013; Manz ym., 2016). On myös havaittu, että yksinhuoltajaperheissä asuvat lapset aloittavat ohjatun harrastustoiminnan vanhempana kuin kahden aikuisen perheiden lapset (Manz ym., 2016).

Syitä yksinhuoltajaperheissä asuvien lasten vähemmälle harrastamiselle voi olla useita. Kahden aikuisen taloudessa on ylipäätään enemmän taloudellisia resursseja sekä joustovaraa arjen aikataulujen järjestämiseksi kuin yhden aikuisen taloudessa. Etenkin useamman lapsen yksinhuoltajalle taloudellisten ja ajallisten resurssien asettamien rajoitteiden ohella harrastuksiin kuljettaminen voi olla hankalaa, mikä mahdollisesti rajaa etenkin sellaisia harrastuksia ulkopuolelle, joissa harrastuspaikat sijaitsevat kaukana. Yksinhuoltajalla esimerkiksi vuorotyö saattaa estää harrastuksesta hakemisen ja lapsen ei välttämättä haluta kulkevan yksin kotiin harrastuksesta. (Dagkas & Quarnby, 2012). On myös havaittu, että yksinhuoltajilla on vähemmän sosiaalisia resursseja ja voimavaroja motivoida ja kannustaa lasta harrastamisessa (Edin ym., 2009; Harrison & Narayan, 2003, McNeal, 1998). Kahden aikuisen perheissä on tyypillisesti paitsi enemmän taloudellisia resursseja kustantaa harrastustoimintaa, mutta myös aikaa itse aktiivisesti sitoutua lapsen harrastustoimintaan osallistumiseen esimerkiksi kuljettamalla tai kannustamalla ja motivoimalla (Dagkas & Quarnby, 2012; Kendig & Bianchi, 2008). Tämä voi näkyä siten, että yksinhuoltajaperheissä asuvat lapset aloittavat harrastamisen myöhemmin sitten, kun lapsi ei enää ole yhtä riippuvainen vanhemman tuesta eli esimerkiksi harrastukseen voidaan kulkea itsenäisesti eikä harrastuspaikassa välttämättä tarvita aikuisen läsnäoloa (Manz, 2016; Quarnby ym., 2011). Kahdessa kodissa vuoroin asuvien osalta säännöllisen harrastamisen tukemista saattaa hankaloittaa se, että arjen sijainnit ja aikataulut eivät ole välttämättä yhtä stabiileja, kuin yhdessä kodissa asuvilla. Esimerkiksi lapsen kodit voivat sijaita kaukanakin toisistaan, jolloin arjen käytännönjärjestelyt, kuten harrastukseen kulkeminen, saattavat tehdä säännölliseen harrastukseen sitoutumisesta monimutkaisempaa. Toisaalta muutokset perherakenteessa saattavat vaikuttaa nuoren intoon harrastamista kohtaan, jos aiemmin harrastuksessa aktiivisesti mukana ollut vanhempi ei eron myötä ole enää lähivanhempi (Dagkas & Quarnby, 2012). Lisäksi on huomioitava, että vuoroin vanhemmillaan asuvansa ilmoittaneista nuorista kaikkien arki ei jakaudu tasan kahden kodin kesken, vaan osa nuorista osa saattaa elää arkeaan pääsääntöisesti yhden vanhemman kanssa, jolloin arjen resurssit voivat olla melko samankaltaiset kuin yksinhuoltajataloudessa.

Monet edellä tunnistetut seikat linkittyvät siis perheen ajallisiin resursseihin ja perheen arjen rytmiin, joihin lasten säännöllinen ohjattu harrastaminen ei aina luontevasti sovi. Kysymys onkin, voidaanko tätä haastetta jollain tavalla taklata palveluja ja harrastustoimintaa suunniteltaessa. Tästä teemasta keskustellaan vielä pohdinnan lopuksi huomioiden laajemmin vanhempien merkityksen harrastamisessa.

Harrastaminen periytyy ylisukupolisesti

Harrastamisen hintalappu ja perheiden erilaiset taloudelliset ja sosiaaliset resurssit ovat yksi näkökulma siihen, miksi liikunnan harrastaminen eriytyy. Materiaalisen ja käytännön tuen ohella lasten ja nuorten harrastaminen palautuu kuitenkin olennaisesti myös siihen, mitä vanhemmat näkevät kiinnostavana, arvokkaana ja tärkeänä lapsensa hyvän elämän kannalta. Taloudellisten resurssien ohella vanhemmat ja perheet eroavatkin niin sanotun kulttuurisen pääoman osalta. Kulttuurinen ja taloudellinen pääoma voidaan ymmärtää ikään kuin erikaltaisina resursseina, jotka ovat usein kietoutuneet yhteen, mutta ne hyödyttävät yksilöitä yhteiskunnassa myös toisistaan erillisinä (Bourdieu, 1986). Kulttuurinen pääoma ilmenee esimerkiksi korkeana koulutuksena, mutta myös tietynlaisina arvoina, arvostuksina ja mielenkiinnonkohteina.

Kulttuurinen pääoma periytyy vanhemmilta lapsille, mikä heijastuu myös mielenkiinnon kohteisiin: Esimerkiksi kiinnostuksen erilaisiin aktiviteetteihin – kuten liikuntaan, lukemiseen, musiikkiin tai taiteeseen – on havaittu siirtyvän perheissä sukupolvelta toiselle (Kallunki & Purhonen, 2017). Harrastamisessa esiintyy siis ylisukupolvisia mieltymyksiä, jotka heijastuvat jälkipolvien harrastamisen valintoihin. Vanhemmat siirtävät arvostuksiaan paitsi suoraan kasvatuksessaan, myös välillisesti omalla esimerkillään: Lapset ohjataan harrastamaan sitä, mitä vanhemmat itse harrastivat lapsuudessaan ja näitä lajeja harrastetaan myös yhdessä perheenä (Keskinen & Nyholm, 2011). Lapsuuden kokemukset harrastamisesta näyttävät määrittävän aikuisuuden harrastamista riippumatta sosioekonomisista tekijöistä (McElroy ym., 2019). Suoran tuen – kuten harrastuksiin kuljettamisen tai harrastusmaksujen maksamisen ohella – vanhempien tuki ilmenee monilla muillakin tavoilla, kuten rohkaisemisena ja kannustamisena, kasvatuksellisina käytäntöinä ja odotuksina sekä käyttäytymismallien siirtämisenä (Dagkas & Quarmby, 2012). Helsingiläisnuorten harrastamista ja harrastamattomuutta selvittäessä ylisukupolvisten mallien keskeinen rooli ilmeni esimerkiksi siten, että nuoret eivät välttämättä edes tiedostaneet miksi ylipäätään pitäisi harrastaa tai että heillä ei ollut tarvittavia taitoja harrastuksiin osallistumiseen, sillä näitä ei ollut opittu perheen tai muun lähipiirin roolimallin kautta (Anttila, 2017).

Samansuuntainen tulos on havaittu suomalaislasten kulttuurin harrastamattomuuden selittäjänä. Kulttuurin harrastamattomuutta näyttää ennustavan vahvimmin luottamuksen puute omiin kykyihin sekä kulttuuriharrastamisen vieraus – ne, jotka luottavat kykyihinsä ja joille toiminta on tuttua, osallistuvat todennäköisesti monenlaiseen taide- ja kulttuuritoimintaan (Af Ursin, 2016). Se, miten tutuksi lapsi kokee kulttuuriharrastukset, tyypillisesti selittyy jo edellä kuvattujen ylisukupolvisten mallien kautta: Vanhempien oma kiinnostus johtaa lapsen kulttuuriosallisuuteen, jolloin kulttuuri vapaa-ajanviettotapana ikään kuin periytyy (Martin, 2017; Purhonen ym., 2014). Vastaavasti osa vanhemmista kokee, että ei itse ole statukseltaan sopiva taide- ja kulttuuriharrastamiseen, mikä saattaa nostaa kynnyksen liian korkeaksi viedä lapsi kulttuuriharrastusten pariin (Af Ursin, 2016; Dilenschneider, 2016; Purhonen ym., 2014). Vierauden tunne voi taas johtua siitä, että vanhempi itse ei ole kasvanut taiteen tai kulttuurin pariin heidän omassa lapsuudessaan.

Taide- ja kulttuuriharrastamisen kohdalla perheitä erottavaksi tekijäksi saattavatkin taloudellisten tai muiden käytännön esteiden sijaan nousta tyypillisemmin vanhempien mieltymykset ja suhtautuminen kulttuurin kuluttamiseen laajemmin. Tiedetään, että kulttuurin kuluttaminen linkittyy keskeisesti tietynlaiseen elämäntyyliin, jonka suhteen erot palautuvat ennen muuta koulutustasoon, kun taas urheilun seuraamisessa ei ole suuria koulutusryhmien välisiä eroja (Purhonen ym. 2014). Liikunta ja urheilu ovatkin todennäköisesti laajemmin eri väestöryhmien mielenkiinnon kohteita. On myös havait-

tu, että erityisesti Pohjoismaissa lapsuuden liikunnan harrastamisen tärkeyttä vaalitaan kaikissa väestöryhmissä, ja liikunnan harrastaminen nähdään yleisesti tärkeänä osana terveellistä elämäntyyliä ja kasvatusta. (Berg & Peltola, 2015; Berg & Salasuo, 2017; Forsberg, 2009; Sjödin & Roman, 2018; Stefansen & Skogen, 2010; Stefansen, 2011; Stefansen & Aarseth, 2011; Aarseth, 2016; Stefansen ym., 2016.) Taidetta tai kulttuuria harrastaa luultavasti siis liikuntaan nähden tietyllä tapaa valikoituneempi joukko nuoria, joiden vanhemmilla on ollut erityistä kiinnostusta ja taitoa ohjata näiden harrastusten pariin jo lapsuudessa.

Ohjattu harrastaminen on keskiluokkaisten perheiden keino ylläpitää yhteiskuntaluokkaa

Ohjatun harrastamisen kytköstä nuoren perhetaustaan voidaan käsitteellistää myös laajemmin yhteiskuntaluokan kautta: Harrastustoimintaan kannustaminen voidaan nähdä erityisesti keskiluokkaiseen vanhemmuuteen ja sen kasvatuskäytäntöihin ja -ihanteisiin nykyään kuuluvana. Siinä missä keskiluokkaiset vanhemmat ovat jo pitkään ylläpitäneet yhteiskuntaluokkaa panostamalla lastensa koulutuspolkuun ja sen myötä hyvän yhteiskunnallisen aseman varmistamiseen lapselleen, on viime vuosikymmeninä harrastustoimintaan osallistuminen noussut vahvasti rinnalle yhtenä keskiluokkaisen kasvatuksen keinona. Tämä näkyy siten, että länsimaisissa yhteiskunnissa etenkin keskiluokkaisista perheistä tulevista lapsista ja nuorista aiempaa useampi viettää vapaa-aikaansa toiminnoissa, jotka ovat aikuisten järjestämiä ja ohjaamia. (Bennett ym., 2012; Berg & Salasuo, 2017; Dagkas & Quarmby, 2012; Lareau, 2011; Putnam, 2015; Vincent & Ball, 2007.) Ilmiö on huomattu varsinkin angloamerikkalaisissa yhteiskunnissa, mutta myös pohjoismaissa (Aarseth, 2016; Berg & Peltola, 2015; Berg & Salasuo, 2017; Forsberg, 2009; Sjödin & Roman, 2018; Stefansen & Skogen, 2010; Stefansen, 2011; Stefansen & Aarseth, 2011; Stefansen ym., 2016).

Harrastaminen kytkeytyykin läheisesti juuri keskiluokkaiseen käsitykseen hyvästä vanhemmuudesta. Harrastusten pariin ohjaamalla ilmennetään tietynlaista vanhemmuuden tyyliä, jossa sisällyttämällä lasten elämään organisoitua toimintaa vanhemmat pyrkivät ilmaisemaan kykynsä kasvattajana ja myös sosiaalistamaan lasta tietoihin, taitoihin ja toivotunlaisiin sosiaalisiin verkostoihin, jotka nähdään hyödyllisenä tulevaisuuden kannalta (Berg & Salasuo, 2017; Dagkas & Quarmby, 2012; Lareau, 2002; Lareau, 2011). Tällöin harrastus ymmärretään koulutuksen tavoin ikään kuin investointina lapsen tulevaisuuteen. Harrastaminen voidaankin nähdä vanhempien keinona paitsi vahvistaa lapsen sosiaalista pääomaa, myös samalla ylläpitää ja viestiä omaa luokkaa-asemaa suhteessa muihin perheisiin (Devine, 2004; Dunn ym., 2003; Friedman, 2013; Irwin & Elley, 2011; Lareau, 2000; Lareau, 2011; Nelson, 2010; Reay, 2010; Wheeler, 2018; Wheeler & Green, 2019). Puhutaan niin sanotuista jalkapalloäideistä ja urheiluisista, jotka käyttävät huomattavan paljon aikaa ja resursseja lastensa harrastamiseen niin kuljettaen, kannustaen, huolehtien, valvoen kuin rahallisesti panostaen. Sitoutumisella pyritään täyttämään lapsen toiveita ja tukemaan kiinnostusta lajia kohtaan, vaikka kääntöpuolena tiiviisti harrastamiseen sitoutuminen saattaa kuormittaa vanhempia (Fletcher, 2019; Sjödin & Roman, 2018; Swanson, 2009.)

Kysymys palautuukin myös siihen, mitä hyvä vapaa-aika ylipäätään vanhempien näkökulmasta on. Sen, millaisia vapaa-ajanviettopoja arvostetaan, on todettu olevan kytköksissä yhteiskuntaluokkaan: keskiluokkalaisissa perheissä strukturoitu ja aikuisten ohjaama harrastustoiminta nähdään tyypillisemmin arvostettavampana vapaa-ajanviettopanana, kun taas työväenluokkaisissa perheissä painotetaan omaehtoista vapaa-aikaa (Lareau, 2011; Shannon, 2006). On esimerkiksi havaittu, että työväenluokkaiset vanhemmat eivät välttämättä koe ohjattua harrastustoimintaa tärkeäksi, vaan

merkityksellisempänä nähdään muut asiat, kuten mahdollisuus viettää aikaa perheen kanssa tai vapaamuotoisesti muiden lasten parissa (Sjodin & Roman, 2018). Ilmiötä voi hahmottaa luvussa 2. esitellyn vakavan ja rennon vapaa-ajan käsitteiden kautta (Stebbins, 1982): keskiluokkalaisissa perheissä arvostetaan tyypillisemmin vakavaa vapaa-aikaa, työväenluokkaisissa rentoa.

Sitä, miten etnisuus tai syntyperä risteävät keskiluokkaisen vanhemmuuden käytäntöjen kanssa ymmärretään toistaiseksi vähemmän (Delale-O'Connor ym., 2020; Manning, 2019). Maahanmuuttajavanhemmilla saattaa olla esimerkiksi oman lähtömaansa kulttuuriin liittyviä ihanteita ja tavoitteita, niin sanottua etnistä kulttuurista pääomaa, joka taas heijastuu heidän käsitykseensä siitä, millaista oikeanlainen ja hyvä vapaa-aika on (Mukherjee, 2022). Näin ollen keskiluokkainenkin vanhemmuus saattaa maahanmuuttajaperheissä näyttäytyä erilaisena kuin valtaväestön keskuudessa. Ohjatun harrastamisen voidaankin jossain määrin ajatella olevan varsinkin länsimainen vapaa-ajan viettotapa: On jonkin verran tutkimusnäyttöä siitä, että muista kulttuureista maahanmuuttaneet vanhemmat eivät välttämättä ymmärrä ohjatun harrastamisen käsitettä tai näkemykset vapaa-ajasta poikkeavat länsimaisista käsityksistä (Harinen ym., 2005; Mukherjee, 2022; Trigwell ym., 2015). Eräässä tutkimuksessa matalasti koulutetut maahanmuuttajataustaiset vanhemmat toivat esille tietämättömyyden koskien esimerkiksi liikkumisen suosituksista tai harrastustarjonnasta. He myös saattoivat ajatella, että koulu huolehtii riittävästä liikkumisesta ja näin ollen siihen ei tarvitse vapaa-ajalla panostaa (Trigwell ym., 2015).

Paitsi arvostuksina, sosioekonominen asema näkyy usein konkreettisina eroina vanhempien resursseissa tukea harrastamista esimerkiksi taloudellisten reunaehtojen suhteen, kuten pohdinnassa jo edellä todettiin. Yhteiskuntaluokka voi lisäksi olla kytköksissä myös arjen aikataulujen joustavuuteen. Esimerkiksi Ruotsissa työväenluokkaan kuuluvat vanhemmat ovat tuoneet esille työaikojen joustamattomuuden keskeisenä esteenä lasten harrastustoimintaan osallistumiselle (Sjodin & Roman, 2018). Asiantuntijatyössä olevalla vanhemmalla esimerkiksi liukuva työaika ja etätömahdollisuus voivat helpottaa arjen aikataulujen sovittamista lapsen harrastamisen mahdollistamiseksi. Ylipäätään keskiluokkaisilla perheillä saattaa olla enemmän voimavaroja taklata arjen tuomia haasteita niin, että lasten harrastamiselle löytyy resursseja (Lareau & Weinger, 2008).

Kaikkiaan voidaankin pohtia, rakentuuko käsitys lasten hyvästä vapaa-ajasta pitkälti keskiluokkaisten aikuisten sekä toisaalta valtaväestön normien näkökulmasta. Organisoitu ja aikuisten valvoma vapaa-aika arvotetaan korkealle, kun samalla omaehtoista harrastamista sekä ilman päämäärää vietettävää vapaa-aikaa arvostetaan aiempaa vähemmän. Yhtäältä voidaankin puhua lapsuuden institutionaalisoitumisesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsen arki tapahtuu enenevässä määrin aikuisten ohjaamisissa ja valvomisissa instituutioissa, kuten kouluissa tai ohjatussa harrastustoiminnassa. Samalla turvallisuus on saanut aiempaa suurempaa huomiota, mikä yhdessä institutionaalisoitumisen kanssa on johtanut siihen, että lasten mahdollisuudet omaehtoiseen, eivalvottuun vapaa-ajan viettoon ovat keskimäärin vähentyneet. Tämä näkyy esimerkiksi vähäisempänä ulkona vietettynä aikana. (Gill, 2007; Holloway ym., 2014; Mose, 2016.) Viime vuosina on kuitenkin yhä enemmän herätty pohtimaan lapsen aktiivisen toimijuuden vahvistamista vapaa-ajan määrittämisessä – miten lapset itse käsittävät oman vapaa-aikansa ja miten he sitä haluavat viettää (Mukherjee, 2020).

Asuinalueella ja sen olosuhteilla on suuri merkitys harrastamisessa

Yksi tämän tutkimuksen keskeisistä havainnoista on se, että eri asuinalueilla asuvien helsinkiläisnuorten harrastamisen yleisyydessä on eroja, kun puhutaan viikoittaisesta ohjatusta liikunnan harrastamisesta sekä toisaalta ohjattujen harrastusten ulkopuolelle jäämisestä. Vaikka erot ovat osittain kaventuneet aiempaan verrattuna, silti Helsingin peruspiirien ääripäiden välillä on yli 20 prosenttiyksikön erotus säännölliseen ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen yleisyydessä. Erot näkyvät selkeimmin liikunnan harrastamisessa ja harrastusten ulkopuolella olevien osuuksissa alueilla. Näiden ryhmien kohdalla harrastaminen tai harrastamattomuus eriytyy asuinalueiden sosioekonomisen profiilin mukaan eli tilanne on heikompi sellaisilla Helsingin asuinalueilla, jotka ovat asukasprofiiltaan keskitason tai matalan sosioekonomisen aseman alueita. Erityisen huomionarvoinen tulos on se, että asuinalueen merkitys nuoren harrastamiselle myös säilyi silloin, kun yksilön sosioekonominen perhetausta otettiin huomioon. Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että korkean sosioekonomisen aseman alueella asuva nuori harrastaa liikuntaa ohjatusti todennäköisemmin kuin matalan sosioekonomisen aseman alueella asuva nuori, vaikka näiden nuorten sosioekonominen perhetausta olisi samankaltainen. Vaikuttaa siis siltä, että alueellinen eriytyminen Helsingissä heijastuu nuorten harrastamiseen. Yhtäältä myös havaitaan, että alueen nuorten kokemus harrastamisen mahdollisuuksista omalla asuinalueella heijastuu etenkin liikunnan kohdalla siihen, miten yleistä ohjattu harrastaminen on. Onkin syytä kysyä, mikä on asuinalueen rooli nuoren harrastamisessa ja mihin alueiden väliset erot oikein palautuvat?

Suomessa alueiden merkitystä harrastamisessa on tutkittu pääsääntöisesti kansallisella tasolla, ja tarkastelut ovat keskittyneet vertailemaan harrastamista esimerkiksi maaseudun ja kaupunkiseutujen tai erityyppisten keskittymien välillä tai eri alueiden välillä. Sen sijaan erovaisuuksia yksittäisen kaupungin sisällä on tarkasteltu vain vähän. Vuoden 2020 lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan suurten kaupunkien keskusta- ja reuna-alueiden välillä on selkeitä eroja kulttuurin harrastamisessa – keskustassa asuvat nuoret harrastivat kulttuuria monipuolisemmin kuin lähiöissä asuvat. Lähiöissä asuvien nuorten kulttuurin harrastaminen oli myös yksipuolisempaa kuin nuorten, jotka asuivat pienissä kaupungeissa tai niiden lähialueilla. (Salasuo ym., 2020.) Espoolaislasten ja -nuorten ohjattua harrastamista tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että korkeakoulutettujen osuus alueella oli yhteydessä harrastamisen yleisyyteen eli alueilla, joissa korkeakoulutettujen osuus oli kaupungin keskiarvoa pienempi, harrastamattomuus oli todennäköisempää. Toisaalta alueen keskitulon mukaan eroja harrastuneisuudessa Espoossa ei esiintynyt. (Varis, 2023.) Helsingissä on havaittu aiemmin selkeitä alueellisia eroja taiteen varhaiskasvatukseen tai perusopetuksen yleiseen tai laajaan taiteen oppimäärään osallistumisessa. Esimerkiksi vuonna 2016 viidennes Helsingin 7–18-vuotiaista osallistui taiteen perusopetukseen, mutta peruspiirien väliset erot osallistumisasteessa vaihtelivat 48 prosentin ja 5 prosentin välillä. Alueelliset erot olivat vielä suuremmat taiteen varhaiskasvatuksessa. (Vismanen ym., 2016.) Ohjatun liikunnan harrastamisen osalta voidaan todentaa vastaavia eroja, kun tarkastellaan helsinkiläisten 13–15-vuotiaiden omistamien kilpa- tai harrastuslisenssien pohjalta rakennettua harrastusindeksiä: Tietyillä Helsingin osa-alueilla ikäryhmästä vain viidenneksellä oli jokin kilpa- tai harrastuslisenssi keväällä 2024, kun toisilla alueilla osuudet kipusivat melkein 80 prosenttiin. Tilanne eriytyy selkeästi asuinalueen sosioekonomisen aseman mukaan: Noin 65 prosenttia nuorista korkeimman sosioekonomisen aseman asuinalueella omisti seuralisenssin, kun heikoimman sosioekonomisen aseman asuinalueilla osuus jäi vain 33 prosenttiin. (Olympiakomitea ja lajiliitot, Suomisport, 2024.)

Lukuisten kansainvälisten tutkimusten mukaan sekä liikunnan että taiteen ja kulttuurin harrastaminen on tyypillisempää korkeamman sosioekonomisen aseman asuinalueilla tai ydinkeskustoissa ("cosmopolitan neighborhoods"). Yleensä alueellisia eroja harrastamisessa selitetään alueen väestön sosioekonomisella rakenteella (Bourdieu, 1973; Mak ym., 2020; Parkinson & White, 2013). Kansainvälisesti on kuitenkin tutkimusnäyttöä erityisesti aikuisten harrastamisen osalta siitä, että vaikka yksilöiden sosioekonominen ja -demograafinen tausta huomioidaan, asuinalueiden väliset erot harrastamisen yleisyydessä silti säilyvät (Evans, 2016; Faber & Sharkey, 2015; Mak ym., 2020; Mak ym., 2021). Näin ollen yksilön harrastuskäyttäytymistä voikin selittää jopa suureltakin osin naapuruston vaikutus (Faber & Sharkey, 2015).

Asuinalueen itsenäistä merkitystä harrastamiselle voidaan lähestyä ainakin sekä asuinalueen fyysisten olosuhteiden että sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvien mekanismien näkökulmasta. Yhtäältä kaupunkiympäristö ja asuinalueen fyysiset rakenteet voivat vaikuttaa alueella asuvien ihmisten käyttäytymiseen suoraan (Duncan & Kawachi, 2018). Asuinalueen fyysisten olosuhteiden merkitystä harrastuskäyttäytymiselle saattavat selittää esimerkiksi harrastuspaikkojen saavutettavuus joukkoliikennetyksin tai kävellen, harrastuspaikkojen houkuttelevuus ja niiden fyysiset rakenteet sekä alueen harrastustoiminnan tarjonta ja palvelut. Myös asuinalueen turvallisuus ja vakaus voivat muovata asuinalueen ihmisten harrastuskäyttäytymistä. (Evans, 2016; Mak ym., 2021.) Toisaalta asuinalueen asukkaiden keskinäisellä vuorovaikutuksella voi olla merkitystä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen mekanismeilla tarkoitetaan alueen muiden asukkaiden asenteiden, roolimallien ja muun käyttäytymisen heijastumista omaan harrastamiseen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi alueen asukkaiden keskinäisen vuorovaikutuksen myötä syntyvää parempaa tietoisuutta tietyistä harrastusmahdollisuuksista tai kannustusta joidenkin harrastusten pariin, jotka ovat alueella asuvien keskuudessa suosittuja. (Galster, 2012.) Esimerkiksi lapsille ja nuorille vertaisryhmällä voi olla keskeinen vaikutus.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä voidaan käsitteellistää sosiaalisen pääoman teoriaa (Coleman, 1988; Putnam, 2001) soveltaen, jolloin asuinalueen merkitys lasten ohjatussa harrastustoiminnassa rakentuu kolmen mekanismin – tiedon, sosiaalisen tuen ja yhteisöllisyyden – kautta. An ja Western (2019) ovatkin kirjoituksessaan esimerkein havainnollistaneet näiden mekanismien merkitystä harrastustoiminnassa. Ensinnäkin asukkaat, jotka asuvat korkean sosiaalisen koheesion asuinalueilla, jakavat muita yleisemmin tietoa asuinalueen harrastusmahdollisuuksista toisilleen, jolloin perheen todennäköisyys löytää sopivia harrastusmahdollisuuksia lapsille kasvaa. Toiseksi korkean sosiaalisen koheesion asuinalueilla asuvat perheet osallistuvat muita todennäköisemmin harrastustoiminnan erilaisiin kustannuksiin, kuten auttamalla kuljetuksissa, osallistumalla vapaaehtoistoimintaan tai auttamalla muuten alueen muita perheitä harrastustoiminnan osalta. Lisäksi vahvan sosiaalisen koheesion asuinalueilla esiintyy vahvempaa yhteisöllisyyttä mikä näkyy esimerkiksi siten, että alueella on tarjolla muita alueita yleisemmin kerhoja, tapahtumia tai muuta harrastustoimintaa, mikä puolestaan luo puitteita alueen lasten harrastamiselle. Yhteisöllisyys myös vahvistaa alueen turvallisuutta ja vakautta, mikä puolestaan voi edistää lapsen osallistumista harrastuksiin. (An & Western, 2019.)

Alueen sosiaalisen pääoman merkityksen harrastamiselle on havaittu näkyvän erityisesti silloin, kun yksilön sosioekonominen tausta on alueesta poikkeava, siis matalampi tai korkeampi kuin alueella asuvan väestön sosioekonominen asema keskimäärin (Galster ym., 2010; Mak ym., 2020). Alueen merkitys kuitenkin näyttäytyy näissä tilanteissa eri tavoin. Esimerkiksi korkeamman sosioekonomisen aseman alueen paremmat harrastusmahdollisuudet ja vahvempi sosiaalinen koheesio harrastamisen ympärillä voivat kannustaa matalamman sosioekonomisen taustan omaavaa osallistumaan har-

rastuksiin. Toisaalta korkean sosioekonomisen taustan omaavilla asuinalueen merkitys ei välttämättä näy samoin, sillä he tyypillisesti haluavat asuinalueesta riippumatta ylläpitää harrastamiseen liittyviä mieltymyksiään ja toiveitaan ja siksi asuessaan matalan sosioekonomisen aseman asuinalueella saattavat nähdä enemmän vaivaa osallistuakseen harrastuksiin (Galster ym., 2010; Mak ym., 2020). Vastaavia havaintoja on tehty myös lasten ja nuorten ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa: Amerikkalaisessa kansallisesti yleistettävissä pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että lapset, jotka asuivat vahvan sosiaalisen koheesion asuinalueilla, osallistuvat muita yleisemmin ohjattuun harrastustoimintaan (An & Western, 2019), mutta toisaalta ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen on todettu olevan muita vähäisempää niillä perheillä, jotka asuvat asuinalueilla, joissa lapsille suunnattua harrastustoimintaa on keskimääräistä vähemmän tarjolla (Bennett ym., 2012).

Yhtäältä on myös todettu, että matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla asuvat kokevat muita yleisemmin psykologisia esteitä harrastustoimintaan osallistumiselle, kuten itseluottamuksen puutetta ja pelkoa siitä, ettei ole ominaisuuksiltaan sopiva osallistumaan harrastuksiin. Tämä puolestaan vaikuttaa harrastustoimintaan osallistumisen halukkuuteen kielteisesti. (Bunting ym., 2008; Fancourt, 2020.) Alueen sosiaalisen koheesion merkitys harrastamiselle voi vaihdella sukupuolen, iän tai etnisen taustan mukaan, joskin näistä on tehty myös risteäviä havaintoja ja osa tutkimuksista ei ole löytänyt eroja taustatekijöiden mukaan. Esimerkiksi joissain tutkimuksissa on tunnistettu, että alueen vahvempi sosiaalinen koheesio on erityisen hyödyllistä tytöille, kun taas toisissa sen on havaittu tukevan erityisesti poikien hyvinvointia. (Kling ym., 2005; Kling ym., 2007; Leventhal & Brooks-Gunn, 2003; Popkin ym., 2010.) Eroja tuloksissa saattavat selittää esimerkiksi erot yhteiskunnallisissa konteksteissa, joissa tutkimukset on toteutettu.

Asuinalueen fyysisisiin ominaisuuksiin liittyen harrastamiseen ja alueisiin keskeisesti linkittyvä ulottuvuus on nuorten kokemus siitä, millaiset mahdollisuudet harrastamiseen konkreettisesti omalla asuinalueella ovat, esimerkiksi sijaitsevatko kiinnostavat harrastuspaikat riittävän lähellä ja tiedetäänkö alueen vapaa-ajanviettomahdollisuuksista ylipäättäen. Vaikka tässä tutkimuksessa ei raportoitukaan nuorten kokemusta harrastusmahdollisuuksista sen tarkemmin, toteutettiin analyysit myös niin, että mallinnukseen sijoitettiin mukaan asuinalueen koettuja harrastusmahdollisuuksia kuvaava muuttuja samanaikaisesti perheen ja asuinalueen sosioekonomisten tekijöiden lisäksi. Tuloksena oli, että pääsääntöisesti sekä asuinalueen koetut harrastusmahdollisuudet että asuinalueen sosioekonominen asema säilyttivät itsenäiset yhteydet ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiseen.

Tutkimuksessa hyödynnettiin koetuista harrastusmahdollisuuksista muodostettua summamuuttujaa (katso tarkemmin luku 3.3.3), mutta ymmärryksen syventämiseksi tarkasteltiin myös ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen yhteyttä harrastusmahdollisuuksia kuvaavan summamuuttujan yksittäisiin väittämiin. Yhteenvetona voidaan todeta, että viikoittain ohjatusti harrastavat nuoret kokevat muita todennäköisemmin, että asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille. He myös tietävät muita todennäköisemmin asuinalueensa harrastusmahdollisuuksista. Toisaalta viikoittain ohjatusti harrastavat nuoret kokevat muita todennäköisemmin harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana, mikä saattaa selittyä sillä, että paljon harrastavat kulkevat harrastusmatkoja säännöllisesti ja harrastuspaikkojen etäisyys kotoa näkyy konkreettisesti arjessa. Harrastamattomien nuorten osalta yhteydet kulkevat päinvastaisesti. Poikkileikkausasetelman takia ei päästä kiinni siihen, johtaako esimerkiksi tiedonpuute harrastusmahdollisuuksista harrastamattomuuteen, vai toisinpäin. Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että peruspiirien välillä on selkeitä eroja sen suhteen, miten alueen nuoret kokevat harrastusmahdollisuudet.

Tietyillä alueilla lähes puolet nuorista koki harrastusmahdollisuutensa hyväksi, kun taas joillakin alueilla vain noin neljännes koki näin. Tässä tutkimuksessa myös havaittiin, että kokemus alueen harrastusmahdollisuuksista heijastuu harrastustoimintaan osallistumiseen, etenkin liikunnan osalta.

Johtopäätöstä lähellä sijaitsevien harrastuspaikkojen merkityksestä harrastamiselle tukee myös Helsingissä tehty selvitys taiteen perusopetuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta: Selvityksessä havaittiin, että alueen sosioekonomisen profiilin ohella myös opetustarjonnan alueellisella saatavuudella ja saavutettavuudella on merkitystä lasten harrastusaktiivisuuteen. Yleisesti ottaen osallistuminen taiteen perusopetukseen oli korkeinta alueilla, joilla myös opetustarjontaa on runsaasti, opetuspaikkojen saavutettavuus julkisella liikenteellä hyvä ja väestön sosiodemografinen profiili korkea. Kuitenkin etenkin laajan opetustarjonnan läheisyydessä osallistuminen saattoi kivuta selvästi keskimääräistä korkeammalle myös sellaisilla alueilla, jotka eivät sijoitu alueiden välisessä vertailussa sosioekonomiselta asemaltaan erityisen korkealle. Vastaavasti joillain alueilla, joissa matka-aika taiteen perusopetuksen pariin oli pitkä, jäi osallistumisaste matalaksi huolimatta siitä, että alueet olivat sosiaaliselta profiililtaan keskitasoa. Ylipäätään havaittiin, että alueiden välillä oli huomattavia eroja opetustarjonnassa, esimerkiksi musiikin osalta opetuksesta yli puolet painottui Eteläisen ja Keskeisen suurpiirin alueille, kun Itäisessä suurpiirissä vastaava osuus oli kolme prosenttia. (Vismanen ym. 2016.) Tarjonnan eriytyminen saattaa osaltaan voimistaa alueellista eriytymistä harrastamisessa. Jotta harrastamisessa esiintyviä alueellisia eroja voidaan taklata, kansainvälinen tutkimuskirjallisuus nostaa esiin, että harrastamisen edistämässä on syytä kiinnittää huomiota alueelliseen saatavuuteen, saavutettavuuteen, edullisuuteen ja alueen sosiaaliseen ympäristöön (Duncan & Kawachi, 2018; Galster ym., 2010; Mak ym., 2020). Tähän kysymykseen palataan uudestaan vielä pohdinnan loppupuolella.

Millainen rooli koululla on harrastamisen tukemisessa?

Vaikka tässä tutkimuksessa huomio on asuinalueissa, voidaan tutkimuskirjallisuuden pohjalta nostaa esiin koulu yhtenä harrastamisen kannalta keskeisenä sosiaalisena ympäristönä, joka kytkeytyy myös alueelliseen eriytymiseen. Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että lapsen altistuminen taiteelle, kulttuurille tai liikunnalle koulussa joko opetuksen, välituntitoiminnan tai muun koulun kurssitarjonnan myötä heijastuu myös vapaa-ajalle myönteisesti (Behtoui, 2019; Fredriksen ym., 2016; Smyth, 2016). Esimerkiksi irlantilais tutkimuksen keskeinen johtopäätös oli, että kattava kouluaikainen taide- ja kulttuuritarjonta lisäsi todennäköisyyttä sille, että lapset osallistuivat ohjattuun taide- ja kulttuuriharrastamiseen myös vapaa-ajalla. Yhteys säilyi senkin jälkeen, kun oli huomioitu sosioekonominen perhetausta tai sukupuoli. Samassa tutkimuksessa todettiin myös, että pienissä kouluissa opiskelevilla tai matalan sosioekonomisen asuinalueen koulujen lapsilla oli muita vähemmän mahdollisuuksia taide- ja kulttuuriharrastamiseen kouluaikana, mikä heijastui kielteisesti vapaa-ajan harrastamiseen. (Smyth, 2016.) Ruotsalaistutkimuksessa taas todettiin, että oppijat, jotka kävivät oppimistuloksiltaan parhaimpia kouluja varsinkin kaikkein vauraimmilla asuinalueilla, osallistuivat ohjattuun liikunnan tai kulttuurin harrastustoimintaan muita useammin ja säännöllisemmin myös silloin, kun taustatekijöiden, kuten syntyperän ja muun perhetaustan vaikutus otettiin huomioon (Behtoui, 2019.) Ruotsissa tutkijat ovatkin pohtineet koulujen eriytymisen merkitystä harrastamiselle, sillä sosiaalisesti integroituneessa koulussa eri taustoista tulevat oppijat voivat innostaa toisiaan osallistumaan ohjattuun harrastustoimintaan – varsinkin matalamman sosioekonomisen taustan perheiden lapset hyötyvät korkeamman sosioekonomisen perhetaustan oppilaiden sosiaalisesta ja kulttuurisesta pääomasta. Koulujen eriytyessä vertaisryhmän

tarjoamaa kannustusta harrastustoimintaan osallistumiselle ei tapahdu luontaisesti, mikä saattaa syventää harrastamisen eroja entisestään. (Behtoui, 2019; Behtoui ym., 2018; Kahlenberg, 2001.)

Suomessa on tutkittu koulujen painotusluokkien merkitystä eriytymisen näkökulmasta. Onkin havaittu, että harrastamisessa kerrytetty kulttuurinen pääoma heijastuu yläkouluvalintoihin ja päätymiseen painotusluokalle (Seppänen, 2015). Ylipäättään missä tahansa harrastuksessa opitut taidot ja tiedot edesauttavat suoraan päätymistä painotusluokalle, mutta välillisesti erityisesti ohjattu harrastustoiminta näkyy myös niin, että ajatus hakeutua painotusluokalle kumpuaa sosiaalisesta verkostosta eli harrastuksesta saaduilta kavereilta tai heidän vanhemmiltaan. Lisäksi painotusluokalle valintaa voi edesauttaa ohjatusta harrastustoiminnasta saatavat suositukset, kun taas omaehtoisesti samaa harrastusta harrastavalla ei välttämättä ole yhtäläisiä mahdollisuuksia suosituksille (Seppänen, 2015; Kosunen ym., 2024). Näin ollen ohjatussa harrastustoiminnassa hankitut taidot, tiedot ja sosiaaliset suhteet voivat toimia erittelevänä valikoimiskäytäntönä painotusluokkien soveltuvuustesteissä, mikäli ne edesauttavat painotusluokalle valituksi tulemistä (Pasu ym., 2023). Tämä valikoituminen voi puolestaan johtaa erilaistuviin koulupolkuihin (Pasu ym., 2023; Purhonen ym., 2014), mutta heijastua myös laajemmin tulevaisuuden jatkokoulutuspoluille ja työuralle. Yleisluokalla opiskeleviin nähden painotusluokilla olevien tavoitteet jatko-opintoihin ja muuhun elämään on todettu olevan selkeämpiä jo seitsemännellä luokalla, ja tätä eroa voi kasvat-
taa ohjatussa harrastustoiminnassa omaksuttu arjen selkeä aikatauluttaminen ja sen myötä myös tavoitteellisempi opiskelu (Peltola, 2023; Huilla, 2024).

Edellä kuvatut valikoimisen tavat voivat johtaa koulujen eriytymiseen myös sosioekonomisin mittarein: Valtaosa painotusluokan oppijoista on kuitenkin valtaväestön korkeakoulutetuista ja hyvin toimeentulevista perheistä, joissa myös ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on muita yleisempää (Kosunen ym., 2024). Näitä tutkimuslöydöksiä tukee myös helsinkiläisten yläkoululaisten vapaa-ajan viettoon keskittyneessä kehittämishankkeessa tehdyt havainnot. Hankkeessa painotusluokilla olleet oppilaat koostuivat pääsääntöisesti perheistä, jotka tunsivat toinen toisensa tai ainakin toistensa kaltaiset perheet ennestään ja näin he jakoivat vahvasti samankaltaisen sosiaalisen ja kulttuurin pääoman kyseisen painopisteen osalta. Painotusluokille päätymistä ohjasivat vahvasti perheen omat osin ylisukupolviset harrastamisen mallit. (Anttila, 2017.) Jako painotus- ja yleisluokkiin voi heijastua monin tavoin nuorten arkeen ja vapaa-aikaan. Tuoreessa pääkaupunkiseudulla toteutetussa tapaustutkimuksessa, joka sijoitui kahteen huono-osaisiksi luokiteltavalla asuinalueella sijaitsevaan yläkouluun, tutkijat tunnistivat neljä erilaista oppijaprofiilia, joiden vapaa-aika oli toisistaan poikkeavaa (Oittinen & Luoma, 2024). Painotusluokkaa käyvä nuori ei välttämättä tuntenut muita oppilaita oman luokkansa ulkopuolelta ja hänen vapaa-aikansa kului vahvasti ohjatun harrastustoiminnan parissa, mikä tapahtui oman asuinalueen ulkopuolella. Harrastuksen myötä myös rakentui nuoren kaveripiiri, jolloin nuori ei välttämättä tuntenut oman koulunsa lähinaapuruston nuoria. Vastaavasti samaa koulua käyvä yleisluokalla olevan nuoren, jonka perheellä ei ollut käytettävissä taloudellisia resursseja tukea harrastamista, vapaa-aika kului naapuruston lasten ja nuorten kanssa pihapeleissä, nuorisotaloilla tai muuten viettämällä aikaa pääosin oman asuintalon läheisyydessä. Jako painotus- ja yleisluokan välillä ei kuitenkaan ollut näin virtaviivainen, vaan tutkimuksessa tunnistettiin myös yleisluokalla oleva nuori, jonka vapaa-aika kului paljon aikaa vievässä ja runsaasti taloudellisia resursseja vaativassa harrastuksessa. Hänelle harrastus näyttäytyi tärkeänä tulevaisuuden tavoitteiden ja sosiaalisten suhteiden vuoksi, kun taas hän koki vieraana asuinalueella sijaitsevan nuorisotalon ja siellä hengaillevat nuoret. Päinvastaisesti myös painotusluokkaa saattoi käydä oppija, jonka perheellä oli ollut varaa tarjota ohjattu harrastus, mutta ei välttämättä yhtä kallista ja aikaa vievää.

Tällöin nuorelle jäikin runsaasti vapaa-aikaa, jonka hän vietti kotona tai vieraillemalla perhetutuilla, mutta hän saattoi olla vapaa-ajalla paljon yksin, koska oli jäänyt koulun sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle. (Oittinen & Luoma, 2024.)

Nämä esimerkkiprofiilit kuvaavat hyvin sitä, miten perheiden sosioekonominen asema, harrastuneisuus tai kouluvalinnat voivat muovata, mahdollistaa tai rajoittaa, mutta myös yhdistää ja erottaa samalla asuinalueella asuvia nuoria. Painotusluokkien merkitys suhteessa nuorten omaa asuinalueetta kohtaan nousi esille myös aiemmin jo mainitussa kehittämishankkeessa. Painotusluokille oli saatettu hakeutua pitkänkin koulumatkan päästä ja eri puolilta Helsinkiä, mutta ne eivät välttämättä palvelleet oman alueen nuoria. Yleis- ja painotusluokkien välinen ero harrastamisessa näkyi konkreettisesti matkalipuissa. Painotusluokkia käyvät oppijat saivat käyttöönsä matkakortin koulun etäisyyden takia, minkä myötä heidän mahdollisuutensa vapaa-ajan viettämiseen ja harrastamiseen eri puolilla kaupunkia myös laajenivat. Oppilaat, jotka kävivät lähikoulua, eivät välttämättä saaneet matkakorttia käyttöönsä, minkä myötä vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet kaventuivat huomattavasti ja pääsääntöisesti vain omalle asuinalueelle. Harrastusmahdollisuuksien kapeneminen kosketti varsinkin kauempana keskustassa asuvilla ja alueilla, joilla bussi oli ainoa joukkoliikenneväline. (Anttila, 2017.) Lähialueen harrastustarjonta voi siis olla erityisen keskeisessä roolissa näillä alueilla. Koulujen merkitystä harrastamiselle pohditaan vielä tarkemmin seuraavaksi, kun mietitään miten edistää harrastamisen mahdollisuuksia niin, että saavutettaisiin aiempaa paremmin kaikki ne lapset ja nuoret, jotka haluavat harrastaa.

Miksi harrastamisen yhdenvertaisuudella on merkitystä?

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että niin nuoren perheolosuhteet ja asuinalue kuin myös sukupuoli ja syntyperä määrittävät harrastamista ja sen säännöllisyyttä. Aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla pyrittiin pureutumaan juurisyihin näiden erojen taustalla. Yhteenvetona voidaan todeta, että syyt palautuvat lukuisiin tekijöihin ja limityivät niin kulttuurin, yhteiskuntaluokan, taloudellisten ja sosiaalisten resurssien kuin asuinalueen olosuhteiden ja koulun kanssa.

Mitä merkitystä näillä havaituilla eroilla on ja miksi harrastamisen yhdenvertaisuutta tulisi edistää? Voidaan ajatella, että mahdollisuuksien tasaaminen on tärkeää erityisesti niiden lasten ja nuorten kohdalla, jotka halusivat osallistua harrastuksiin, mutta eivät esimerkiksi perhetaustansa vuoksi saa mahdollisuutta siihen. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että harrastamisen ulkopuolelle jääminen saattaa jättää lapsen ja nuoren tärkeän yhteisen, jaetun kokemukspiirin ulkopuolelle, mikä heijastuu puolestaan kielteisesti kyseisten nuorten vertaisryhmiin kiinnittymiseen ja sosiaaliin suhteisiin ja vahvistaa ulkopuolisuuden tunnetta (Hjalmarsson, 2018; Hjalmarsson & Mood, 2015; Mäkinen ym., 2024; Toikka ym., 2022). Myös vanhemmat voivat kokea jopa huonoa vanhemmuutta, jos he eivät voi taata omalle lapselleen mahdollisuutta harrastaa. Ulkopuolisuuden kokemuksen lisäksi nämä nuoret saattavat jäädä paitsi harrastamisen hyvinvointivaikutuksista. Jos ja kun ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen oletetaan vaikuttavan monin eri tavoin myönteisesti osallistujien hyvinvointiin (katso luku 2), harrastustoiminnan ulkopuolelle jäävät eivät välttämättä saa näitä myönteisiä vaikutuksia osakseen. Merkitys voi olla erityisen suuri niiden lasten ja nuorten kohdalla, jotka eivät saa vastaavia hyvinvointia tukevia kokemuksia yhtä kattavasti muista sosiaalisista ympäristöistä.

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että lasten tai nuorten osallisuutta edistävään toimintaan panostaminen on resurssitehokas keino ratkaista monia heikompaan sosioekonomiseen perhetaustaan liittyviä kielteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten elämässä (Hjalmarsson, 2018; Hjalmarsson & Mood, 2015). Aiemman tutkimuksen pohjalta tiede-

tään, että harrastustoimintaan osallistumisesta on hyötyä varsinkin muita haavoittuvammassa asemassa oleville lapsille ja nuorille. Sosioekologisen teorian mukaan toisen elinympäristön, tässä tapauksessa harrastustoiminnan, tarjoama suojaava vaikutus voi puskuroida myönteisesti toisessa elinympäristössä, kuten kodissa, havaittuja haitallisia tai puutteellisia vaikutuksia hyvinvoinnin osalta (Bronfenbrenner, 1979). Tätä havaintoa tukevat lukuisat kansainväliset tutkimukset. Esimerkiksi harrastuksen ohjaajan tai muun aikuisen tuki on osoittautunut tärkeäksi varsinkin heikommista perhetaustoista lähtöisin oleville nuorille ja harrastusten kartuttamien taitojen puolestaan on havaittu heijastuvan parempaan koulumenestykseen ja oppimistuloksiin (Ashtiani & Feliciano, 2015; Marsh & Kleitnem, 2012; Larson ym., 2001; Luthar & Latendresse, 2005; Quane & Rankin, 2006; Theokas & Blotch, 2006; Stanton-Salazar, 2011; Stanton-Salazar, 2001; Steinberg, 2019). Yhtäältä ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisen on todettu olevan erityisen merkityksellistä yksinhuoltajaperheissä asuville lapsille ja nuorille siitä näkökulmasta, että sen parissa voi saada tukea aikuiselta tai roolimalliutta, mikä voi muuten puuttua arjesta (Fredricks & Eccles, 2008). Harrastustoiminnan suojaava vaikutus ja merkitys on tullut esille myös tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu väkivaltaisissa perheissä asuvia lapsia ja heidän mielen hyvinvointiaan: ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen lievensi perheoloissa koettuja mielen hyvinvoinnin haasteita (Gardner ym., 2012). Harrastamisen lisääminen heijastuu myös asuinalueille, esimerkiksi turvallisuuteen. Sosioekonomisesti heikommilla alueilla ohjatun harrastamisen mahdollisuuksien kattavan tarjonnan on havaittu esimerkiksi vähentävän nuorten häiriökäyttäytymistä (Ashtiani & Feliciano, 2015) sekä vahvistavan nuorten kouluun kiinnittymistä ja psyykkistä hyvinvointia myöhemmin nuoruudessa (O'Donnell ym., 2023).

Harrastamisen myönteisiä vaikutuksia voidaan tarkastella myös kotoutumisen näkökulmasta eli miten ohjatun harrastamisen hyödyt mahdollisesti ulottuvat elämän muille osa-alueille erityisesti ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla. Heijastevaikutuksia voi olla esimerkiksi koulutuspolulla tai muutoin yhteiskunnassa menestymiseen, sillä on havaittu, että ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen ennustaa parempaa opintomenestystä; erityisesti itse maahan muuttaneiden nuorten kohdalla hyödyt ovat suurimpia (Camacho-Thompson & Fuligni, 2014). Vastaavanlaisia harrastamisen myönteisiä vaikutuksia maahanmuuttajien yhteiskuntaan kiinnittymiselle on havaittu lukuisissa muissakin tutkimuksissa, vaikka päinvastaisiakin havaintoja on tehty (Elbe ym., 2008; Myrén, 2003; Myrén, 1999; Stodolska & Alexandris, 2004; Walseth & Fasting, 2004; Zacheus ym., 2012). Lasten ohjattuihin harrastuksiin osallistumisen on todettu tukevan myös vanhempien kotoutumista (Stodolska & Alexandris, 2004). Harrastukset saattavat muodostaa potentiaalisen areenan valtaväestön nuorten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten välisen vuorovaikutuksen lisäämiselle ja edesauttaa näin eri kulttuuritaustasta tulevien nuorten välisten kaverisuhteiden solmimista (Turjanmaa, 2017).

Miten harrastamisen mahdollisuuksia kaikille voitaisiin edistää?

Aiempi tutkimus tukee käsitystä siitä, että harrastamisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien parantaminen voi hyödyttää laajasti hyvinvoinnin edistämistä ja eriarvoisuuden vähentämistä yhteiskunnassa. Miten harrastamisen yhdenvertaisuutta sitten voidaan lisätä? Tutkimuskirjallisuus tarjoaa lukuisia keinoja harrastamisen edistämiseksi. Seuraavaksi esitellään tiiviisti näitä keinoja edeten yksilötasolta perheisiin ja tämän jälkeen asuinalueisiin ja sosiaalisiin ympäristöihin (esimerkiksi koulu tai varhaiskasvatus).

Harrastustoimintaa rakennetaan usein sillä oletuksella, että kaikki harrastajat ovat samankaltaisia keskenään (Haanpää, 2019). Kuitenkin tämä tutkimus sekä monet muut aiemmat tutkimukset (esimerkiksi Badura ym., 2021; Coulton & Irwin, 2009; Ferrar ym., 2012; Manz ym., 2016) ovat osoittaneet sen, että niin yksilölliset seikat, perhetausta kuin

asuinaluekin määrittävät harrastamista. Syyt erojen taustalla ovat moninaisia, jolloin harrastamisen edistäminenkin vaatisi sitä, että tarjontaa ja palveluita kohdennettaisiin yhä paremmin tarpeen mukaan. Lisäksi useat tutkimukset ovat todenneet, että erilaisista perhetaustoista ja erilaisilla asuinalueilla asuvien lasten ja nuorten osallistaminen harrastusryhmien suunnitteluun ja moninaisten perhetaustojen parempi huomioiminen on tärkeässä roolissa silloin, kun harrastamista halutaan edistää (Zacheus, 2011; Wickström ym., 2014; Fredriksen ym., 2022).

Tämän tutkimuksen pohjalta näyttää siltä, että yksi ryhmä, jonka vapaa-aikaa ja harrastamista tulisi ymmärtää aiempaa paremmin, ovat ulkomaalaistaustaiset tytöt. Aiempi tutkimus antaa viitteitä siitä, että etenkin muslimitaustaisten tyttöjen asemaan liittyy keskimäärin yleisemmin sellaisia tekijöitä, jotka saattavat estää heidän osallistumistaan liikuntaharrastuksiin tai ainakin tehdä siitä mutkikkaampaa. Näin ollen etenkin muslimitaustaisten helsinkiläistyttöjen ja -perheiden kokemuksia ja näkemyksiä liikuntaharrastusten mahdollisesta esteellisyydestä ja saavutettavuudesta on tärkeää selvittää eri lajien kohdalla. Toisaalta aiempaa suomalaista tutkimuskirjallisuutta esimerkiksi muiden ulkomaalaistaustaisten väestöryhmien kuin muslimitaustaisten harrastamisesta on yllättävänkin vähän. Se, että harrastusryhmät vastaavat puutteellisesti kulttuurisiin erityistarpeisiin, saattaa ilmetä maahanmuuttajataustaisten tyttöjen vähäisempänä kiinnostuksena liikuntaharrastuksiin osallistumiseen (Turjanmaa, 2017). Yhtäältä voidaan myös ajatella, että ulkomaalaistaustaisten tyttöjen liikunnan harrastamattomuus on ilmiö, johon useat eri tekijät vaikuttavat yhtä aikaa. Uunituore katsaus havaitsikin, että ulkomaalaistaustaisen väestön liikkumisen edistämisen interventiot eivät välttämättä ole tehokkaita, mikäli niitä tehdään vain yksi näkökulma kerrallaan huomioiden, sillä kyseessä on moniulotteinen haaste, jossa eri mekanismit limittyvät toisiinsa. Asianmukaisten tilojen, kurssien, ohjauksen ja neuvonnan todellinen ja koettu saatavuus vaikuttavat keskeisesti liikkumisen mahdollisuuksiin. Todellinen ja koettu saatavuus taas limittyvät useisiin tekijöihin, kuten fyysiseen ympäristöön, sosiokulttuuriin tekijöihin, viestintään sekä sosiaalisiin ja materiaalsiin resursseihin. Esimerkiksi tarjoamalla sukupuolieroteltuja tiloja tai ryhmiä, vahvistamalla koettua turvallisuutta tai lisäämällä neuvontaa ja ohjeistusta voidaan madaltaa ulkomaalaistaustaisten kokemuksia ja todellisia pääsyn esteitä ja näin samalla lieventää sosiokulttuuristen tekijöiden vaikutusta. (Sawyer ym., 2024.) Näin ollen myös ulkomaalaistaustaisten tyttöjen harrastamisen edistämistä on tärkeää lähestyä ottaen samanaikaisesti huomioon useita eri tekijöitä, jotka muovaavat tyttöjen mahdollisuutta harrastaa.

Sukupuoli ylipäätään näyttää luovan oman ulottuvuutensa harrastamiseen, mikä näkyy paitsi ulkomaalaistaustaisten tyttöjen, myös suomalaistaustaisten poikien yleisempänä harrastamattomuutena. Heidän kohdallaan myös harrastusvalinnat vaikuttaisivat olevan yksipuolisempia, esimerkiksi luovat harrastukset ovat harvinaisempia. Aiempi tutkimus osoittaa, että kulttuuriset käsitykset sukupuolille sopivista mielenkiinnon kohteista ja vapaa-ajanviettotavoista saattavat ohjata ja myös rajoittaa nuorten osallistumista harrastuksiin (Berg, 2016; Kivijärvi ym., 2018; Peltola, 2020). Tärkeä kysymys onkin, saako jokainen lapsi tai nuori mahdollisuuden kulttuurisista normeista riippumatta harrastaa sellaisia lajeja, jotka ovat hänelle kiinnostavia ja tuottavat mielihyvää. Sukupuolinormit ja niiden mukaisesti harrastuksiin ohjautuminen ovat ongelma silloin, jos ne rajoittavat valintojen horisonttia harrastamisen suhteen: Joitain vaihtoehtoja ei ehkä oteta edes huomioon, jos harrastusmuodon ei nähdä istuvan yhteen sukupuolirooleihin liittyvien odotusten kanssa. Kulttuuriset normit ovat tyyppisesti sitkeitä, mutta niitä voidaan pyrkiä purkamaan. Aikuisten ja harrastusten tarjoajien puolelta yksi keino vaikuttaa on harrastuksiin liittyvien mielikuvien avartaminen. Lisäksi keskeistä on jälleen lasten ja nuorten kuuleminen sekä heidän toiveidensa huomioiminen palvelujen tarjonnassa.

Tutkimuksen tulokset sekä tässä julkaisussa tehty katsaus aiempaan tutkimukseen osoittavat, että perhetausta kytkeytyy monin tavoin lasten ja nuorten harrastamiseen. Siksi myös vanhempien tai muiden huoltajien kokemusten entistä parempi tunnistaminen ja kuuleminen on olennaista, kun harrastamisen yhdenvertaisia edellytyksiä pyritään parantamaan. Koska harrastamiseen ja harrastamattomuuteen kietoutuvat syyt ovat moninaisia, ei pelkkä harrastustarjonnan lisääminen ole toimiva ratkaisu. Esimerkiksi taide- tai kulttuuriharrastamisen osalta havaittiin, että tarjonnan laajentumassa tyypillisesti palveluiden käyttö lisääntyy eniten niissä perheissä, joiden lapset olivat jo ennestään aktiivisimpia osallistujia, sillä näiden perheiden vanhemmat ovat usein motivoituneimpia ja myös osaavat etsiä tietoa palveluista (Dilenschneider, 2016). Sen sijaan toimenpiteitä tulisi suunnata laajuudeltaan ja teholtaan oikeassa suhteessa eri väestöryhmille (Af Ursin, 2016; Dilenschneider, 2016). Esimerkiksi matalatuloisten perheiden tai yksinhuoltajaperheiden lasten kohdalla tulee kiinnittää huomiota siihen, että huoltajien ajalliset tai taloudelliset resurssit eivät koituisi esteeksi lapsen harrastamiselle. Tutkimuskirjallisuudessa hyvinä keinoina tunnistetaan muun muassa ilmaisten harrastusvälineiden tarjoaminen, lapselle sopivien kuljetusmahdollisuuksien tarjoaminen ilman, että kulkeminen on riippuvaista huoltajasta tai välipalojen tai muiden aterioiden tarjoaminen harrastuksen yhteydessä. (Nelson ym., 2022; Whitaker ym., 2019.) Osin näitä esteitä on pyritty poistamaan nykyisessä Harrastamisen Suomen mallissa tarjoamalla maksutonta harrastustoimintaa koulupäivän yhteydessä. Silti vanhempien rooli on usein keskeinen harrastuksen valitsemisessa, sitouttamisessa tai esimerkiksi ilmoittautumisessa harrastuksiin. Muita haavoittuvammassa asemassa olevat perheet ja nuoret saattavat siksi jäädä maksuttomistakin harrastuksista ulkopuolelle. Esimerkiksi Helsingissä sosiaalityössä on havaittu, että Harrastamisen Suomen malliin liittyvä viestintä ei välttämättä aina tavoittanut kaikkia perheitä, vaan ulkopuolelle saatettiin jäädä esimerkiksi lastensuojeluasiakkuuden tai vanhempien kielitaidottomuuden vuoksi (Kilttilä, 2022). Vastaavia haasteita on havaittu muissakin tutkimuksissa (van Leeuwen ym., 2023). Maahanmuuttajataustaisten vanhempien kohdalla voi viestinnällisten haasteiden lisäksi olla kyse heidän uskontoonsa tai kulttuuritaustaansa liittyvistä esteistä lasten harrastamiselle (Trigwell ym., 2015), jolloin malli ei itsestään selvästi ratkaise näiden syiden vuoksi harrastusten ulkopuolelle jäävien lasten tilannetta. Perheen taloudellisten, ajallisten ja sosiaalisten resurssien ohella lapsen harrastamisessa on pitkälti kyse myös kulttuurisista piirteistä, kuten vanhempien lapsilleen siirtämistä arvostuksista ja mieltymyksistä vapaa-aikaa koskien, jotka taas tyypillisesti kietoutuvat yhteiskuntaluokkaan. Voidaankin pohtia, rakentuvatko lasten ja nuorten harrastamisen ehdot ylipäätään ensisijaisesti keskiluokkaisesta valtaväestön vanhemmuuskäsityksestä käsin, jolloin harrastuksiin mukaantulo ja sitoutuminen on helpompaa tietynlaisesta taustasta tuleville lapsille ja nuorille.

Palvelutarjonnan kohdentaminen on potentiaalinen keino pyrittäessä ratkaisemaan harrastamisen alueellisia eroja. Tutkimusten mukaan harrastamisen alueellisen eriytyksen ehkäisemiseksi tulee kiinnittää huomiota harrastusten alueelliseen saatavuuteen, saavutettavuuteen, edullisuuteen sekä alueen muuhun sosiaaliseen ympäristöön (Anttila, 2017; Duncan & Kawachi, 2018; Galster ym., 2010; Mak ym., 2020). On myös tunnistettu, että lasten harrastustoimintaan osallistumiseen vaikuttavat laajemmin yhteiskunnalliset olosuhteet, kuten asuinalueen koettu turvallisuus (Anttila, 2017; Nelson ym., 2022). Nämä havainnot puoltavatkin paitsi tarvetta taata alueellisesti saavutettava ja riittävä harrastustarjonta, myös parantaa asukkaiden turvallisuuden tunnetta alueella. Palveluiden kohdentamista niille alueille, joissa harrastetaan muita vähemmän, on syytä harkita. Yhtenä ehdotuksena lasten ja nuorten harrastamisen alueellisten erojen kaventamiseen on tarjottu sitä, että harrastusmahdollisuuksia tulisi korostaa aiempaa enemmän kouluissa, jotka sijaitsevat sosioekonomisesti heikommilla alueilla (Berne-

lius, 2024; Kosunen ym., 2024). Toinen ehdotus kumpuaa puolestaan pohjoismaisista tutkimuksista, joissa havaittiin, että monikulttuurisissa ja sosiaalisesti huono-osaisissa lähiöissä asuvat nuoret osallistuivat muita vähemmän ohjattuun harrastustoimintaan (Leversen ym., 2012; Sletten, 2010; Fredriksson ym., 2019). Ratkaisua tähän selvittäneen ruotsalaistutkimuksen keskeinen johtopäätös oli se, että tarpeita ja kiinnostuksen kohteita tulee ymmärtää alueella asuvien nuorten näkökulmasta sekä räätälöidä harrastustoiminta sopeuttaen tarjonta heidän perheolosuhteisiinsa ja elämäntilanteeseensa aiempaa paremmin (Fredriksson ym., 2019).

Ylipäätään tehokkaaksi väestöryhmien välisten sosioekonomisten hyvinvointierojen kaventamisen keinoksi on tunnistettu muun muassa se, että kaikille tarjolla olevia palveluita ja toimia täydennetään kohdentamalla niitä heikommassa asemassa oleville väestöryhmille. Jotta kohdentaminen onnistuu, on olennaista paitsi systemaattisesti tunnistaa erojen taustalla vaikuttavia tekijöitä, mutta myös osallistuttaa eri väestöryhmien edustajia mukaan erojen kaventamiseksi suunnattujen toimenpiteiden eri vaiheisiin huomioiden erityisesti heikommassa asemassa olevien toiveet, tarpeet tai elinolot (Ball, 2016; Wilderink ym., 2022.) Tämän tutkimuksen näkökulmasta edellä oleva tarkoittaisi kaikkien nuorten ja vanhempien näkökulmien huomioimista aiempaa paremmin ohjatun harrastustoiminnan toimenpiteissä, mutta erityisesti tulisi huomioida esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten tyttöjen, yksinhuoltajaperheissä asuvien tai matalan sosioekonomisen asuinalueen alueella asuvien näkökulmat.

Kun harrastustoimintaa tarjotaan kaikille, kuten esimerkiksi kouluissa tapahtuva harrastustoiminta, voidaan tukea kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta erityisesti niiden lasten ja nuorten, jotka eivät harrastustoimintaan muuten pääse osalliseksi (Martin, 2017; Toikka, 2022). Koulujen ja varhaiskasvatuksen roolia ohjatun harrastamisen mahdollistamisessa onkin syytä pohtia, vaikka koulut tai varhaiskasvatuspalvelut eivät yksin voi ratkoa väestöryhmien välisiä eroja harrastamisessa. Kouluympäristön hyödyntämisestä harrastamisen edistämiseksi on saatu hyviä kokemuksia myös Helsingissä, kun nuoriso-ohjaajia sijoitettiin kouluihin, jolloin heidän toteuttamansa vapaa-ajan ohjaus tavoitti kattavasti koko ikäluokan perhetaustasta riippumatta (Anttila, 2017).

Perhetaustan mukaiset erot harrastamisessa voivat revetä varsinkin kesäisin tai kouluajan ulkopuolella muiden lomien yhteydessä (Smyth, 2016). Harrastusmahdollisuuksien ja erilaisten sosiaalisten aktiviteettien tarjoamisen etenkin koulujen lomakoina on esitetty myötävaikuttavan erityisesti pienituloisten perheiden lasten hyvinvointiin, sillä heillä ei välttämättä ole yhtäläisiä mahdollisuuksia vapaa-ajan aktiviteetteihin koulun ulkopuolella (Hjalmarsson & Mood, 2015; Knies, 2022). Etenkin tällöin voi olla tärkeää olla tarjolla matalan kynnyksen harrastustoimintaa tai harrastuskokeiluita muissa ympäristöissä kuin koulussa. Matalan kynnyksen harrastuskokeilujen kautta ei kuitenkaan välttämättä pystytä tarjoamaan yhtä kattavaa tarjontaa, vaan ulkopuolelle saattavat jäädä kalliimmat harrastukset, jotka kuitenkin saattavat olla niitä harrastuksia, joita lapset ja nuoret haluavat harrastaa. Tällöin voi olla riskinä se, että näihin toimintoihin osallistuvat lapset ja nuoret saavat harrastukseksi ”jotain”, mutta ei välttämättä sitä, mikä olisi heille erityisen mieluisaa (Toikka ym., 2022.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimuskirjallisuus tunnistaa tehokkaiksi keinoiksi edistää harrastamista sekä toimenpiteiden kohdentamisen oikeassa suhteessa eri väestöryhmille mutta myös erilaisista taustoista ja asuinalueilta tulevien lasten ja nuorten sekä perheiden osallisuuden parantamisen osana toimenpiteiden suunnittelua. Myös alueellinen näkökulma tulisi ottaa huomioon aiempaa paremmin harrastustoimintaa suunniteltaessa. Lisäksi kouluilla ja varhaiskasvatuksella voi olla merkityksellinen rooli harrastustoimintaan sitouttamisessa.

Tämä tutkimus syvensi ymmärrystä nuorten harrastamisesta, mutta antaa ideoita myös jatkotutkimuksille

Tämän tutkimuksen avulla saatiin aiempaa syvällisempi käsitys helsinkiläisnuorten ohjattuun harrastamiseen yhteydessä olevista tekijöistä sekä siitä, millaisia juurisyytä ryhmien välisten erojen taustalla mahdollisesti on. Ohjattuun harrastustoimintaan osallistumiseen vaikuttavat monet tekijät sosioekologisen ajattelun mukaisesti yksilöllisistä tekijöistä laajempiin yhteiskunnallisiin tekijöihin. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vain osaa harrastamiseen mahdollisesti yhteydessä olevista tekijöistä ja monen muun tekijän merkityksen tutkiminen jää tulevien tutkimusten tehtäväksi. Tämän tutkimuksen teoreettisena näkökulmana oli Boehnertin ja kumppaneiden (2010) kehittämä malli, jonka mukaan yksilön osallistumiseen ohjattuun harrastustoimintaan voivat vaikuttaa niin demograafiset kuin yksilölliset tekijät, vertaisryhmä, perhe, koulu sekä asuinalue. Tässä tutkimuksessa keskityttiin vain muutama näistä tekijöistä, johtuen muun muassa siitä, että tutkimuksessa käytetty aineisto ei sisältänyt kysymyksiä, joiden pohjalta tarkastella esimerkiksi vanhempien tai vertaisryhmän roolia harrastamisessa. Näiltä osin tietämystä täydennettiin kattavalla tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvalla tarkastelulla. Osallistumiseen vaikuttavat taustatekijät voivat myös risteytyä keskenään usealla eri tavalla. Siksi harrastaminen ja harrastamattomuus voivatkin selittyä erilaisilla yhtä aikaa vaikuttavilla tekijöillä. Tässä tutkimuksessa ei esimerkiksi selvitetty lasten tai nuorten yksilöllisten piirteiden merkitystä harrastamisessa. Esimerkiksi persoonallisuuteen liittyvät seikat voivat määrittää harrastustoimintaan osallistumista ja voivat limittyä muiden taustatekijöiden, kuten sukupuolen vaikutuksen kanssa (Clarke ym., 2023).

Tässä tutkimuksessa keskityttiin harrastuksista liikuntaan, taiteeseen ja kulttuuriin, jotka kattavat pääsääntöisesti suomalaisnuorten tyypillisimmät harrastukset (Aapola-Kari, 2023). Ohjattuna harrastamisena voidaan kuitenkin käsittää myös järjestötoimintaan tai yhdistyksen toimintaan osallistuminen (esimerkiksi partio, kerhot). Näin ollen se vajaa kolmannes nuorista, joilla ei tämän tutkimuksen mukaan ollut viikoittaista ohjattua harrastusta, saattaa olla mukana jossain muussa tämän tyyppisessä ohjatussa toiminnassa. Nuorista 15 prosenttia kertoikin osallistuvansa viikoittain järjestöjen tai yhdistysten toimintaan. Tämä muuttuja kuitenkin korreloi vahvasti muiden ohjatun harrastamisen indikaattoreiden kanssa eli oletettavasti järjestötoimintaan osallistuvilla on myös jokin ohjattu liikunta-, taide- tai kulttuuriharrastus.

Vaikka monet tutkimukset tukevat näkemystä siitä, että ohjattu harrastaminen edistää nuorten hyvinvointia, ei ohjattu harrastaminen ole sinällään itseisarvo hyvälle vapaaajalle. Kaikki eivät välttämättä halua harrastaa ohjatusti tai he priorisoivat muut tavat viettää vapaa-aikaa korkeammalle (Nelson ym., 2022). Myös omatoimisen harrastuksen parissa tai muunlaisten vapaa-ajan viettotapojen kautta voi saavuttaa yhtä myönteisiä tai myönteisempiäkin kokemuksia, joka edesauttavat hyvinvointia ja osallisuutta. Esimerkiksi omatoiminenkin harrastus voi olla hyvinkin yhteisöllinen ja mahdollistaa onnistumisen kokemuksia ja kuulumisen tunteita. Säännöllinen ohjattu harrastaminen voi toisinaan heijastua myös kielteisesti hyvinvointiin, mikä saa nuoren lopettamaan ohjatun harrastamisen. Intensiivinen harrastaminen saattaa esimerkiksi kuormittaa liikaa ja osa saattaa kohdata harrastuksissa myös ryhmän ulkopuolelle jäämistä, kiusaamista ja epäasiallista kohtelua (Helenius, 2019; Markkanen, 2018).

Ylipäätään voidaan pohtia, määrittykö käsitys hyvästä vapaa-ajasta liian usein keskiluokkaisen aikuisen näkökulmasta, jolloin lapsuuden harrastamisen ympäristöt ovat yhä useammin aikuisen valvomia ja ohjaamia (Gill, 2007; Holloway ym., 2014; Mose, 2016) ja onko tätä käsitystä toisinaan myös syytä haastaa. Lopulta olennaisinta on, että jokainen lapsi ja nuori saa mahdollisuuden tehdä vapaa-ajallaan itselleen mieluisia ja

hyvinvointia vaalivia asioita. Ohjatun harrastamisen kohdalla keskeistä on se, että harrastukseen mukaan pääseminen ei jää kiinni mahdollisuuksien eriarvoisuudesta, oli kyse sitten nuoren sukupuolesta, syntyperästä, perhetaustasta tai asuinalueesta. Yhä tärkeämpää onkin tunnistaa se osuus lapsista ja nuorista, jotka haluaisivat harrastaa ohjatusti, mutta eivät saa siihen yhtäläisiä mahdollisuuksia esimerkiksi sukupuolen, perhetaustan tai asuinalueensa vuoksi.

Yksi tämän tutkimuksen vahvuuksista on se, että tässä peilattiin harrastamisessa tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä. Näin ollen pystyttiin muodostamaan aiempaa selkeämpi kuva siitä, miten ohjattu harrastaminen on kehittynyt eri ryhmien kohdalla ja ovatko väestöryhmien väliset erot mahdollisesti kaventuneet. On kuitenkin syytä huomioida, että tarkastellun ajanjakson väliin ajoittui koronapandemia ja siitä seuranneet poikkeusolot, jolloin muun muassa harrastustoimintaan kohdistui voimakkaitakin sulkua- ja rajoitustoimenpiteitä. Tämä voi myös selittää osin sitä, miksi väestöryhmien väliset erot ovat pysyneet pitkälti samanlaisina vuosien 2019 ja 2023 välisenä aikana. Näyttää siltä, että harrastusten ulkopuolelle jääminen kasvoi pandemia-aikana erityisesti niissä väestöryhmissä, jotka harrastivat muita vähemmän jo ennestään. Väestöryhmien välisissä eroissa on kuitenkin tapahtunut sittemmin kaventumista, ja muutos on ollut myönteistä erityisesti niissä ryhmissä, jotka harrastavat muita vähemmän. Ohjatun harrastamisen osallistumisastetta onkin syytä seurata jatkossakin eri väestöryhmien näkökulmasta.

Kaiken kaikkiaan tunnistetuista puutteista huolimatta tämä tutkimus pystyi tarkastelemaan lukuisten erilaisten taustatekijöiden yhteyttä erityyppiseen ohjattuun harrastamiseen laajalla helsinkiläisnuorten aineistolla. Vahvuutena voidaan pitää myös sitä, että eri tekijöiden välisiä yhteyksiä tarkasteltiin niin, että useat mahdolliset selittävät tekijät olivat samanaikaisesti mallinuksissa mukana. Analyysit tehtiin myös erikseen sukupuolittain, jolloin pystyttiin tuottamaan tarkempaa näkökulmaa harrastamisen sukupuolittuneisuuteen, mutta myös syntyperän merkitykseen harrastamisessa. Tutkimuksessa huomioitiin ajallinen ulottuvuus kolmelta eri mittausajankohdalta, vaikka samojen nuorten harrastamista ei seurattu pitkittäisesti. Lisäksi ohjattuun harrastustoimintaan osallistumista ja osallistumattomuutta tarkasteltiin useasta eri näkökulmasta huomioiden niin monipuolisesti ja säännöllisesti harrastavat kuin myös ei koskaan tai epäsäännöllisesti harrastustoimintaan osallistuvat. Myös alueellisia eroja tarkasteltiin useasta eri näkökulmasta ja pystyttiin näin tunnistamaan tiettyjä alueita Helsingissä, joissa ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen jää muita vähäisemmäksi.

6 Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tulokset kertovat, että helsinkiläisnuorten ohjatun harrastamisen polut eriytyvät yksilöön, perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden takia. Tämä tarkoittaa, että nuoren mahdollisuus päästä mukaan ja sitoutua ohjattuun harrastamiseen näyttäytyy erilaiselta riippuen esimerkiksi sukupuolesta tai syntyperästä tai siitä, millaisessa perheessä tai millä asuinalueella hän elää. Vaikka keskimäärin helsinkiläisnuorten ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen on viime vuosina yleistynyt, ovat väestöryhmien väliset erot yhä säilyneet sitkeinä varsinkin liikunnan harrastamisessa. Myönteistä on toisaalta se, että ohjatun harrastamisen ulkopuolella olevien osuus on laskenut erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa ei se on ollut muita korkeampi ja näin erot väestöryhmien välillä ovat kaventuneet.

Tulokset osoittavat, että helsinkiläisnuoret, jotka asuvat korkeamman sosioekonomisen taustan perheissä, molempien vanhempien kanssa ja harrastusmahdollisuuksiltaan tai sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan. Tämä pätee erityisesti puhuttaessa ohjatun liikunnan harrastamisesta. Lisäksi tulokset osoittavat, että ohjattuun harrastustoimintaan osallistuminen eriytyy sekä sukupuolen että syntyperän mukaan. Ulkomaalaistautaiset tytöt osallistuvat muita harvemmin ohjattuun liikunnan harrastamiseen, mutta toisaalta suomalaistautaiset pojat harrastavat muita harvemmin ohjatusti taidetta tai kulttuuria. Nämä ryhmät myös yleisemmin harrastavat epäsäännöllisesti tai jäävät ohjattujen harrastusten ulkopuolelle. Asuinalueiden väliset erot harrastamisessa ovat Helsingissä selkeitä: Joissakin peruspiireissä yli 80 prosenttia nuorista on viikoittain mukana ohjatussa harrastustoiminnassa, kun toisissa peruspiireissä osuus jää alle 60 prosentin. Huomionarvoista on, että asuinalueen sosioekonomisen aseman merkitys nuoren harrastamisen todennäköisyydelle säilyy senkin jälkeen, kun on huomioitu yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät.

Aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että ohjattuun harrastamiseen osallistumisella on lukuisia myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen niin lyhyellä kuin pidemmälläkin aikavälillä. Potentiaalia hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja edistämiseksi on tunnistettu olevan erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka ovat muita haavoittuvammassa asemassa. Yksilöiden hyvinvoinnin kohenemisellä on merkitystä inhimillisellä tasolla, mutta myönteisten vaikutusten voidaan ajatella heijastuvan laajemminkin yhteiskuntaan. Nämä havainnot puoltavat tarvetta tasata eri taustoista tulevien nuorten mahdollisuuksia harrastaa sekä pyrkiä kaventamaan näin eroja harrastuksiin osallistumisessa.

Tehokkaaksi keinoksi edistää harrastamista tutkimuskirjallisuus tunnistaa eri toimenpiteiden kohdentamisen oikeassa suhteessa eri väestöryhmiin. Tämän tutkimusten tulosten pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että yhteiskunnallisia toimenpiteitä tai interventioita on syytä erityisesti kohdentaa matalan sosioekonomisen aseman perheisiin tai yksinhuoltajaperheisiin, mutta myös niille asuinalueille, joissa perheiden sosioekonominen asema on keskimäärin matala tai koetut harrastusmahdollisuudet ovat heikot. Lisäksi toimenpiteissä tulee ottaa aiempaa paremmin huomioon sekä sukupuolen että syntyperän merkitys.

Toisaalta keskeiseksi harrastamisen edistämisen keinoksi aiempi tutkimus tunnistaa myös lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisen osana harrastustoiminnan ja -tarjonnan kehittämistä. Kun tavoitteena on parantaa eri taustoista tulevien lasten ja nuorten osallistumista harrastuksiin, tulee heidät aiempaa vahvemmin myös ottaa mukaan suunnitteluun. Lasten ja nuorten osallistamisen lisäksi vanhempien näkökulma tulisi huomioida aiempaa paremmin. Perheiden ajalliset tai taloudelliset resurssit,

kulttuuriset tekijät sekä arvot ja asenteet määrittävät olennaisesti sitä, että miten lapset viettävät vapaa-aikaa. Alueellinen näkökulma tulee ottaa harrastamista edistäviä toimia suunniteltaessa vahvasti huomioon. Lisäksi on syytä pohtia koulun ja varhaiskasvatuksen roolia harrastustoimintaan sitouttamisessa. Tämä voi olla merkityksellistä erityisesti niiden lasten ja nuorten kohdalla, jotka eivät saa harrastamisen mallia tai tukea siihen kotoaan.

Lähes kolmanneksella helsinkiläisnuorista ei ole lainkaan säännöllistä ohjattua harrastusta. Jos pyrkimyksenä on taata jokaiselle ohjattu harrastus, on tulevien toimenpiteiden syytä edistää heidän mahdollisuuksiaan osallistua ohjattuun harrastustoimintaan. Toisaalta tutkimuksissa on myös havaittu se, että osa lapsista ja nuorista ei halua mukaan ohjattuihin harrastuksiin tai osa on saattanut harrastaa aiemmin, mutta on jo ehtinyt lopettaa. Jatkotutkimuksen tulisi tunnistaa aiempaa paremmin se joukko nuoria, jotka kohtaavat esteitä harrastuksiin osallistumiselle esimerkiksi sukupuoleen, syntyperään, perhetaustaan tai asuinalueeseen liittyvien syiden takia. Yhtäältä on myös syytä käydä laajempaa ja syvällisempää yhteiskunnallista keskustelua siitä, missä määrin ohjatun harrastamisen sallitaan eriytyä edellä mainittujen tekijöiden mukaan.

Lähteet

Aineistolähteet

THL/Kouluterveyskysely, vuodet 2019, 2021 ja 2023

Tilastokeskus, Väestön koulutus rakenne

Kirjallisuuslähteet

- Aapola-Kari, S. (Toim.) (2023).** Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Helsinki. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:8. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 74
- Aarseth, H. (2016).** 'A sound foundation? financial elite families and egalitarian schooling in Norway'. Teoksessa: Maxwell, C. & Aggleton, P. (toim.), *Elite Education. International Perspectives*, London: Routledge, pp. 79–91.
- Agergaard, S. (2015).** Religious culture as a barrier? A counter-narrative of Danish Muslim girls' participation in sports. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*. 8. 1–12. [10.1080/2159676X.2015.1121914](https://doi.org/10.1080/2159676X.2015.1121914).
- Allardt, E., Littunen, Y. & Jyrkilä, F. (1958).** Nuorison harrasukset ja yhteisön rakenne. WSOY.
- An, W. & Western, B. (2019).** Social capital in the creation of cultural capital: Family structure, neighborhood cohesion, and extracurricular participation. *Social Science Research*. 81. 192–208. doi: [10.1016/j.ssresearch.2019.03.015](https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2019.03.015).
- Anttila, A. (2017).** Hyvä Vapaa-aika – parasta oppia. Raportti vapaa-ajan tuen vaikutuksista nuorten sosiaalisiin suhteisiin, koulumenestykseen ja peruskoulun jälkeisiin valintoihin. Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus. Helsinki.
- Anttila, E. (2016).** Monimuotoinen ja tasa-arvoinen taidekasvatus sivistyksen tekijänä. Esitelmä. Professoriliiton syysseminaari, Kansallismuseon auditorio, Helsinki, 28.10.2016.
- Ashtiani, M. & Feliciano, C. (2015).** Access and Mobilization: How Social Capital Relates to Low-Income Youth's Postsecondary Educational (PSE) Attainment. *Youth & Society*. 50. [10.1177/0044118X15607163](https://doi.org/10.1177/0044118X15607163).
- Badura, P. Hamrik, Z. ym. (2021).** After the bell: Adolescents' organised leisure-time activities and well-being in the context of social and socioeconomic inequalities. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 75 (7). 628–636.
- Badura, P., Geckova, AM., ym. (2015).** When children play, they feel better: organized activity participation and health in adolescents. *BMC Public Health*. 15. 1090.
- Badura, P., Sigmund, E. ym. (2016).** Is Participation in Organized Leisure-Time Activities Associated with School Performance in Adolescence? *PLoS ONE*. 11(4). e0153276. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153276>
- Ball, K. (2015).** Traversing myths and mountains: addressing socioeconomic inequities in the promotion of nutrition and physical activity behaviours. *Int J Behav Nutr Phys Act*. 12:142. doi: [10.1186/s12966-015-0303-4](https://doi.org/10.1186/s12966-015-0303-4). PMID: 26572225; PMCID: PMC4647810.
- Behtoui, A. (2019).** Swedish young people's after-school extra-curricular activities: attendance, opportunities and consequences. *British Journal of Sociology of Education*. 40 (3). 340–356. <https://doi.org/10.1080/01425692.2018.1540924>

- Behtoui, A., Björklöf, M. & Strömberg, I. (2018).** The social relations and educational expectations of young people in marginalised areas: Evidence from Sweden. In Comparative perspectives on early school leaving in the European Union. (pp. 102–116). Routledge.
- Behtoui, A. (2017).** Social Capital and the Educational Expectations of Young People. *European Educational Research Journal*.16 (4). 487–503.
- Behtoui, A. & Neergaard, A. (2016).** Social Capital and the Educational Achievement of Young People in Sweden. *British Journal of Sociology of Education*. 37 (7). 947–69.
- Bennett, PR., Lutz, AC., & Jayaram, L. (2012).** Beyond the Schoolyard: The Role of Parenting Logics, Financial Resources, and Social Institutions in the Social Class Gap in Structured Activity Participation. *Sociology of Education*, 85(2), 131–157. <https://doi.org/10.1177/0038040711431585>
- Benson, P., Scales, P. ym. (2007).** Positive Youth Development: Theory, Research, and Applications. 10.1002/9780470147658.chpsy0116.
- Berg, P. (2016).** Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa. Teoksessa Berg, Päivi & Kokkonen, Marja (toim.) *Urheilun takapuoli – tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 186, 64–90.
- Berg, P. & Peltola, M. (2015).** Raising decent citizens – On respectability, parenthood and drawing Boundaries. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*. 23(1). 36–51.
- Berg, P & Salasuo, M. (2017).** Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnon kansalaisuutena. *Yhteiskuntapolitiikka*. 82 (3).
- Bernelius, V., Huilla, H., & Lobato, I. (2021).** ‘Notorious Schools’ in ‘Notorious Places’? Exploring the Connectedness of Urban and Educational Segregation. *Social Inclusion*. 9(2). 154–165. doi:<https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3838>
- Bjørnarå, HB., Westergren, T., ym. (2021).** Does organized sports participation in childhood and adolescence positively influence health? A review of reviews. *Preventive Medicine Reports*. 23. 101425. doi: 10.1016/j.pmedr.2021.101425.
- Boelens, M., Smit, MS., ym. (2021).** Impact of organized activities on mental health in children and adolescents: An umbrella review. *Preventive Medicine Reports*. 2.:101687. doi: 10.1016/j.pmedr.2021.101687
- Bohnert, A. & Randall, E. (2010).** Capturing Unique Dimensions of Youth Organized Activity Involvement. *Review of Educational Research*. 80. 10.3102/0034654310364533.
- Bourdieu, P. (1973).** Cultural reproduction and social reproduction. Teoksessa: Brown, R. (toim.) *Knowledge, Education, and Cultural Change: Papers in the Sociology of Education*. London: Tavistock. 1973. 71–112.
- Bourdieu, P. (1986).** The forms of capital. Teoksessa: Richardson, J. (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Greenwood: Westport, CT. 1986. 241–258.
- Bronfenbrenner, U. (1979).** The ecology of human development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bunting, C., Chan, TW., ym. (2008).** From indifference to enthusiasm: patterns of arts attendance in England. 2008. Arts Council England. Viitattu 11.10.2024: <https://static.a-n.co.uk/wp-content/uploads/2016/12/indifferencetoenthusiasm-ACE.pdf>
- Caetano, C., Caetano, G. & Nielsen, E. (2024).** Are children spending too much time on enrichment activities? *Economics of Education Review*. 98. 102503. 10.1016/j.econedurev.2023.102503.

- Camacho-Thompson, D. & Fuligni, A. (2014).** Extracurricular Participation Among Adolescents from Immigrant Families. *Journal of youth and adolescence*. 44. 10.1007/s10964-014-0105-z.
- Clarke, AK., Bartoli, AJ., & Omigie, D. (2023).** Exploring barriers to and drivers of participatory arts engagement in early adolescence. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/aca0000576>
- Coleman, JS. (1988).** Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*. 94:95–120.
- Coulton, C., & Irwin, M. (2009).** Parental and community level correlates of participation in out-of-school activities among children living in low income neighborhoods. *Children and Youth Services Review*, 31, 300–308.
- Crane, J. & Temple, V. (2014).** A systematic review of dropout from organized sport among children and youth. *European Physical Education Review*. 21. 114–131. 10.1177/1356336X14555294.
- Crean, HF. (2012).** Youth activity involvement, neighborhood adult support, individual decision making skills, and early adolescent delinquent behaviors: Testing a conceptual model. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 33. 175–188.
- Dagkas, S. & Quarmby, T. (2012).** Young People’s Embodiment of Physical Activity: The Role of the ‘Pedagogized’ Family. *Sociology of Sport Journal*. 29. 210–226. 10.1123/ssj.29.2.210.
- Delale-O’Connor, L., Huguley, JP.y. (2020).** Racialized Compensatory Cultivation: Centering Race in Parental Educational Engagement and Enrichment. *American Educational Research Journal*. 57(5). 1912–1953. <https://doi.org/10.3102/0002831219890575>
- Devine, F. (2004).** *Class Practices: How Parents Help Their Children get Good Jobs*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dilenschneider, C. (2016).** Why Cultural Organizations Are Not Reaching Low-Income Visitors. Know Your Own Bone verkkosivusto. Haettu 24.6.2024. <http://colleendilen.com/2016/05/18/why-cultural-organizations-are-not-reaching-low-income-visitors-data>
- Duncan,DT. & Kawachi, I. (2018).** *Neighborhoods and health (2nd ed.)*. Oxford University Press, New York. p. 372
- Dunn, JS., Kinney, DA. & Hofferth, SL. (2003).** Parental ideologies and children’s after-school activities. *American Behavioral Scientist*. 46(10): 1359–86.
- Eccles, JS. & Gootman, JA. (Eds.). (2002).** *Community programs to promote youth development*. National Academy Press.
- Edin, K., Tach, L. & Mincy, R. (2009).** Claiming Fatherhood: Race and the Dynamics of Paternal Involvement among Unmarried Men. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 621(1), 149–177. <https://doi.org/10.1177/0002716208325548>
- Eid, M. & Castaneda, A. (2023).** Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. *Valtion nuorisoneuvoston julkaisu* 73.
- Eime, RM., Young, JA., ym. (2013).** A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: Informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical activity*. 10, 98.
- Elbe, A-M., Hatzigeorgiadis, A., ym. (2018).** Acculturation through sport: Different contexts different meanings. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 16 (2). 178–190.
- Evans G. (2016).** Participation and provision in arts & culture e bridging the divide. *Culture Trends*. 25(1).2e20.

- Faber, JW & Sharkey, P. (2015).** Neighborhood effects. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd ed.). Elsevier Inc. 443–449
- Fancourt, D. & Finn, S. (2019).** What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2019. (Health Evidence Network synthesis report, No. 67.) Viitattu 11.6.2024: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK553773/>
- Fawcett L, ym. (2008).** Influences of Parents and Peers in Adolescent Leisure Activities. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*. 25(1). 32–47. <https://doi.org/10.1375/aedp.25.1.32>
- Ferrar KE, Olds TS, ym. (2012).** Social inequalities in health-related use of time in Australian adolescents. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*. 36. 378–84.
- Fletcher, T. (2019).** *Negotiating fatherhood: Sport and family practices*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Fluharty, ME., Bone, JK., ym. (2023).** Associations between extracurricular arts activities, school-based arts engagement, and subsequent externalising behaviours in the Early Childhood Longitudinal Study. *Science Reports*. 13. 13840. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-39925-6>
- Fredricks, JA. (2012).** Extracurricular participation and academic outcomes: Testing the over-scheduling hypothesis. *Journal of Youth and Adolescence*. 41(3).295–306. doi: 10.1007/s10964-011-9704-0
- Friedman, HL. (2013).** *Playing to Win: Raising Children in a Competitive Culture*. University of California Press.
- Galster, G., Atkinson, R. ym. (2010).** The Mechanism (s) of Neighborhood Effects. Theory, Evidence, and Policy Implications. Teoksessa: van Ham, M., Manley D., ym. (toim.). *Neighbourhood effects research: new perspectives*. Netherlands: Springer; 2012. p. 23–56. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2309-2_2.
- Gardner M, Browning C, & Brooks-Gunn J. (2012).** Can Organized Youth Activities Protect Against Internalizing Problems Among Adolescents Living in Violent Homes? *Journal of adolescent Research*. 22(4):662–677. doi: 10.1111/j.1532-7795.2012.00811.x.
- Gill, T. (2007).** *No fear: Growing up in a risk averse society*. London: Calouste Gulbenkian Foundation.
- Gilman, R. (2004).** Structured extracurricular activities among adolescent findings and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*. 41(1).
- Guevremont, A., Findlay, L. & Kohen, D. (2014).** Organized extracurricular activities: Are in-school and out-of-school activities associated with different outcomes for Canadian youth? *Journal of School Health*. 84 (5):317–25. doi: 10.1111/josh.12154 PMID: 24707926
- Haanpää, L. (2019).** Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asialla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 147.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (2019).** Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 61 Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 215, Kenttä Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2.
- Hanifi, R. & Huomo, M. (2020).** Lapsilla on paljon luovia harrastuksia – Tytöt jo lopettaneet, kun pojat aloittavat soittamisen. *Tieto & Trendit*. Tilastokeskus. [Lapsilla on paljon luovia harrastuksia – Tytöt jo lopettaneet, kun pojat aloittavat soittamisen | Tieto&trendit \(stat.fi\)](https://www.stat.fi)

- Harinen P. (2005).** Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Verkkojulkaisu. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, 2005. Saatavissa osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/mitahantekis.pdf>.
- Harrison, PA. & Narayan, G. (2003).** Differences in behavior, psychological factors, and environmental factors associated with participation in school sports and other activities in adolescence. *Journal of School Health*. 73(3).113–20. doi: 10.1111/j.1746-1561.2003.tb03585.x.
- Helenius, J. (2019).** “Tämän ikäisenä pitää vielä harrastaa monipuolisesti erilaisia asioita.” Vanhempien ja valmentajien näkemyksiä turvallisesta harrastusryhmästä. Raportti kyselystä ja kehittämisehdotuksista seuroille. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 8.10.2024: <https://cdn.mll.fi/prod/2019/03/07091017/Raportti-vanhempien-ja-valmentajien-urheilukyselyist%C3%A4-6.3.20191.pdf>
- Helenius, J. & Kivimäki, H. (2023).** Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023 : Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. THL. Tilastoraportti: 48/2023
- Helsingin kaupunki (2021).** Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Viitattu 11.6.2024: <https://stplattaproduct.blob.core.windows.net/strategiatalousprod/Helsingin%20kaupunkistrategia%20Kasvun%20paikka.pdf>
- Helsingin kaupunki. (2022).** Hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille. Viitattu 11.6.2024: <https://www.hel.fi/static/kanslia/hyte/helsingin-hyvinvointisuunnitelma-2022%E2%80%932025.pdf>
- Helsingin kaupunki. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala (2024).** Helsinki oppii – tulevaisuuden taidot. Koulutus 2030 Rakennamme yhdessä hyvää oppimista, hyvinvointia ja kestävää tulevaisuutta. Viitattu 11.6.2024: <https://www.hel.fi/static/kasko/helsinkioppi/helsinkioppi-tulevaisuuden-taidot.pdf>
- Helsingin kaupunki.** Hyvinvointitilastot. <https://stat.hel.fi/pxweb/fi/Hyvinvointitilastot/>
- Hjalmarsson, S. (2018).** Poor Kids? Economic Resources and Adverse Peer Relations in a Nationally Representative Sample of Swedish Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(1), 88–104.
- Hjalmarsson, S. (2023).** Pay to play? Economic constraints and participation in extracurricular activities, *European Sociological Review*. 39, 4, 586–600, <https://doi.org/10.1093/esr/jcac061>
- Hjalmarsson, S. & Mood, C. (2015).** Do poorer youth have fewer friends? The role of household and child economic resources in adolescent school-class friendships. *Children and Youth Services Review*, 57, 201–211.
- Himelfarb, I., Lac, A. & Baharav, H. (2014).** Examining school-related delinquencies, extracurricular activities, and grades in adolescents. *Education Studies*. 40(1). 81–97. doi: 10.1080/03055698.2013.821941
- Holloway, S.L., & Valentine, G. (2003).** *Cyberkids: Children in the information age*. London: Routledge.
- Holochwost, S.J., Goldstein, TR. & Wolf, DP. (2021).** Delineating the Benefits of Arts Education for Children’s Socioemotional Development. *Frontier Psychology*. 12. 624712. doi: 10.3389/fpsyg.2021.624712.
- Honkasalo, V., Harinen, P. & Anttila, R. (2007).** Yhdessä vai yksin erilaisina. Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä. Verkkojulkaisu. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura; 2007. Saatavissa osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf>.

- Huilla, H. (2024).** Nuorten tulevaisuuden toiveet ja koulu. Teoksessa: Kosunen S., Juvonen S. ym. (toim.) Koulu ja eriarvoisuus. Gaudeamus. 2024.
- Högnabba, S. & Määttä, S. (2023).** Stadin HYTE-barometri 2023 - Vuosittainen hyvinvointikertomus. Kaupunkitieto. Helsingin kaupunki. Tilastoja 2023:3. Julkaistu 8.6.2023.
- Irwin, S. and Elley, S. (2011).** Concerted cultivation? Parenting values, education and class diversity. *Sociology* 45(3): 480–95.
- Joronen, T. (2009).** Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2009/4. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Junnilainen, L. (2019).** Lähiökylä – Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Vastapaino.
- Juvonen J, ym. (2012).** The role of peer relationships in student academic and extracurricular engagement. Teoksessa: Christenson SL., ym. (toim.), Handbook of research on student engagement. Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-2018-7_18
- Kahlenberg, RD. (2001).** All together now: Creating Middle-Class Schools through public school choice. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Kallunki, J. & Purhonen, S. (2017).** Intergenerational transmission of cultural capital in Finland. *Finnish Journal of Social Research*. 10(1). 101–111. <https://doi.org/10.51815/fjsr.110769>
- Kantomaa, MT., Tammelin TH., ym. (2007).** Adolescents' physical activity in relation to family income and parents' education. *Preventive Medicine*. 44(5):410–5. doi: 10.1016/j.ypmed.2007.01.008.
- Kendig, SM. & Bianchi, SM. (2008).** Single, Cohabiting, and Married Mothers' Time With Children. *Journal of Marriage and Family*. 70: 1228–1240. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00562.x>
- Keskinen, V. & Nyholm, AS. (2012).** Nuoret Helsingissä 2011. Vapaalla, koulussa, vaikuttamassa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2012:3.
- Keskinen, V. (2001).** Kiirettä pitää. Kaverit, koti, koulu ja vapaa-aika Helsingissä 2000. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2001:10.
- Khan, A., Werner-Seidler, A. ym. (2023).** Association Between Sports Participation and Psychosocial Wellbeing of Australian Children: An 8-year Longitudinal Study. *Journal of Adolescent Health*. 73(6). 1117–1124. doi: 10.1016/j.jadohealth.2023.07.011.
- Kiltilä, K. (2022).** Lastensuojelun näkökulma Harrastamisen Suomen malliin. Sosiaalityö, Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Maisterintutkielma.
- Kivijärvi, A., Huuki, T. & Lunabba, H. (2018).** Poikatutkimus. Vastapaino. 337 sivua.
- Kling, JR., Liebman, J. ym. (2007).** Experimental analysis of neighborhood effects. *Econometrica*. 75. 83–119.
- Kling, JR., Ludwig, JK. & Lawrence, F. (2005).** Neighborhood effects on crime for female and male youth: evidence from a randomized housing voucher experiment. *The Quarterly Journal of Economics*. 120, 87–130.
- Knies, G. (2022).** Effects of Income and Material Deprivation on Children's Life Satisfaction: Evidence from Longitudinal Data for England (2009–2018). *Journal of Happiness Studies*. 23(4). 1469–1492.

- Knies, G. (2017).** Income effects on children's life satisfaction: Longitudinal evidence for England. ISER Working Paper 2017-02.
- Knies, G. (2011).** Life satisfaction and material well-being of young people in the UK. Teoksessa Stephanie L. McFall & Chris Garrington (toim.) Early findings from the first wave of the UK's Household Longitudinal Study. Colchester: Institute for Social and Economic Research, University of Essex, 15–20.
- Knifsend, CA. & Graham, S. (2012).** Too much of a good thing? How breadth of extracurricular participation relates to school-related affect and academic outcomes during adolescence. *Journal of Youth Adolescence*. 41 (3):379–89. doi: 10.1007/s10964-011-9737-4
- Kokko, S. & Martin, L. (2023).** Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1.
- Kosunen, S., Peltola, M., ym. (2024).** Johdanto: Eriytyminen ja eriarvoisuus koulussa. Teoksessa: Kosunen S., Juvonen S. ym. (toim.) *Koulu ja eriarvoisuus*. Gaudeamus. 2024.
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy (2024).** Kielitoimiston sanakirja. Viitattu 11.6.2024: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>
- Kotimaisten kielten keskus. (2024).** Sanojen alkuperästä. Harrastaa ja harras. viitattu 11.6.2024: https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksiä_ja_vastauksia/sanojen_alkuperasta/sanojen_alkuperasta_a-i/harrastaa_ja_harras
- Kuoppamäki, A. & Vilmilä, F. (2017).** ”Musta tuntui, että mulla on ohjat” – nuoret musiikillisen toimijuuden sanoittajina. *Nuorisotutkimus* 1–2/2017. 35.
- Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja.** Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. [Viitattu 20.6.2024.]
- Lankinen, M. (1984).** Nuorten harrastukset ja vapaa-aika Helsingissä 1982. Helsingin kaupungin tilastokeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 1984:1.
- Lareau, A. (2002).** Invisible inequality: Social class and childrearing in black families and white families, *American Sociological Review*. 67(5). 747–76.
- Lareau, A. (2011).** *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Lareau, A. & Weininger, EB. (2008).** ‘Time, work, and family life: Reconceptualizing gendered time patterns through the case of children's organized Activities’ *Sociological Forum*. 23(3). 419–54.
- Larson, R., Richards, M., & Sims, B. (2001).** How urban African American young adolescents spend their time: Time budgets for locations, activities, and companionship. *American Journal of Community Psychology*. 29(4). 565–597.
- Lawler, M., Heary, C., & Nixon, E. (2020).** Irish adolescents' perspectives on the factors influencing motivation in team sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2020.1795706>
- Lawler, M., ym. (2021).** Peer and parental processes predict distinct patterns of physical activity participation among adolescent girls and boys. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 20(2). <https://doi.org/10.1080/1612197X.2021.1891118>
- Lehtosaari, R. (2010).** Liikunta kansainvälisenä kielenä. Maahanmuuttajien liikuntasuhde ja näkemyksiä liikunnan vaikutuksesta kotoutumiseen. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Leinonen, KE. (2013).** Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Tutkimuksia. 2013:3. Helsingin kaupungin tietokeskus. http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_11_29_Tutkimuksia_3_13_Leinonen.pdf

Lempinen, M. (2023). Äiti harkitsi äärimmäisiä toimia lapsensa puolesta- näin harrastamisen järkyttävät hinnat piinaavat perheitä. *Urheilulehti* 11/2023. Viitattu 12.6.2024: <https://www.is.fi/urheilulehti/parhaat/art-2000009457342.html>

Leventhal, T. & Brooks-Gunn, J. (2003). Moving to opportunity: an experimental study of neighborhood effects on mental health. *American Journal of Public Health*. 93. 1576–1582.

Leveresen, I., Danielsen, AG., ym. (2012). Basic psychological need satisfaction in leisure activities and adolescents' life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*. 41. 1588–99.

Liikuntalaki 390/2015

Logan, SW., Kipling Webster, E. ym. (2015). Relationship between fundamental motor skill competence and physical activity during childhood and adolescence: A systematic review. *Kinesiology Review*. 4. 416–426.

Luthar, SS., & Latendresse, SJ. (2005). Children of the affluent: Challenges to well-being. *Current Directions in Psychological Science*. 14(1). 49–53. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00333.x

Lähteenmaa, J. (2021). Lasten ja nuorten harrastamisen esteet ja kannustimet sekä vaikutukset elämänlaatuun. Tiedollisia elementtejä Helsingin harrastamisen mallin tueksi (pdf). Helsingin kaupungin kaupunkitieto. Työpapereita 2021:1. Julkaistu 6.9.2021.

Mahoney, JL., Larson, RW., & Eccles, JS. (toim.). (2005). Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after-school and community programs. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Mak, HW., Coulter, R. & Fancourt, D. (2021). Associations between neighbourhood deprivation and engagement in arts, culture and heritage: evidence from two nationally-representative samples. *BMC Public Health*, 1685. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-11740-6>

Mak, HW., Coulter, R. & Fancourt D. (2020). Does arts and cultural engagement vary geographically? Evidence from the UK household longitudinal study. *Public Health*. 185:119–26. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2020.04.029>.

Mak, HW. & Fancourt, D. (2021). Do sociodemographic factors predict children's engagement in arts and culture? Comparisons of in-school and out-of-school participation in the Taking Part Survey. *PLoS ONE* 16(2): e0246936. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246936>

Manning A. (2019). The age of concerted cultivation: A Racial Analysis of Parental Repertoires and Childhood Activities. *Du Bois Review: Social Science Research on Race*. 16(1):5–35. doi:10.1017/S1742058X19000080

Manz, K., Krug, S., Schienkewitz, A. ym. (2016). Determinants of organised sports participation patterns during the transition from childhood to adolescence in Germany: results of a nationwide cohort study. *BMC Public Health*. 16, 939. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3615-7>

Markkanen E. (2018). ”Jos siel ois joku kaveri” Lasten ja nuorten kokemuksia liikuntaharrastuksista. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 11.6. 2024: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/turvallinen-ja-viihtyisa-harrastusryhma/lasten-ja-nuorten-liikuntaharrastuksia-kartoittavan-kyselyn-tulokset/>

Martin, M. (2017). Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa. Huoltajien taustat ja kokemukset taide- ja kulttuurikasvatukseen osallistumisen määrittäjinä. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston CERADA-tutkimuskeskus ja ArtsEqual-hanke. Viitattu 14.6. 2024: <https://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Osallisuustutki mus+%28PDF%29/031233d9-47af-4bc7-af47-c81ec37181d4?version=1.0>

- McElroy, E., McIntyre, J.C., ym. (2019).** Mental health, deprivation, and the neighborhood social environment: a network analysis. *Clinical Psychology Science*. 7(4):719–34. <https://doi.org/10.1177/2167702619830640>.
- McNeal, R.B. (1998).** High School Extracurricular Activities: Closed Structures and Stratifying Patterns of Participation. *The Journal of Educational Research*. 91(3). 183–191. <https://doi.org/10.1080/00220679809597539>
- Mendonça, G., Cheng, L.A.y. (2014).** Physical activity and social support in adolescents: A systematic review. *Health Education Research*. 29. 822–839.
- Merikivi, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) (2016).** Media hanskassa –lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Nuorisotutkimusseura. Verkkodokumentti. Viitattu 11.6.2024: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf
- Molinuevo, B., Bonillo, A., ym. (2010).** Participation in extracurricular activities and emotional and behavioral adjustment in middle childhood in Spanish Boys and Girls. *Journal of Community Psychology*. 38: 842–857. <https://doi.org/10.1002/jcop.20399>
- Mose, TR. (2016).** *The Playdate. Parents, Children and the New Experience of Play*, New York: New York University Press.
- Mukherjee, U. (2022).** “Only so that my daughter gets exposure to the culture”: Ethnic leisure practices and intangible cultural heritage in British Indian diasporic families, *Loisir et Société / Society and Leisure*, DOI: 10.1080/07053436.2021.1999089
- Mukherjee, U. (2020).** Towards a Critical Sociology of Children’s Leisure. *International Journal of Sociology Leisure*. 3. 219–239. <https://doi.org/10.1007/s41978-020-00060-5>
- Myllyniemi, S. (2009).** Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 92. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, S. (toim.) (2015).** Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 54.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. (2013).** Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140, verkkojulkaisuja 64.
- Myrén, K. (2003).** Kohtaamisia liikunnan kentällä - liikunnan suvaitsevaisuushankkeiden arviointia 1996–2002. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 143. LIKES-tutkimuskeskus. Jyväskylä.
- Myrén, K. (1999).** POIS PAITSIOSTA – maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajan vietto Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 122. LIKES-tutkimuskeskus. Jyväskylä.
- Mäkinen, L., Virmasalo, I., Hirvonen, M. & Valoisat-ryhmä (2024).** ”Köyhyys on mahdollisuuksien puutetta” – kansatutkimus lapsuudessa koetusta köyhyydestä ja köyhyydessä pärjäämisestä Itlan raportit ja selvitykset 2024:1
- Määttä, S. (2022).** Aktiivit, passiivit, omatoimiset, epäsäännölliset ja ohjatut – Helsingiläisnuorten joukosta voidaan tunnistaa viisi liikunnan harrastajaprofiilia. Kvartti. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Julkaistu 7.6. 2022. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/aktiivit-passiivit-omatoimiset-epasaannolliset-ja-ohjatut-helsingilaisnuorten-joukosta-voidaan>
- Määttä, S. (2021).** Mitä Kouluterveyskysely kertoo lasten ja nuorten harrastuksista ja harrastusmahdollisuuksista Helsingissä? Kvartti. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Julkaistu 16.6. 2022. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/mita-kouluterveyskysely-kertoo-lasten-ja-nuorten-harrastuksista-ja-harrastusmahdollisuuksista>

Määttä, S. (2023). Kouluterveyskysely 2023 - Helsinkiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Tilastoja 2023: 6. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_10_26_Tilastoja_6_Maatta.pdf.

Määttä, S., Savolainen, T. ym. (2024). Näin helsinkiläislapsen ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja käyttävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta. Kaupunkitieto. Julkaistu 09.10.2024. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/nain-helsinkilaislapset-ja-nuoret-liikkuvat-harrastavat-seuroissa-ja-kayttavat-liikuntapaikkoja>

Nelson, IA. (2016). Why After School Matters. Rutgers University Press.

Nelson, H. J., Spurr, S., & Bally, J. M. G. (2022). The Benefits and Barriers of Sport for Children From Low-Income Settings: An Integrative Literature Review. Sage Open, 12(1). <https://doi.org/10.1177/21582440221087272>

Nuorisolaki 955/2022

O'Donnell, AW., Redmond, G. ym. (2023). Extracurricular activity participation, school belonging, and depressed mood: a test of the compensation hypothesis during adolescence. Applied Developmental Science, 1–16. <https://doi.org/10.1080/10888691.2023.2260745>

Oittinen, R. & Luoma, T. (2024). Nuorten arki eriytyvässä kaupungissa. Teoksessa: Kosunen S., Juvonen S. ym. (toim.) Koulu ja eriarvoisuus. Gaudeamus. 2024.

Olympiakomitea ja lajiliitot. (2024). Suomisport.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016). Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). Harrastamisen strategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7.

Parkinson, C & White, M. (2013). Inequalities, the arts and public health: towards an international conversation. Arts Health. 5(3):177e89.

Pasu, T., Seppänen, P., Kosunen, S. (2023). Painotetun opetuksen oppilasvalikointi Suomen kaupunkikouluissa: valintakriteerit ja ideaalioppilaan normi. Hallinnon tutkimus. 42 (1).

Peltola, M. (2014). Kunnollisia perheitä: Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/kunnollisia_perheita_verkko.pdf

Peltola, M. (2020). Ristiriitainen maskuliinisuuskerronta ja tunteiden jakamisen mahdollisuudet poikien läheisyyksissä. Sosiologia, 57(1), 65–81.

Peltola, M., Huilla, H. ym. (2023). Everyday lie in schools in disadvantaged areas. Teoksessa: Thrupp, M. ym. (toim.). Finland's Famous Education System – unvarnished insights into Finnish schooling. New York: Springer.

Peltoperä, J. (2020). Liikunnan harrastaminen on Ruotsissa selvästi halvempaa kuin Suomessa – Ruotsi tukee suoraan seuroja, Suomi keskusjärjestöjä. Yle Uutiset. Viitattu 12.6.2024: <https://yle.fi/a/3-11183654>

Perustuslaki 731/1999

Popkin, S.J., Leventhal, T., Weismann, G. (2010). Girls in the 'hood: how safety affects the life chances of low-income girls. Urban Affairs Review. 45. 715–744.

Purhonen S., Gronow J., Heikkilä R., Kahma N., Rahkonen K. & Toikka A. (2014). Suomalainen maku – kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

- Puronaho, K. (2014).** Drop-out vai throw-out?: Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2014:5.
- Putnam, RD., (2001).** Bowling Alone: the Collapse and Revival of American Community. Simon and Schuster.
- Putnam, RD. (2015).** Our kids: the american dream in crisis. New York: Simon and Schuster.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. (2019).** Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisu 2019:31.
- Quane, J. M., & Rankin, B. H. (2006).** Does it pay to participate? Neighborhood-based organizations and the social development of urban adolescents. *Children and Youth Services Review*. 28. 1229–1250.
- Reay, D. (2010).** Class acts: Parental involvement in schooling. Teoksessa: Klett–Davis, M.(toim.), *Is Parenting a Class Issue?* London: Family and Parenting Institute, pp. 31–43.
- Salasuo, M. (toim.) (2020).** Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Valtion nuorisoneuvoston julkaisu ISSN 1455-268X (painettu), nro 68 Julkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 233.
- Salasuo, M., Tarvainen, K. & Myllyniemi, S. (2021).** Nuoriso harrastamassa kulttuuria, taidetta ja mediaa: lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tilasto-osio. Teoksessa M. Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020.* Valtion nuorisoneuvoston julkaisu 68. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto.
- Sawyer, A.D.M., van Lenthe, F., ym. (2024).** Hypothetical mechanisms driving physical activity levels in ethnic minority groups living in Europe: a systematically identified evidence-based conceptual systems model. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 21, 87. <https://doi.org/10.1186/s12966-024-01626-2>
- Scherger, S. & Savage, M. (2010).** Cultural Transmission, Educational Attainment and Social Mobility. *The Sociological Review*. 58(3). 406–428. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2010.01927.x>
- Schaefer, DR., Simpkins SD.ym. (2011).** The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: new insights through social network analysis. *Development Psychology*. 47(4):1141–52. doi: 10.1037/a0024091.
- Seppänen, P., Kalalahti, M., ym. (toim.). (2015).** Lohkoutuva peruskoulu. Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. *Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences* 68 Jyväskylä 2015, 556 s.
- Shannon, CS. (2006).** Parents’ messages about the role of extracurricular and unstructured leisure activities: Adolescents’ perceptions. *Journal of Leisure Research*. 38(3). 398–420.
- Sjödén, D. & Roman, C. (2018).** Family practices among Swedish parents: extracurricular activities and social class, *European Societies*, 20:5, 764–784, DOI: 10.1080/14616696.2018.1473622
- Sletten, MA. (2010).** Social costs of poverty; leisure time socializing and the subjective experience of social isolation among 13–16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies*. 13(3). 291–315.
- Smyth, E. (2016).** Arts and Cultural Participation among Children and Young People: Insights from the Growing Up in Ireland Study. The Arts Council of Ireland. <https://www.artscouncil.ie/Publications/All/Arts-and-cultural-participation-among-children-and-young-people-%E2%80%93-Insights-from-the-Growing-Up-in-Ireland-study/>

- Spruijtenburg, GE., van Abswoude, F., ym. (2022).** Factors Related to Adolescents' Participation in Organized Sports. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.19(23). 15872. doi: 10.3390/ijerph192315872.
- Stanton-Salazar, R. D. (2001).** Manufacturing hope and despair: The school and kin support networks of U.S.-Mexican youth. Teachers College Press.
- Stanton-Salazar, R. D. (2011).** A social capital framework for the study of institutional agents and their role in the empowerment of low-status students and youth. *Youth & Society*. 43(3). 1066–1109. <https://doi.org/10.1177/0044118X10382877>
- Stebbins, R. (1982).** Serious Leisure: A Conceptual Statement. *The Pacific Sociological Review*. 25. 251–272. 10.2307/1388726.
- Stebbins, R. (1997).** Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure Studies*, 16(1), 17–25.
- Stebbins, R. (2007).** Serious leisure. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Stebbins, R. (2018).** The sociology of leisure: An estranged child of mainstream sociology. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 1(1), 43–53.
- Stefansen, K. & Aarseth, H. (2011).** Enriching intimacy: The role of the emotional in the “recourcin” of middle-class children. *British Journal of Sociology of Education* (32)3: 389–405.
- Stefansen, K. & Skogen, K. (2010).** Selective identification, quiet distancing: Understanding the working-class response to the Nordic daycare model'. *The Sociological Review*. 58(10). 587–603.
- Stefansen, K., Smette, I. & Strandbu, Å. (2016).** ‘Understanding the increase in parents’ involvement in organized youth sports’, *Sport, Education and Society*: 1–11, doi.org/10.1080/13573322.2016.1150834
- Steinberg, D. (2016).** Hobbies And Organized Activities: Correlates Of Participation And Relations With Psychosocial Adjustment Among Young Adolescent Girls. Wayne State University Theses. 509. Viitattu 11.4.2024: https://digitalcommons.wayne.edu/oa_theses/509
- Steinberg, D & Simon VA. (2019).** Comparison of Hobbies and Organized Activities Among Low Income Urban Adolescents. *Journal of Child and Family Studies*. 28(5).1182–1195. doi: 10.1007/s10826-019-01365-0.
- Stenvall, E. (2009).** Vieraskielisten lasten harrastamisen yhtäläisyydet ja erot. Teoksessa Joronen, T. Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2009/4. Helsingin kaupungin tietokeskus, 89–98.
- Stevenson B. (2010).** Beyond the Classroom: Using Title IX to Measure the Return to High School Sports. *Review of Economics and Statistics*.92(2):284–301
- Stodolska, M. & Alexandris, K. (2004).** The Role of Recreational Sport in the Adaptation of First Generation Immigrants in the United States. *Journal of Leisure Research*. 36. 3. s. 392–401.
- Stodolska, M. & Livengood, JS. (2006).** The Influence of Religion on the Leisure Behavior of Immigrant Muslims in the United States. *Journal of Leisure Research*. 38.(3). 293–320. <https://doi.org/10.1080/00222216.2006.11950080>
- Strandbu, Å. (2005).** Identity, embodied culture and physical exercise: Stories from Muslim girls in Oslo with immigrant backgrounds. *YOUNG*. 13(1). 27–45. <https://doi.org/10.1177/1103308805048751>
- Stenbacka, W., Mäkinen, J. ym. (2018).** Liikunnan ja urheilun julkinen tuki ja rakenteet Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. KIHU:n julkaisusarja, nro 62. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämiskeskus, Jyväskylä: PDF: https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2018_ste_liikunnan_j_sel99_27365.pdf

- Suomi-sanakirja. Sivistyssanakirja. Harrastus. Viitattu 11.6. 2024: <https://www.suomisanakirja.fi/harrastus>
- Swanson, L. (2009).** Complicating the “soccer mom”. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 80(2), 345–354.
- Tiilikainen, M. (2003).** Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Timonen, J., Niemelä, M., ym. (2021).** Associations between Adolescents’ Social Leisure Activities and the Onset of Mental Disorders in Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*. 50(9):1757–1765. doi: 10.1007/s10964-021-01462-8.
- Theokas, C., & Blotch, M. (2006).** Out-of-school time is critical for children: Who participates in programs? Washington, DU: Child Trends.
- THL, Kouluterveyskysely. Viitattu 11.6. 2024: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>
- THL, Kouluterveyskyselyn tulospalvelu. Viitattu 11.6.2024: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Toikka, E., Haanpää, L. & Kallio, J. (2022).** Lapsen kokeman köyhyyden yhteys ohjattuun harrastamiseen, ystävyysuhteisiin ja elämäntyytyväisyyteen Turussa. Teoksessa Johanna Kallio & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.) Turun köyhät kasvot – huono-osaiset perheet ja lapset 1800-luvulla ja 2000-luvulla. Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 167–182.
- Torkkola, J. (2018).** Maahanmuuttajataustaiset pojat ja vapaa-aika. Kirjallisuuskatsaus kotoutumisen edistämisestä. opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Trigwell, J., Murphy, RC., ym. (2015).** Parental views of children’s physical activity: a qualitative study with parents from multi-ethnic backgrounds living in England. *BMC Public Health*. 15.1005. <https://doi.org/10.1186/s12889-015-2351-8>
- Tømmerbakken, El., Sund, E. ym. (2015).** Cultural activity participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: The Young HUNT Study, Norway. *BMC public health*. 15. 544. 10.1186/s12889-015-1873-4.
- Turjanmaa, E. (2017).** Helpompaa olla omien kanssa? Maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten nuorten väliset kaverisuhteet Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa-tutkimusraportti. Siirtolaisuusinstituutti, julkaisuja 21. Turku:
- Valtion nuorisoneuvosto (2018).** Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2018). Verkkojulkaisu nro 57. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/01/LNH_raportti_2501.pdf
- van Leeuwen, L., Ruiter, A., ym. (2023).** Acquiring Financial Support for Children’s Sports Participation: Co-Creating a Socially Safe Environment for Parents from Low-Income Families. *Children (Basel)* ;10(5):872. doi: 10.3390/children10050872.
- Varis, J. (2023).** Lasten ja nuorten harrastuskäyttötymisen eroja selittävät tekijät. Tutkimus Espoon koululaisten ohjatusa harrastamisesta. 2023. Sosiaalitieteiden maisteriohjelma. Sosiaalityö Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto.
- Veliz P, Schulenberg J, ym. (2017).** Competitive sports participation in high school and subsequent substance use in young adulthood: Assessing differences based on level of contact. *International Review for The Sociology of Sport*. 52(2):240–259. doi: 10.1177/1012690215586998.
- Vilkama, K., Högnabba, S., ym. (2023).** Segregaation ennalta ehkäiseminen ja lieventäminen Helsingin kaupungissa. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. Muistioita 2023:1.

Vincent, C. & Ball, S.J. (2007). 'Making up' the middle-class child: Families, activities and class dispositions. *Sociology* 41(6). 1061–77.

Vismanen, E., Räisänen, P. & Sariola, R. (2016). Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämissuhteet Helsingissä. Helsingin kulttuurikeskus 2016.

Walseth, K. & Fasting, K. (2004). Sports as a means of integrating minority women. *Sport in Society*. 7 (1), 109–129, doi: 10.1080/1461098042000220218

Welk, G.J. (1999). The youth physical activity promotion model: A conceptual bridge between theory and practice. *Quest*. 51. 5–23.

Wikström, K., Haikkola, L., & Laatikainen, T. (toim.) (2014). Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi - Tutkimus pääkaupunkiseudun somali- ja kurditaustaisista nuorista. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti, No. 17. <http://www.julkari.fi/handle/10024/116199>

Wilderink L, Bakker I, ym. (2022). A Theoretical Perspective on Why Socioeconomic Health Inequalities Are Persistent: Building the Case for an Effective Approach. *Int J Environ Res Public Health* 19(14):8384. doi: 10.3390/ijerph19148384.

Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International Review for The Sociology of Sport*. 47. 235–252. 10.1177/1012690211403196.

Wheeler, S. (2014). Organised activities, educational activities and family activities: How do they feature in the middle-class family's weekend?. *Leisure Studies*. 33 (2): 215–23.

Wheeler, S. & Green, K. (2018). 'The helping, the fixtures, the kits, the gear, the gum shields, the food, the snacks, the waiting, the rain, the car rides...': social class, parenting and children's organized activities. *Sport, Education and Society*. 24(8). 788–800. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1470087>

Whitaker, AA., Baker, G. ym. (2019). Who Plays, Who Pays? Funding for and Access to Youth Sports. Santa Monica, CA: RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2581.html.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991

Zacheus, T., Koski, P. ym. (2012). Maahanmuuttajat ja liikunta. Liikuntasuhteen merkitys kotoutumiseen Suomessa. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A:212.

Østberg, S. (2003). Muslim i Norge: religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere. Oslo: Universitetsforlaget.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Perusopetuksen 8.-ja 9.-luokkalaisten, jotka tekevät seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella viikoittain sukupuolen ja syntyperän mukaan Helsingissä vuonna 2023

	Poika	Tyttö
Liikunta		
Harrastaa liikuntaa tai urheilee viikoittain		
Suomalaistaustainen	90 *	82 *
Ulkomaalaistaustainen	80	56
Taide ja kulttuuri		
Harrastaa laulamista, soittamista tai säveltämistä viikoittain		
Suomalaistaustainen	25	30
Ulkomaalaistaustainen	27	25
Harrastaa näyttelemistä, sirkusta tai tanssia viikoittain		
Suomalaistaustainen	7 *	20 *
Ulkomaalaistaustainen	17	15
Harrastaa kuvataidetta tai valokuvaamista viikoittain		
Suomalaistaustainen	13 *	27 *
Ulkomaalaistaustainen	24	33
Käy elokuvissa, teatterissa, konsertissa tai näyttelyissä viikoittain		
Suomalaistaustainen	7 *	5 *
Ulkomaalaistaustainen	19	10
Media tai tietokoneet		
Koodaa tai ohjelmoi viikoittain		
Suomalaistaustainen	10 *	2 *
Ulkomaalaistaustainen	24	5
Harrastaa pelaamista mobiililaitteella tai tietokoneella viikoittain		
Suomalaistaustainen	73 *	40
Ulkomaalaistaustainen	58	38
Tekee animaatioita, videoita tai elokuvia viikoittain		
Suomalaistaustainen	8 *	4 *
Ulkomaalaistaustainen	22	10
Julkaisee mediasisältöä viikoittain		
Suomalaistaustainen	8 *	6
Ulkomaalaistaustainen	21	9
Muut		
Lukee kirjoja omaksi ilokseen viikoittain		
Suomalaistaustainen	17 *	30
Ulkomaalaistaustainen	27	35
Harrastaa kirjoittamista viikoittain		
Suomalaistaustainen	6 *	8
Ulkomaalaistaustainen	18	12
Harrastaa käsitöitä, rakentaa tai korjaa laitteita viikoittain		
Suomalaistaustainen	9 *	8 *
Ulkomaalaistaustainen	20	15
Hoitaa lemmikkiä tai kotieläintä viikoittain		
Suomalaistaustainen	36	46 *
Ulkomaalaistaustainen	33	29
Osallistuu yhdistyksen tai järjestön toimintaan tai vapaaehtoistoimintaan viikoittain		
Suomalaistaustainen	16 *	14
Ulkomaalaistaustainen	23	11

* Tilastollisesti merkitsevä ero.

Tekijä(t) Ahtiainen, Hanna & Määttä, Suvi		
Nimike Ketkä harrastavat ohjatusti? – Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla		
Julkaisija (toimiala tai laitos) Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut	Julkaisuaika 2024	Sivumäärä, liitteet 101
Sarjan nimike Tutkimuksia - Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut		Osanumero 2024:3
ISSN (verkossa) 2954-1786	ISBN (verkossa) 978-952-386-502-0	Kieli fin, swe, eng
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa tarkastellaan miten yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä helsinkiläisnuorten ohjattuun harrastamiseen ja onko mahdollisissa väestöryhmien välisissä eroissa tapahtunut muutoksia viime vuosien aikana Helsingissä. Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on se, että helsinkiläisten nuorten ohjatun harrastamisen polut eriytyvät yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien tekijöiden mukaan. Siinä missä vajaa 70 prosenttia helsinkiläisistä 8.- ja 9.-luokkalaisista harrastaa ohjatusti liikuntaa, taidetta tai kulttuuria viikoittain, 18 prosenttia ikäryhmästä ei harrasta koskaan ohjatusti mitään. Nuoret, jotka asuvat korkeamman sosioekonomisen taustan perheessä, molempien vanhempien kanssa ja harrastusmahdollisuuksiltaan tai sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan. Lisäksi sekä sukupuoli että syntyperä näyttelevät keskeistä roolia ohjatun harrastamisen säännöllisyydessä. Helsingin eri asuinalueiden välillä on selkeitä eroja harrastustoimintaan osallistumisessa. Tietyissä peruspiireissä jopa yli 80 prosenttia nuorista on mukana säännöllisessä ohjatussa harrastamisessa, kun joissain peruspiireissä vastaava osuus jää noin 60 prosenttiin.</p> <p>Tutkimus selvitti myös ohjatussa harrastamisessa tapahtuneita muutoksia vuodesta 2019 alkaen. Keskimäärin ohjattuun harrastamisen osallistuneiden osuus on noussut korona-aikana tapahtuneesta notkahduksesta, mutta väestöryhmien väliset erot ovat pysyneet selkeinä. Myönteistä on kuitenkin se, että ei koskaan harrastavien osuus on laskenut erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa harrastamattomuus on ollut muita korkeampi ja näin väestöryhmien väliset erot ovat kaventuneet. Silti harrastamattomuus on selkeästi muita yleisempää matalan sosioekonomisen aseman perheissä asuvilla nuorilla. Edellä esitetyt tulokset pohjautuvat Terveystietokeskuksen ja Hyvinvoinnin laitoksen toteuttamaan Kouluterveyskyselyyn ja siihen Helsingissä kouluja käyvien 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksiin. Jatkossa harrastamisen lisäämiseksi tehtävien toimenpiteiden tulee keskittyä kaventamaan näitä väestöryhmien välillä havaittuja eroja. Toimenpiteissä tulee ottaa aiempaa paremmin huomioon sekä sukupuolen että syntyperän merkitys harrastamiseen kuin myös perheiden ja asuinalueen merkitys. Jatkotutkimuksessa on kuitenkin tarpeen kyetä tunnistamaan entistä paremmin se ryhmä nuoria, jotka haluaisivat harrastaa ohjatusti, mutta eivät sitä voi tehdä yksilöön, perheeseen tai asuinalueeseen liittyvien seikkojen takia.</p>		
Asiasanat nuoret, harrastaminen, hyvinvointi, sosioekonominen asema, syntyperä, vapaa-aika, eriarvoisuus, asuinalue		
Hinta	Jakelu puh. 09 310 43297	